

ΙΟΝΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ

ΤΜΗΜΑ ΜΟΥΣΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

“ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΠΡΟΩΘΟΥΝΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ ΣΤΑ
ΠΑΛΑΙΑ ΣΤΙΧΗΡΑ ΤΗΣ ΟΚΤΩΗΧΟΥ”

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ

ΜΟΥΣΙΚΟΛΟΓΙΑ: ΒΥΖΑΝΤΙΝΗ ΜΟΥΣΙΚΗ

ΤΗΣ

ΣΟΦΙΑΣ ΧΑΛΙΑΣΑ

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ:

ΕΥΣΤΑΘΙΟΣ ΜΑΚΡΗΣ

ΚΕΡΚΥΡΑ 2019

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	5
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ.....	11
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	12

1^ο Κεφάλαιο

1.1 Ορισμοί και Έννοιες.....	13
1.2. Παλαιογραφία.....	16
1.3. Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής.....	16
1.4. Χειρόγραφα.....	18
1.5. Οι παλαιοβυζαντινές Σημειογραφίες Chartres-Coislin - σημειογραφικά συστήματα.....	19

2^ο Κεφάλαιο

2.1. Ο χωρισμός των μουσικών κειμένων σε ημιστίχια (κώλα) και η Δομή των τροπαρίων μέσα από τα παραδείγματα του Raasted.....	20
--	----

3^ο Κεφάλαιο

3.1. ο όρος «προωθούν στοιχείο» μέσα από: την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας και την ανάλυση παραδειγμάτων.....	24
3.2. Η θέση του Raasted και του Αρβανίτη για το Απόδεσμα και για την ‘θέση’ του ως προωθούν στοιχείο μέσα στα στιχηρά.....	27

3.3. Η Δομή των Στιχηρών μέσα από την βιβλιογραφική ανασκόπηση των άρθρων του Raasted.....	30
--	----

4^ο Κεφάλαιο

4.1 Ο δικός μας ορισμός για τα προωθούμενα στοιχεία.....	32
--	----

5^ο κεφάλαιο

5.1. Η Ανάλυση των Στιχηρών με Αλφαβητική Σημειογραφία.....	33
---	----

6^ο Κεφάλαιο

6.1. Χωρισμός των στιχηρών σε κώλα.....	36
---	----

7^ο Κεφάλαιο

7.1. Προωθούμενα στοιχεία στα στιχηρά του Α΄ ήχου.....	38
--	----

7.2. Προωθούμενα στοιχεία στα στιχηρά του Β΄ ήχου.....	55
--	----

7.3. Προωθούμενα στοιχεία στα στιχηρά του Γ΄ ήχου.....	66
--	----

7.4. Προωθούμενα στοιχεία στα στιχηρά του Δ΄ ήχου.....	77
--	----

7.5. Προωθούμενα στοιχεία στα στιχηρά του Πλαγίου Α΄ ήχου.....	89
--	----

7.6. Προωθούμενα στοιχεία στα στιχηρά του Πλαγίου Β΄ ήχου.....	102
--	-----

7.7. Προωθούμενα στοιχεία στα στιχηρά του Βαρέος ήχου.....	117
--	-----

7.8. Προωθούμενα στοιχεία στα στιχηρά του Πλαγίου Δ΄ ήχου.....	128
--	-----

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	139
-------------------	-----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΠΗΓΕΣ

Χειρόγραφα

A=Codes Bibliothecae Ambrosianae A 139 sup., έκδ. L. Perria and J. Raasted: *Sticherarium Ambrosianum*, MMB, *Série Principale*, xi (1992) [Στιχηράριον, έτους 1342]

Πηγές-Πίνακες

Quick reference card Troelsgaard, a new introduction to the middle Byzantine Musical Notation, Modalsignatures and starting notes (&&58-67)

Μαρτυρίες Raasted, chapter II. Broblems of Transcription

Θεωρητικά

Άγιοπολίτης, έκδ. J. Raasted: The Hagiopolites: a Byzantine Treatise on Musical Theory, *Cahiers de l'Institut du Moyen Âge* 45 (1983)

Βλεμμύδης, Άρχή συν Θεώ των σημαδίων ερμηνευομένων καθ' έκαστον ποιηθέν παρὰ του σοφωτάτου κυρού Μιχαήλ του Βλεμμίδου, έκδ. Tardo 1938, Gertsman 1994

Γαβριήλ Ίερομόναχος, Περί των εν τη ψαλτική σημαδίων και φωνών και της τούτων ετυμολογίας, έκδ. C. Hannick and G. Wolfram: *Gabriel Hieromonachos: Abhandlung über den Kirchengesang*, Monumenta Musicae Byzantinae, *Corpus scriptorum de re musica*, i (1985)

Χρυσάφης, Περὶ τῶν ενθεωρουμένων τῇ ψαλτικῇ τέχνῃ καὶ ὧν φρονούσι κακῶς περὶ αὐτῶν, ἐκδ. D. Conomos: *The Treatise of Manuel Chrysaphes, the Lampadarios: On the Theory of the Art of Chanting and on Certain Erroneous Views that some Hold about it*, Monumenta Musicae Byzantinae, Corpus scriptorum de re musica, ii (1985)

Μουσικά βιβλία

Παρακλητική, (Βιβλιοδετημένη έκδοση), εκδ. *Αποστολική Διακονία*, Δεκέμβριος 2008

Ελληνόγλωσση Βιβλιογραφία

Αβούρης, Σπυρίδων (1965), «Ιδιόμελον», στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθαν. Μαρτίνοῦ – πανεπιστημίου 44, Τόμος 6^{ος}, σ. 742.

Αλεξάνδρου, Μαρία (2010), *Εξηγήσεις και Μεταγραφές της Βυζαντινῆς Μουσικῆς: Σύνοψη εισαγωγή στον προβληματισμό τους*, Εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη

----- (2017), «Παλαιογραφία Βυζαντινῆς Μουσικῆς: Εισαγωγή». [Κεφάλαιο Συγγράμματος]. Στο Αλεξάνδρου, Μ. 2017. *Παλαιογραφία Βυζαντινῆς Μουσικῆς*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικῶν Ακαδημαϊκῶν Βιβλιοθηκῶν. κεφ 1. Διαθέσιμο στο: <https://repository.kallipos.gr/handle/11419/6488?locale=el>

Αρβανίτης, Ιωάννης (2010), *Ο ρυθμός των εκκλησιαστικῶν μελῶν μέσα ἀπὸ τὴ παλαιογραφικὴ ἐρευνα καὶ τὴν ἐξήγηση τῆς παλαιᾶς σημειογραφίας*, Διδακτορικὴ διατριβή, Τόμος Α΄ καὶ τόμος Β΄, Κέρκυρα, Ιόνιο Πανεπιστήμιο

Γιαννέλος, Δημήτριος (2009), *Σύντομο Θεωρητικό Βυζαντινής Μουσικής*, Εκδόσεις Επέκταση, Κατερίνη

Καράς, Σίμων (1933), *Η Βυζαντινή μουσική σημειογραφία*, Αθήναι 1933

----- (1984), *Μέθοδος Ελληνικής Μουσικής, Πρακτικόν μέρος, Έτος Γ΄, Τεύχος Α΄ (Ήχοι κύριοι), Τεύχος Β΄ (Ήχοι πλάγιοι)*, Σύλλογος προς Διάδοσιν της Εθνικής Μουσικής, Αθήναι

Μπεκατώρος, Γεώργιος (1967), «Στιχηρόν», στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθαν. Μαρτίνοσ – πανεπιστημίου 44, Τόμος 11^{ος}, σσ. 484-485

Μωραΐτης, Δημήτριος (1964), «Εσπερινός», στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθαν. Μαρτίνοσ – πανεπιστημίου 44, Τόμος 5^{ος}, σσ. 913-914.

Παπαθανασίου Ι., Μπούκας Ν. (2003), Η βυζαντινή μουσική σημειογραφία και η χρήση της ως τον 10ο αιώνα. Προφορική και γραπτή παράδοση του πρώιμου βυζαντινού μέλους, στο *Μουσικολογία* 17 (2003), 184-197 (εμπλουτισμένο από τα *CIMAGL* 73, 2002, 3-13)

Στάθης, Γρηγόριος (1975), *Τα χειρόγραφα Βυζαντινής Μουσικής. Άγιον Όρος. Κατάλογος περιγραφικός των χειρογράφων κωδίκων Βυζαντινής Μουσικής των αποκειμένων εν ταις βιβλιοθήκαις των Ιερών Μονών και Σκητών του Αγίου Όρους*, τόμος Α΄, Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας, Αθήνα

----- (1978), *Η εξήγησις της παλαιάς Βυζαντινής σημειογραφίας*, Ίδρυμα Βυζαντινής Μουσικολογίας, Μελέται 2, Αθήναι 1978

Τζιράκης, Νικόλαος (1966), «Προσόμοιον», στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθαν. Μαρτίνοσ – πανεπιστημίου 44, Τόμος 10^{ος}, σ. 663.

Φουντούλης, Ιωάννης (1963), «Αυτόμελο», στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθαν. Μαρτίνοσ - πανεπιστημίου 44, Τόμος 3^{ος}, σσ. 504-505.

----- (1963), «Αναστάσιμα», στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθαν. Μαρτίνοσ – πανεπιστημίου 44, Τόμος 2^{ος}, σσ. 569-570.

----- (1963), «Ανατολικά», στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθαν. Μαρτίνοσ – πανεπιστημίου 44, Τόμος 2^{ος}, σ. 639.

----- (1963), «Απόστιχα», στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθαν. Μαρτίνοσ – πανεπιστημίου 44, Τόμος 2^{ος}, σσ. 1161-1162.

Ψάχος, Κωνσταντίνος (1917), *Η παρασημαντική της Βυζαντινής Μουσικής*, Έκδοσις Δευτέρα υπερηυξημένη, Εκδόσεις “Διόνυσος”, Αθήναι 1978 (α΄ έκδ., Αθήναι 1917)

Ξενόγλωσση βιβλιογραφία

Alexandru, Maria (2006). “The palaeography of Byzantine Music: A Brief Introduction with some Preliminary Remarks on Musical Palimpsests”, Aristotle University of Thessaloniki Department of Music. Διαθέσιμο στο: <https://www.yumpu.com/en/document/read/11998673/the-palaeography-of-byzantine-music-a-brief-introduction>

Amargianakis, George (1977), An Analysis of Stichera in the Deuterios Modes, Part I, Part II, *CIMAGL* 22-23 (1977)

Hunger, Herbert (1991), *Βυζαντινή Λογοτεχνία. Η λόγια κοσμική γραμματεία των Βυζαντινών*, τόμοι 3 [β΄ έκδοση διορθωμένη], Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1991 [τίτλος πρωτ.: Die hochsprachliche profane Literatur der Byzantiner (2 Bände), C. H. Beck’sche Verlagsbuchhandlung 1978]

Mioni, Elpidio (1985), *Εισαγωγή στην Ελληνική Παλαιογραφία*, μτφ. Νικολάου Μ. Παναγιωτάκη, Αθήνα, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης

Raasted, Jorgen (1958), Some observations on the structure of the stichera in Byzantine rite, *Byzantion*, tome XXVIII (1958), 529-541

----- (1966a), Some reflections on Byzantine Musical Style, in Velimirovic Milos, 1966, 57-66, Oxford

----- (1966b), *Intonation Formulas and Modal Signatures in Byzantine Musical Manuscripts*, Monumenta Musicae Byzantinae, Subsidia VII, Copenhagen, Ejnar Munksgaard, σ. 60

Raasted, Jorgen (1973), Voice and Verse in a Troparion of Cassia, in Velimirovic Milos, 1973, 171-178

Wellesz, Egon (1961), *A History of Byzantine Music and Hymnography*, 2nd edition revised and enlarged, Oxford at the Clarendon Press, 1961 [11949]

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Οφείλω τα μέγιστα στους τρεις καθηγητές μου. Με την καθοδήγησή τους και τις συμβουλές τους, η εργασία μου κατάφερε να ολοκληρωθεί. Αρχικά, θέλω να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα της διατριβής μου, κ. Ευστάθιο Μακρή για την βοήθεια του, για τις πολύτιμες υποδείξεις του και για την προσεκτική ανάγνωση της εργασίας μου. Επίσης, είμαι ευγνώμων και στα υπόλοιπα μέλη της εξεταστικής επιτροπής της διατριβής μου. Θέλω να ευχαριστήσω τον κ. Ιωάννη Αρβανίτη, για τον χρόνο του, για τις συμβουλές που μου έδωσε, για τις διορθώσεις του και γενικά για την πολύτιμη καθοδήγησή του όλον αυτόν τον καιρό, κατά την διάρκεια ολοκλήρωσης της διπλωματικής μου εργασίας. Επίσης, ευχαριστώ τον κ. Ιωάννη Παπαθανασίου, ο οποίος από την έναρξη των μαθημάτων ήταν δίπλα μου σε κάθε απορία που μπορεί να είχα.

Τέλος, ευχαριστώ την οικογένειά μου. Είμαι ευγνώμων στους γονείς μου και στον αδερφό μου για την ολόψυχη αγάπη και υποστήριξή τους όλον αυτόν τον καιρό. Ακόμη, οφείλω ένα ευχαριστώ στον σύζυγό μου και στον γιό μου για την ηθική υποστήριξη και για την κατανόησή τους, ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια των τελευταίων μηνών της προσπάθειάς μου.

Χαλιάσα Σοφία

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην παρούσα εργασία, αναλύουμε και περιγράφουμε με αλφαβητική σημειογραφία, τα παλαιά στιχηρά της Οκτώηχου. Τα στιχηρά που αναλύουμε, βρίσκονται στο **Αμβροσιανό Στιχηράριο A 139 sup. (έτος 1341)**. Συγκεκριμένα, αναλύουμε τα Στιχηρά που ψάλλονται στον Μεγάλο Εσπερινό του Σαββάτου. Τα Αναστάσιμα, τα Ανατολικά και τα Απόστιχα Στιχηρά, και των Οχτώ Ήχων. Μέσα από την διεξοδική ανάλυση του κάθε στιχηρού ξεχωριστά, περιγράφουμε και το φαινόμενο των προωθούντων στοιχείων που συναντούμε. Σκοπός της εργασίας, είναι να δώσουμε έναν ορισμό για τα προωθούντα στοιχεία και να δηλώσουμε - παράλληλα- την θέση τους και την σημασία που είχαν μέσα στα παλαιά στιχηρά. Τέλος, να δούμε ποιά ‘μελωδήματα’ χρησιμοποιήθηκαν ως προωθούντα στοιχεία στα στιχηρά αυτά, και σε ποιούς φθόγγους.

1^ο Κεφάλαιο

Ορισμοί και Έννοιες

Αρχικά, στο κεφάλαιο αυτό, είναι σημαντικό να μάθουμε τον ορισμό κάποιων λειτουργικών όρων, για να κατανοήσουμε καλύτερα αυτά που πρόκειται να ακολουθήσουν στα επόμενα κεφάλαια.

1.1. ΣΤΙΧΗΡΑ

Στην εργασία αυτή, ασχολούμαστε με τα Στιχηρά που ψάλλονται το Σάββατο στον Μεγάλο Εσπερινό. Επομένως, στο σημείο αυτό, είναι καλό να δούμε συνοπτικά την σημασία των στιχηρών αυτών.

Στιχηρόν: Τα στιχηρά, είναι τροπάρια που επισυνάπτονται στους τελευταίους στίχους ενός ψαλμού που στιχολογείται στον Εσπερινό (εσπέρια στιχηρά) ή τον Όρθρο (στιχηρά των Αίνων). Τα στιχηρά, είναι αυτόμελα,¹ προσόμοια² και ιδιόμελα.³

¹ «Αυτόμελα, ονομάζονται τα τροπάρια, τα οποία ως προς το μέλος, τον αριθμό των στίχων των συλλαβών και των προσωδιακών τόνων αυτών, αποτελούν τα πρότυπα έτερα κατά μίμησιν των προσομοίων τροπαρίων». Τα αυτόμελα, χρησιμοποιούνται ως πρότυπα. Έχουν ξεχωριστό ρυθμό και μελωδία. Με βάση αυτών, γράφονται και ψάλλονται τα προσόμοια τροπάρια.

Περισσότερες πληροφορίες για τα αυτόμελα τροπάρια, βλ. Φουντούλης, Ιω., (1963), «Αυτόμελα», στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθαν. Μαρτίνο - πανεπιστημίου 44, Τόμος 3^{ος}, σσ. 504-505.

² Τα προσόμοια, ψάλλονται στις Ακολουθίες του Εσπερινού και του όρθρου (Αίνους). Είναι όμοια με άλλα τροπάρια, ως προς τον ρυθμό, τις συλλαβές και τους προσωδιακούς τόνους. Ψάλλονται δηλαδή κατά το πρότυπο ορισμένων τροπαρίων, τα οποία ονομάζονται αυτόμελα.

Περισσότερες πληροφορίες για τα προσόμοια βλ. Τζιράκης, Νικόλαος Ε., (1966), «Προσόμοιον», στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθαν. Μαρτίνο - πανεπιστημίου 44, Τόμος 10^{ος}, σ. 663.

³ Ιδιόμελα, ονομάζονται εκείνα τα τροπάρια που έχουν ίδιο μέτρο και ίδια μελωδία. Ψάλλονται δηλαδή, με δικό τους ρυθμό και μελωδία χωρίς να μιμούνται άλλα μέλη. Τα ιδιόμελα, είναι

Αναλόγως με το αντικείμενο το οποίο πραγματεύονται, διακρίνονται σε στιχηρά: αναστάσιμα, σταυρώσιμα, κατανυκτικά, δεσποτικά, δεσποτικά κατανυκτικά, σταυρώσιμα δεσποτικά, θεοτοκία, αποστολικά, μαρτυρικά και ανατολικά.⁴

Ας δούμε τώρα, την σημασία των στιχηρών ταξινομημένα με την σειρά που ψάλλονται. Αρχικά, ψάλλονται τα **Αναστάσιμα Στιχηρά**.

Αναστάσιμα: Με τον όρο «Αναστάσιμα», εννοούμε τα Στιχηρά, τα οποία αναφέρονται στην Ανάσταση του Κυρίου. Είναι δηλαδή, ψαλλόμενοι ύμνοι που αναφέρονται στο χαρμόσυνο αυτό γεγονός.⁵

Στη συνέχεια, μετά από τα Αναστάσιμα στιχηρά, ψάλλονται τα **Ανατολικά Στιχηρά**.

Ανατολικά: Με τον όρο «Ανατολικά», εννοούμε τα 64 αναστάσιμα τροπάρια και των οχτώ ήχων της Βυζαντινής Μουσικής. Κατανέμονται ανά τέσσερα στα στιχηρά του Εσπερινού, αλλά και των Αίνων κάθε Κυριακής. Ψάλλονται μετά τα Αναστάσιμα Στιχηρά. Για την ακριβή προέλευση του ονόματος των Ανατολικών Στιχηρών, δεν έχουμε πολλές πληροφορίες. Οι απόψεις διίστανται. Άλλοι υποστηρίζουν πως το όνομά τους το οφείλουν στον ποιητή Ανατόλιο Κωνσταντινουπόλεως και άλλοι πως

ανομοιοόστιχα. Διακρίνονται για τον λυρισμό και την μεγαληγορία τους. «Οι στίχοι τους δεν είναι ομοιόμορφοι και δεν έχουν προσδιορισμένο ούτε τον αριθμό και τους μετρικούς πόδες των συλλαβών ούτε τον τόνο της προσωδίας».

Περισσότερες πληροφορίες για τα ιδιόμελα, βλ. Αβούρης, Σπυρίδων Ν., (1965), «Ιδιόμελον», στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθαν. Μαρτίνο - πανεπιστημίου 44, Τόμος 6^{ος}, σ. 742.

⁴ Βλ. Μπεκατώρος, Γεώργιος Γ., (1967), «Στιχηρόν», στη *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθαν. Μαρτίνο - πανεπιστημίου 44, Τόμος 11^{ος}, σσ. 484-485

⁵ Βλ. Φουντούλης, Ι., 1963: 569-570, «Αναστάσιμα», Τόμος 2^{ος}

το οφείλουν στην ώρα που ψάλλονται. Δηλαδή, στην ώρα της Ανατολής. (Όρθρος + Εσπερινός).⁶

Μετά τα Ανατολικά Στιχηρά, ψάλλονται **τα Απόστιχα**.

Απόστιχα: Η «από στίχου» ή «τά του στίχου», είναι ομάδες τροπαρίων που ψάλλονται στο τέλος του Εσπερινού και στο τέλος του Όρθρου των Καθημερινών. Τις Κυριακές και τις Εορτές, δεν ψάλλονται. Οι στίχοι που προηγούνται στα διάφορα τροπάρια διαφέρουν σε ποσότητα και ποιότητα. Οι στίχοι των Αποστίχων, είναι συνήθως κατ'εκλογήν, ενώ οι στίχοι των στιχηρών τροπαρίων, είναι κατά συνέχεια από τον στιχολογούμενο ψαλμό. Τα Απόστιχα διακρίνονται σε Αναστάσιμα, σε Σταυρώσιμα, σε Μαρτυρικά, σε Νεκρώσιμα και σε Αποστολικά και Κατανυκτικά. *«Αξιοσημείωτη είναι η σειρά των αναστάσιμων αποστίχων του εσπερινού των Σαββάτων, των λεγομένων «στιχηρών κατ'αλφάβητον», έχοντας αλφαβητική ακροστιχίδα από το Α-Ω και είναι 3 σε κάθε ήχο».*⁷ Στα επόμενα κεφάλαια, στην ανάλυση των στιχηρών, έχουμε ταξινομήσει τα Απόστιχα με την παραπάνω λογική. Πρώτα το Αναστάσιμο Απόστιχο και στην συνέχεια, τα 3 κατ' αλφάβητον του Ιωάννου του Δαμασκηνού.

Επειδή, στην εργασία μας εξετάζουμε τα στιχηρά που ψάλλονται στον Εσπερινό του Σαββάτου, ας δούμε συνοπτικά, τί εννοούμε με τον όρο «Εσπερινό».

ΕΣΠΕΡΙΝΟΣ: (εσπέρας = απόγευμα). Είναι μια από τις «τακτές» ακολουθίες της χριστιανικής εκκλησίας και *«αναγιγνώσκεται ιδίως την εσπέραν της παραμονής των Κυριακών και των μεγάλων εορτών».*⁸ Πραγματοποιείται στους ενοριακούς ναούς και

⁶ Βλ. Φουντούλης, Ι., 1963: 639, «Ανατολικά», Τόμος 2^{ος}

⁷ Βλ. Φουντούλης, Ι., 1963: 1161-1162, «Απόστιχα», Τόμος 2^{ος}

⁸ Βλ. Μωραΐτης, Δημήτριος Ν., (1964), «Εσπερινός», στο *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, Αθήνα: Εκδόσεις Αθην. Μαρτίνοσ – πανεπιστημίου 44, Τόμος 5^{ος}, σσ. 913-914.

στα μοναστήρια, μετά την δύση του ηλίου, όταν την επόμενη μέρα πρόκειται να ακολουθήσει Θεία Λειτουργία.

1.2 Παλαιογραφία

Σε αυτό το κεφάλαιο, πρόκειται να μιλήσουμε για την σημασία της Παλαιογραφίας. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε τον όρο αυτόν, διότι στην παρούσα εργασία αναλύουμε τα παλαιά στιχηρά της Οκτωήχου, τα οποία είναι χειρόγραφα. Από αυτό καταλαβαίνουμε πως έχουμε να «αντιμετωπίσουμε» παλαιοβυζαντινά σημάδια γραφής. Ας δούμε την παρακάτω συνοπτική περιγραφή του όρου «Παλαιογραφία».

Παλαιογραφία: Είναι ένας κλάδος, ο οποίος μελετά την χρονολόγηση, την ανάγνωση και την προέλευση χειρογράφων παλαιότερων εποχών.

1.3. Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής

Είναι σημαντικό να αναφερθούμε και στην Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής, η οποία μας αφορά άμεσα. Καταρχήν, για να μπορέσει κάποιος να μελετήσει παλαιά μουσικά χειρόγραφα, είναι αναγκαίο να γνωρίζει τα παλαιά σημάδια της Βυζαντινής παρασημαντικής και την εξελικτική τους πορεία μέσα στον χρόνο. Για να μελετήσει παλιούς μουσικούς κώδικες, χρειάζεται να έχει ποικίλες γνώσεις, οι οποίες να τον βοηθήσουν στην καλύτερη ανάγνωση, κατανόηση, και απόδοση των ποιητικών κειμένων. Η Αλεξάνδρου Μ., σε κείμενό της για την Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής αναφέρει τα εξής:

«Πράγματι, το συναρπαστικό εγχείρημα της μελέτης των παλαιών κωδίκων της Β.Μ. απαιτεί ποικίλες γνώσεις, οι οποίες να επιτρέπουν:

- *την ανάγνωση ποιητικών κειμένων και βιβλιογραφικών σημειωμάτων σε παλαιές γραφές της ελληνικής γλώσσας. Με άλλα λόγια, χρειάζονται*

γνώσεις παλαιογραφίας της ελληνικής γλώσσας. Στην περίπτωση που η μελέτη διευρύνεται με συγκρίσεις ανάμεσα σε ελληνικές, παλαιοσλαβικές, συριακές, ρουμανικές ή άλλες πηγές, απαιτούνται γνώσεις παλαιογραφίας των αντίστοιχων γλωσσών

- την ταύτιση των διάφορων μορφών της βυζαντινής παρασημαντικής και -όπου αυτό είναι δυνατόν το ψάξιμο των αντίστοιχων κομματιών
- τη χρονολόγηση και γενικότερα την περιγραφή των βυζαντινών μουσικών χειρογράφων. Με «την ιστορία των κωδίκων, δηλ. τον χώρο, τον χρόνο και τις συνθήκες κάτω από τις οποίες αντιγράφηκε ο κάθε κώδικας» ασχολείται ο κλάδος της Παλαιογραφίας ο οποίος ονομάζεται Κωδικολογία»⁹

⁹ Αλεξάνδρου, Μαρία (2017), «Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής: Εισαγωγή». [Κεφάλαιο Συγγράμματος]. Στο Αλεξάνδρου, Μ. 2017. *Παλαιογραφία Βυζαντινής Μουσικής*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα:Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών. κεφ 1. σ. 30.

1.4. Χειρόγραφα

Γνωρίζοντας την σημαντικότητα των χειρογράφων και της σημειογραφίας, -ειδικά εκείνης της εποχής- είναι σημαντικό στο κεφάλαιο αυτό, να κάνουμε μια μικρή ανασκόπηση στις μουσικές παλαιοβυζαντινές σημειογραφίες και στα χειρόγραφα.

Τα χειρόγραφα, είναι οι μοναδικές πηγές για να προσεγγίσουμε την πρώτη μορφή του μέλους των στιχηρών.¹⁰ Δεδομένων όμως, και των δύσκολων συνθηκών της εποχής εκείνης, κατανοούμε πως ο κάθε ναός ή μονή, προφανώς είχαν από ένα χειρόγραφο χωρίς την δυνατότητα παραγωγής πολλών χειρογράφων. Πέρα από τον κόπο που έπρεπε να καταβάλει κανείς για αυτό, ήταν και πολύ δαπανηρή η όλη διαδικασία. Προπαντός για το μελάνι που έπρεπε να αγοράσει και να καταναλώσει κάποιος σε σύντομο χρονικό διάστημα. Άρα, τα χειρόγραφα ήταν -και είναι ακόμη- δυσεύρετα, αλλά τόσο σημαντικά για την απόδοση και εκμάθηση της μουσικής των μελών.

Σημαντικό θα ήταν σε αυτό το σημείο, να αναφερθούμε και στον τρόπο γραφής των χειρογράφων. Στα παλιά στιχηρά που μελετάμε (Στιχηράριον έτους 1342), οι γραφείς των χειρογράφων, πιθανώς γράφανε πρώτα τα λόγια, δηλαδή το κείμενο και μετά τα σημάδια της βυζαντινής σημειογραφίας. Άλλωστε, από την ιστορία γνωρίζουμε πως έχουν βρεθεί χειρόγραφα ημιτελές στα μουσικά σημάδια και όχι στα λόγια. Αυτό, αν δεν γινόταν σε όλα τα είδη, σίγουρα γινόταν στα στιχηρά που μελετάμε τώρα. Αυτό προκύπτει και από την παρούσα έρευνα. Καθώς μελετούσα τα χειρόγραφα των στιχηρών της οκτωήχου (Στιχηράριον έτους 1342), βρήκα πολλά στιχηρά που τα μουσικά τους σημάδια δεν συνέπιπταν ακριβώς με την κάτω γραμμή του κειμένου. Σε κάποιο κώλον για παράδειγμα, τα λόγια μπορεί να ήταν πιο πίσω και τα μουσικά σημάδια πιο μπροστά, τα οποία πολλές φορές να έφταναν μέχρι την επόμενη συλλαβή ή και το επόμενο κώλον. Επομένως, δεν γράφανε ταυτόχρονα τα μουσικά σημάδια και τα λόγια του κειμένου.

¹⁰ Βλ. Αρβανίτης, Ιωάννης (2010), *Ο ρυθμός των εκκλησιαστικών μελών μέσα από τη παλαιογραφική έρευνα και την εξήγηση της παλαιάς σημειογραφίας*, Διδακτορική διατριβή, Τόμος Α', Κέρκυρα, Ιόνιο Πανεπιστήμιο σ. 55.

1.5. Οι παλαιοβυζαντινές Σημειογραφίες

Chartres-Coislin - σημειογραφικά συστήματα

Συνοπτικά, παραθέτουμε μια περίληψη για τα δύο συστήματα της παλαιοβυζαντινής σημειογραφίας. Για κάποιο διάστημα μεταξύ 10^{ου} -12^{ου} αιώνα, φαίνεται πως αυτά τα δύο μουσικά συστήματα συνυπάρχουν. Η σημειογραφία Chartres και η σημειογραφία Coislin, ονομάστηκαν έτσι από δύο αντιπροσωπευτικά χειρόγραφα, τα οποία μελετήθηκαν για πρώτη φορά. Η Chartres, είναι από την Κωνσταντινούπολη και η Coislin από την Παλαιστίνη.¹¹ Αυτά τα δύο συστήματα γραφής, χρησιμοποιήθηκαν και αναπτύχθηκαν παράλληλα την ίδια εποχή. Μπορεί κάποια από τα σημάδια τους να έχουν την ίδια ονομασία, ωστόσο, έχουν διαφορές μεταξύ τους.

¹¹ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010.:111, Τόμος Α΄

2^ο Κεφάλαιο

2.1. Ο χωρισμός των μουσικών κειμένων σε ημιστίχια

(κώλα) και η Δομή των τροπαρίων

μέσα από τα παραδείγματα του Raasted

Ο χωρισμός του κειμένου σε ημιστίχια, δηλαδή σε κώλα (όπως θα τα ονομάζουμε στο εξής), γίνεται ανάλογα με την μουσικοποιητική στίξη ενός χειρογράφου. Δηλαδή, ανάλογα με το πού έχει το χειρόγραφο τις άνω τελείες. Η ολοκλήρωσή του, γίνεται με βάση το νόημα και τη δομή του κειμένου και σαφώς, σημαντικό ρόλο έχει και η μουσική γραμμή των κώλων, οι μουσικές καταλήξεις και οι μουσικές θέσεις που υπάρχουν σε αυτό.

Παρακάτω, παραθέτεται ένα μουσικό παράδειγμα σε αντιγραφή του Raasted, το οποίο, απεικονίζει την βυζαντινή παρασημαντική της παλιάς γραφής και από κάτω, υπάρχει η λατινική αλφαβητική σημειογραφία. Στο παρακάτω παράδειγμα, όπως φαίνεται, ο μεταγραμματισμός που γίνεται με βάση την λατινική αλφαβητική σημειογραφία, συμπίπτει με την από πάνω γραμμή της μουσικής παρασημαντικής. Ο Raasted, στο άρθρο του «Some reflections on Byzantine Musical Style»¹², κάνει λόγω –πέρα από το μουσικό ύφος της βυζαντινής εποχής- και για τον χωρισμό των κειμένων σε ημιστίχια (κώλα). Μέσα από την μεταγραφή διάφορων τροπαρίων που παραθέτει, αποδεικνύει και την σημαντικότητα της λατινικής αλφαβητικής σημειογραφίας, η οποία είναι μία από τις σημαντικές σημειογραφίες για τέτοιου είδους μουσικές μελέτες.

¹² Βλ. Raasted, Jorgen (1966a), Some reflections on Byzantine Musical Style, στο Velimirovic Milos, 1966, σσ. 56-66, Oxford

2 τῶν ἐν σκότει με τῶν
 a bc e e c d ba
 4 τῶν ἀπ' ἐγνώσ με τῶν
 d c b a b a

Ο Raasted, στο συγκεκριμένο άρθρο του, αναφέρει πολλά παραδείγματα τροπαρίων, ωστόσο, εμείς θα σταθούμε στο τροπάριο: «**ο φωτισμός των εν σκότει κειμένων**», **διότι** υποστηρίζει πως έχει πολύ ενδιαφέρον η δομή του τροπαρίου αυτού. Στην αρχή, σχολιάζει την Δομή των στίχων και το νόημα αυτών. Μας παραπέμπει στο Ειρμολόγιο «Grottaferrata Heirmologion (fol 29v), και με τον τρόπο αυτόν παραθέτει τον ειρμό όπως δόθηκε εκεί. Στο τέλος, μετά από τον σχολιασμό των στίχων που έκανε στο τροπάριο, κάνει έναν -σημαντικό για εμάς σχολιασμό- λέγοντας πως τελικά, η συνοπτική ανάλυση της Δομής του κειμένου που έκανε, προκύπτει πως στο κείμενο, δεν υπάρχει τίποτα περίεργο ή διαφορετικό, το οποίο θα μπορούσε να μας κεντρίσει το ενδιαφέρον. Η Δομή του κειμένου, ακολουθεί «έναν εντελώς παραδοσιακό πρότυπο», (it follows a wholly traditional pattern).¹³

Στην συνέχεια αυτού του σχολιασμού του, συμπεράνει πως «η μελωδία του συγκεκριμένου τροπαρίου, είναι πολύ πιο ενδιαφέρουσα. Αυτό, δεν οφείλεται στους μουσικούς τύπους του, -από τους οποίους πολλοί είναι κοινό απόθεμα του Δεύτερου Τρόπου-, αλλά στον τρόπο με τον οποίο συντίθενται οι τύποι αυτοί. (musical

¹³ Βλ. Raasted, J., 1966a: 59

Ακολουθεί το απόσπασμα από το άρθρο του:

From a structural point of view, 'Ο φωτισμός των ἐν σκότει κειμένων is interesting. In the Grottaferrata Heirmologion (fol. 29v) the Heirmos is given as follows (see p. 60).

I have already quoted the text of its first section, the invocation of Christ. This section consists of two parallel lines, followed by another, appended, vocative (Χριστὲ σωτήρ μου). The next pair of lines contains a reference to the occasion (πρός σὲ ὁδηγῶ . . .) and the proper prayer (φώτισόν με . . .). The concluding section (ἄλλον γὰρ) is made up of one line, the 'refrain'. Each line, except the last line of the first section, is divided into two half-verses.

The summary analysis of the text structure shows clearly enough that there is nothing strange or abnormal in the text;

formulae)». Παρακάτω αναλύει τις μουσικές γραμμές του τροπαρίου. Εμείς, θα σταθούμε στον σχολιασμό που έκανε για το τέλος της γραμμής στο πρώτο τμήμα (2 και 4 του τροπαρίου).

Αναφέρει πως στο σημείο αυτό, «δεν υπάρχουν σημάδια ανάπαυσης της μελωδίας και έτσι οι γραμμές του πρώτου τμήματος συνδέονται μεταξύ τους από μια επίκληση».¹⁴

Παρακάτω, βρίσκεται η βυζαντινή παρασημαντική σε αντιγραφή του Raasted από το άρθρο του.

γ 1 $\tilde{\theta}$ $\tilde{\varphi}\tilde{\omega}$ $\tilde{\tau}\tilde{\iota}\tilde{\sigma}$ $\tilde{\mu}\tilde{\omicron}\tilde{\varsigma}$ 2 $\tilde{\tau}\tilde{\omega}\tilde{\nu}$ $\tilde{\epsilon}\tilde{\nu}$ $\tilde{\sigma}\tilde{\kappa}\tilde{\omicron}$ $\tilde{\tau}\tilde{\epsilon}\tilde{\iota}$ $\tilde{\kappa}\tilde{\epsilon}\tilde{\iota}$ $\tilde{\mu}\tilde{\epsilon}$ $\tilde{\nu}\tilde{\omega}\tilde{\nu}$
b G ab b cdcabc a bc e e c d ba
3 $\tilde{\eta}$ $\tilde{\sigma}\tilde{\omega}$ $\tilde{\tau}\tilde{\iota}$ $\tilde{\rho}\tilde{\iota}$ 4 $\tilde{\tau}\tilde{\omega}\tilde{\nu}$ $\tilde{\alpha}\tilde{\pi}$ $\tilde{\epsilon}$ $\tilde{\gamma}\tilde{\nu}\tilde{\omega}\tilde{\sigma}$ $\tilde{\mu}\tilde{\epsilon}$ $\tilde{\nu}\tilde{\omega}\tilde{\nu}$
G b b c dc d fed d c b a b a
5 $\tilde{\chi}\tilde{\rho}\tilde{\iota}$ $\tilde{\sigma}\tilde{\tau}\tilde{\epsilon}$ $\tilde{\sigma}\tilde{\omega}$ $\tilde{\tau}\tilde{\eta}\tilde{\rho}$ $\tilde{\mu}\tilde{\omicron}\tilde{\nu}$
Ga bc ab b b
6 $\tilde{\pi}\tilde{\rho}\tilde{\omicron}\tilde{\varsigma}$ $\tilde{\sigma}\tilde{\epsilon}$ $\tilde{\sigma}\tilde{\rho}$ $\tilde{\theta}\tilde{\rho}\tilde{\iota}$ $\tilde{\zeta}\tilde{\omega}$ 7 $\tilde{\beta}\tilde{\alpha}$ $\tilde{\sigma}\tilde{\iota}$ $\tilde{\lambda}\tilde{\epsilon}\tilde{\nu}$ $\tilde{\tau}\tilde{\eta}\tilde{\varsigma}$ $\tilde{\epsilon}\tilde{\iota}$ $\tilde{\rho}\tilde{\eta}$ $\tilde{\nu}\tilde{\eta}\tilde{\varsigma}$
bc a d d f e e e e c d dc b
8 $\tilde{\varphi}\tilde{\omega}$ $\tilde{\tau}\tilde{\iota}$ $\tilde{\sigma}\tilde{\omicron}\tilde{\nu}$ $\tilde{\mu}\tilde{\epsilon}$ 9 $\tilde{\tau}\tilde{\eta}$ $\tilde{\epsilon}$ $\tilde{\pi}\tilde{\iota}$ $\tilde{\lambda}\tilde{\alpha}\tilde{\mu}$ $\tilde{\psi}\tilde{\epsilon}\tilde{\iota}$ $\tilde{\sigma}\tilde{\omicron}\tilde{\nu}$
d b cb a bc ba Ga b cb a a
10 $\tilde{\alpha}\tilde{\lambda}$ $\tilde{\lambda}\tilde{\omicron}\tilde{\nu}$ $\tilde{\gamma}\tilde{\alpha}\tilde{\rho}$ $\tilde{\epsilon}\tilde{\kappa}$ $\tilde{\tau}\tilde{\omicron}\tilde{\varsigma}$ $\tilde{\sigma}\tilde{\omicron}\tilde{\nu}$ $\tilde{\theta}\tilde{\epsilon}$ $\tilde{\omicron}\tilde{\nu}$ 11 $\tilde{\omicron}\tilde{\nu}\tilde{\kappa}$ $\tilde{\epsilon}$ $\tilde{\pi}\tilde{\iota}$ $\tilde{\sigma}\tilde{\tau}\tilde{\alpha}\tilde{\mu}\tilde{\alpha}\tilde{\iota}$ —
d c b a b a G a a cb ac b b

¹⁴ Βλ. Raasted, J., 1966a: 60

Ακολουθεί η συνέχεια του αποσπάσματος :

it follows a wholly traditional pattern. The melody, on the other hand, is more interesting. This is not due to its musical formulae, of which many are common stock of the Deuterios mode,⁶ but to the way in which these formulae are put together. As I see it, there are two distinctive features in the musical setting of *Ὁ φωτισμός*. For one thing, the technique of setting apart the initium (1) is also used at the beginning of the second line (3) and at the beginning of the second section (6)—by different means, it is true, but with the same effect. Secondly, the absence of resting points at the line-ends in the first section (2 and 4) is conspicuous; by this means the lines of the first section are linked together to form one invocation.⁷

Όλα αυτά που αναφέρθηκαν παραπάνω, είναι σημαντικά για την καλύτερη κατανόηση όλων αυτών που θα προηγηθούν παρακάτω στην ανάλυση των στιχηρών.

Αν πρέπει να σταθούμε σε ένα από τα σημαντικότερα σημεία όλων αυτών που προηγήθηκαν παραπάνω, είναι -το τελευταίο κομμάτι- όπου ο Raasted σχολιάζει τις γραμμές στο πρώτο τμήμα **(2 και 4 του τροπαρίου)**. Σε αυτό το σημείο αναφέρει ότι δεν υπάρχουν «**σημάδια ανάπαυσης της μελωδίας**». Ένας δικός μας σημαντικός σχολιασμός για το σημείο αυτό, είναι ότι το ίδιο συμβαίνει και με τα «**προωθούντα στοιχεία**» που ασχολούμαστε στην παρούσα εργασία. Για να υπάρξει το «δέσιμο» της μελωδίας από την μια γραμμή στην άλλη, είναι αναγκαίο, να υπάρξει **μια μουσική θέση χωρίς παύση**. Ένας φθόγγος, ο οποίος θα μπορούσε να ενώσει μουσικά τα δύο κώλα.

Τέλος, και από την δικιά μας ανάλυση των **στιχηρών** που πραγματοποιείται στα επόμενα κεφάλαια, φαίνεται πως έχουμε πολλές περιπτώσεις –σαν και αυτές του Raasted- όπου στη Δομή κειμένου των στιχηρών δεν διακρίνεται κάτι το διαφορετικό ή το περίεργο. Η δομή του κειμένου απλά ακολουθεί το συνηθισμένο «παραδοσιακό πρότυπο», όπως το περιέγραψε παραπάνω ο Raasted. Και στα στιχηρά, συνήθως η μελωδία είναι αυτή που έχει περισσότερο ενδιαφέρον καθώς μέσα στα κώλα, συναντάμε πολλά μελίσματα.

3^ο Κεφάλαιο

3.1. ο όρος «προωθούν στοιχείο» μέσα από:

- ✓ την ανασκόπηση της βιβλιογραφίας
- ✓ την ανάλυση παραδειγμάτων

Τον όρο «προωθούν στοιχείο» τον συναντάμε για πρώτη φορά στην διατριβή του Αρβανίτη Ι., ο οποίος μας δίνει παραδείγματα για την καλύτερη κατανόηση του όρου αυτού. Μας παραπέμπει στον **Raasted J.**, ο οποίος φαίνεται να εισάγει τον όρο αυτόν. Ο Αρβανίτης Ι., αναφέρει πως ο όρος «προωθούν στοιχείο» προέκυψε από δική του μετάφραση στον ακριβή όρο: «*Leading-on cadence or Leading-on Ornament*», που δίνει ο Raasted J. για το φαινόμενο αυτό. Στο άρθρο του: «**Some Reflections on Byzantine Musical Style**», ο Raasted J., παραθέτει διάφορα παραδείγματα τροπαρίων γραμμένα με βυζαντινή παρασημαντική και χρησιμοποιεί την λατινική αλφαβητική σημειογραφία για να κάνει την μεταγραφή τους. Στο παρακάτω παράδειγμα του Raasted J., φαίνεται πως κυριαρχεί το Κύλισμα.

Αλλωστε, και ο ίδιος στον σχολιασμό του αναφέρει πως το Κύλισμα μπορούμε να το ορίσουμε ως ένα προωθούν στοιχείο (*leading-on ornament*).¹⁵

In fact, I have only found three comparable examples in the Deuteros section of the Iviron Heirmologion:

Εκ του βν-θου με αν-α-γα-γε' ο ι-ω-νας σοι ε-βο-η-σε
 b b b b cdcab a ca b a G b b b b cdcabc a ca b a G
 Τον προ-φη-----την δι-ε-σω-σας εκ του κη--τους φίλ-αν-θω-πε
 b b b cdcabc a c b a G G a b c a c b a G
 Θαν-μα φοικ-τον εν-η-γη-θεις ο θαν-μα-σι-ος αμ-βα-κουμ
 G G G b a G a b cdcab a bc e c ed c b ba

Παραθέτω παρακάτω μερικά ακόμη αποσπάσματα από το άρθρο του, όπου το Κύλισμα κυριαρχεί ως προωθούν στοιχείο στο τέλος των κώλων, και μας 'προωθεί' - κατά κάποιο τρόπο- στο επόμενο κώλον που ακολουθεί.

1 Ὁ φῶ τις μὲς 2 τῶν ἐν σκότειν μετῶν
 b G ab b cdcabc a bc e e c d ba

Στο σημείο αυτό, σκόπιμο είναι να αναφέρουμε πως ο Raasted J., σε κάποιο σημείο μέσα στο άρθρο του, μας παραθέτει κάποιες παρατηρήσεις που κάνει ο Strunk, για το Κύλισμα ως προωθούν στοιχείο. (**Optional ornament**), όπως ακριβώς το

¹⁵ Βλ. Raasted, J., 1966a: 58

Ακολουθεί το απόσπασμα από το άρθρο του:

We may reasonably define the Kylisma of these examples as a *leading-on ornament*. On fol. 34r it is virtually impossible to pause in the middle of the word *προφήτην*, and on fol. 30r both Kylismas are followed by enclitic pronouns (*με* and *σοι*), again with the same implication. We must not, however, too readily conclude that there was no pause after *φωτισμός*; in the Grottaferrata Heirmologion a punctuation dot warns us against doing so.³

αναφέρει.¹⁶ Επίσης, σε ένα επιπλέον σημείο του άρθρου του, μας παραπέμπει για ακόμη μια φορά στον Strunk¹⁷. Αυτό, μας κάνει να προβληματιστούμε για τον αν τελικά ο Raasted εισήγαγε πρώτος τον όρο αυτόν ή ο Strunk; ή αν ενδεχομένως το «φαινόμενο των προωθούντων στοιχείων» απασχόλησε και άλλους ερευνητές. Προφανώς, χρειάζεται να ερευνήσουμε παραπέρα το θέμα αυτό, ψάχνοντας και εντοπίζοντας για το αν τελικά υπάρχουν και άλλες πηγές ή άλλοι μουσικολόγοι ερευνητές, που να ασχολήθηκαν με τα προωθούντα στοιχεία/ leading-on ornament.

¹⁶ Βλ. Raasted, J., 1966a:66

Ακολουθεί το απόσπασμα από το άρθρο του:

The interpretation of the Kylisma as an optional ornament in Byzantine chant thus combines Tillyard's explanation of the 'Little Kylisma' with Strunk's observations on the Kylisma signs of the Slavonic and Palaeobyzantine notations and with the instability of the sources, so well known to all students of the Byzantine Sticherarion. It is not unlikely that other elements of Byzantine music are to be understood in a similar way. I have

¹⁷ Βλ. Raasted, J., 1966a:59

Ακολουθεί το απόσπασμα

The Kylisma itself, as a leading-on ornament, shares this leading-on function with quite a number of cadential endings, including many intonation endings. These phenomena have been studied by Strunk and—independently—by Giovanni Marzi, mostly in the light of Wagner's *Anpassungsgesetz*, i.e. from a purely musical point of view.⁵ In terms of connection between text and music, the use of leading-on cadences as contrasted to resting cadences has not yet been sufficiently investigated. It is evident, however, that the interplay of resting and leading-on cadences has been skilfully used in Byzantine chant to express the articulation of the texts in a highly subtle way; it constitutes one essential feature of Byzantine musical style.

Ο Raasted, θεώρησε το απόδεσμα ως προωθούν στοιχείο, και δίνει κάποια παραδείγματα για αυτό, στο άρθρο του: «**Voice and Verse in a Troparion of Cassia**». Μέσα από κάποιους στίχους που παραθέτει υποστηρίζει ότι το απόδεσμα είναι ένα προωθούν στοιχείο.¹⁹ Ο Αρβανίτης όμως, αναφέρει πως το απόδεσμα θα μπορούσε να θεωρηθεί προωθούν στοιχείο μόνο όταν συντρέχουν και άλλα παραδείγματα. Δηλαδή, να βρίσκεται σε ένα φθόγγο που δεν είναι η κανονική κατάληξη της θέσης.

Παραθέτω ένα παράδειγμα για την καλύτερη κατανόηση του φαινομένου αυτού, όπου θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε το απόδεσμα προωθούν στοιχείο:

Αν έχουμε μια γραμμή πλ. Δ'ήχου που κανονικά λήγει στο G, αλλά τυχαίνει η τελευταία συλλαβή της να πάει στο a και τυχαίνει να χρειάζεται ρυθμικώς απόδεσμα (=3 χρόνοι).²⁰ Δεν είναι όμως το απόδεσμα που κάνει να υπάρχει εκεί προωθούν στοιχείο, αλλά οι φθόγγοι. Αν το απόδεσμα βρίσκεται στο φθόγγο που τελειώνει κανονικά η θέση, τότε δεν μπορεί να θεωρηθεί προωθούν. Είναι απλά ένα ρυθμικό σημάδι, που μπαίνει επειδή η επόμενη φράση αρχίζει με άρση. Ο Raasted, φαίνεται να μην λαμβάνει τόσο υπόψη τη **χρονική αξία του αποδέρματος** όπως την λαμβάνει

¹⁹ Βλ. Raasted, J., (1973), Voice and Verse in a Troparion of Cassia, στο Velimirovic Milos, 1973, σ. 174.

Ακολουθεί το απόσπασμα:

ὅτι νύξ μοι ὑπάρχει οἷστρος ἀκολασίας
ζοφώδης τε καὶ ἀσέληνος ἔρως τῆς ἁμαρτίας.

This structure, which is corroborated by the rhyme, is suggested by the following details in the melody:

- 1) There is no marked stop after ὑπάρχει; the melody goes on like that of line 1. (Punctuation dot only in Ohrid 53.)
- 2) Cadential ending on ἀκολασίας. Its last note carries an Apoderma, which has a leading-on function, cf. the parallel in line 1, γυνή. (All four manuscripts punctuate after ἀκολασίας.)
- 3) The beginning of the second of these long-verses (ζοφώδης τε) is set to a melody, elements of which are used later on for similar beginnings of long-verses (8 δέξαι μου, 9 ὀνεφέλαις, 12 καταφιλήσω, 19 μή με). That the melisma

on τε ($\begin{smallmatrix} \text{g} \\ \text{c} \end{smallmatrix} \text{ } \begin{smallmatrix} \text{b} \\ \text{b} \end{smallmatrix} \text{ } \begin{smallmatrix} \text{c} \\ \text{c} \end{smallmatrix} \text{ } \begin{smallmatrix} \text{d} \\ \text{d} \end{smallmatrix} \text{ } \end{smallmatrix}) serves the same purpose as the bcc-groups in most of these instances is seen, too, from the$

²⁰ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:215-219, τόμος Α'

ο Αρβανίτης, στην διατριβή του. Και για αυτό, να θεωρεί το απόδερμα ως ένα προωθούν στοιχείο.

Μπορεί βέβαια να βρεθεί ένα απόδερμα εκεί που φαίνεται να υπάρχει διακοπή νοήματος, το οποίο (νόημα) συνεχίζεται στην επόμενη φράση και τότε να πούμε ότι κατά κάποιο τρόπο και «καταχρηστικά» είναι προωθούν. Όμως, αυτό το φαινόμενο μπορεί να βρεθεί και χωρίς απόδερμα, με άλλα σημάδια. Δεν έχει όμως σχέση με τα άλλα προωθούντα τα οποία έχουν περισσότερους φθόγγους.

Ο Raasted, μάλλον έτυχε στα παραδείγματά του να βρει κάποια αποδέρματα που βρίσκονταν -λόγω φθόγγων- όντως πάνω σε προωθούντα στοιχεία και θεώρησε ότι γενικά το απόδερμα είναι προωθούν.²¹

²¹ Περισσότερες πληροφορίες για το Απόδερμα, για την γνώμη του Αρβανίτη ως προς τον ρυθμό του αποδέρματος, και για το αν μπορεί το απόδερμα να θεωρηθεί προωθούν στοιχείο, βλ. Αρβανίτης, Ι., τόμος Α΄, 2010:215-219.

3.3. Η Δομή των Στιχηρών μέσα από την βιβλιογραφική ανασκόπηση των άρθρων του Raasted

Σε ένα ακόμη άρθρο του: «**some observations on the structure of the stichera in byzantine rite**», ο Raasted, αναφέρεται στην δομή των στιχηρών και συγκεκριμένα στην δομή του κειμένου και της μουσικής γραμμής. Με λίγα λόγια, αναφέρει τον χαρακτήρα των εκκλησιαστικών ύμνων και στην σύνδεση ανάμεσα στο κείμενο και την μουσική αυτών²².

Μέσα από την ανάλυση του ύμνου: «Τον Φωτισμόν ημών», κάνει λόγο για μια αντιστοιχία μεταξύ της δομής της σκέψης της σύνταξης και της μελωδίας. Συγκρίνει την γραμματική δομή των προσομοίων και καταλήγει στο γεγονός ότι η δομή της μουσικής δεν είναι τόσο στενά δεμένη με την δομή του κειμένου. Στα προσόμοια, η μουσική δομή και η δομή των κειμένων δεν συμπίπτουν. Η προσπάθεια στο να διευρυνθούν οι σχέσεις μεταξύ της δομής του κειμένου και της μουσικής, είναι πολύ ενδιαφέρουσα. Η ταξινόμηση των στίχων σε κόλα, η διαίρεση και ο χωρισμός των ύμνων με τα σημεία στίξης, είναι πολύ σημαντική για την καλύτερη κατανόηση της δομής του κειμένου και της μελωδίας.²³

Τέλος, παραθέτω ένα ακόμη σημείο, όπου ο Raasted, -στην διατριβή του- αναφέρει για τα προωθούντα στοιχεία το εξής: «είναι γνωστό ότι οι τελικές καταλήξεις των στίχων (και οι ενδιάμεσες) μπορούν να αντιμετωπιστούν μουσικά με διαφορετικούς

²² (1958), *Some observations on the structure of the stichera in Byzantine rite*, *Byzantion*, tome XXVIII (1958), 529-541

²³ The above analysis of *Τὸν φωτισμὸν ἡμῶν* has shown a remarkable correspondance between the structure of thought, of syntax, and of melody. Now, among the Imitated Hymns for Lent (the *Προσόμοια τῆς νηστείας*) we have one which follows *Τὸν φωτισμὸν ἡμῶν* so closely that almost every accent of the one is found in the other. This Proshomoion (*Τὸν σκοτισθέντα με*) can be found in H. J. W. Tillyard's transcription in *Monumenta Musicae Byzantinae* (†). The text is there divided into 10 cola of unequal length, and the punctuation (which is not that of his *dux*, codex Dalasseni) is indicated by small vertical strokes in the staff. In order to make the comparison between the Proshomoion and its model strophe (*Τὸν φωτισμὸν ἡμῶν*) more easy I print the text anew, following 531

τρόπους. Για το παρόν σκοπό μας, οι μουσικές φράσεις μπορούν να χωριστούν σε δύο μέρη, σε εκείνες που κάνουν την μελωδία να ξεχωρίζει, και σε εκείνες που οδηγούν στην επόμενη φράση». ²⁴

Σύμφωνα με την παραπάνω αναφορά, φαίνεται πως ο Raasted, περιγράφει ακριβώς ‘την ενέργεια’ των προωθώντων στοιχείων. Συγκεκριμένα, μιλάει για τον χωρισμό των φράσεων σε κώλα. Με την φράση του: «σε εκείνες που οδηγούν στην επόμενη φράση» προφανώς εννοεί τα προωθούντα στοιχεία. Άλλωστε, ο σκοπός των προωθώντων στοιχείων, είναι να μας οδηγούν στο επόμενο κώλον.

²⁴ Βλ. Raasted, Jørgen (1966b), *Intonation Formulas and Modal Signatures in Byzantine Musical Manuscripts*, Monumenta Musicae Byzantinae, Subsidia VII, Copenhagen, Ejnar Munksgaard, σ. 60

Παραθέτω το απόσπασμα:

“t is well-known that verse ends (and mid-verse stops) can be treated musically in different ways. For our present purpose the inner cadences can be divided into two types, the cadences that make the melody rest and those that lead on to the following phrase”.

4^ο Κεφάλαιο

4.1 Ο δικός μας ορισμός για τα προωθούντα στοιχεία

Σύμφωνα με την παραπάνω βιβλιογραφική ανασκόπηση για τον όρο «**προωθούν στοιχείο/ leading-on**», αλλά και σύμφωνα με την παρούσα μελέτη των στιχηρών, μπορούμε να δώσουμε έναν ορισμό για το «φαινόμενο» αυτό.

Προωθούν στοιχείο: είναι μία μουσική θέση, ένα μελώδημα, το οποίο το συναντάμε πάντα στο τέλος του κώλου και ποτέ ενδιάμεσα από αυτό.

Προωθούν στοιχείο είναι εκεί όπου: τα λόγια ή και το μέλος, μας αποδεικνύουν πως στην ‘θέση’ αυτή, θα μπορούσε να υπάρξει κατάληξη. Δηλαδή, το κώλον θα μπορούσε να καταλήξει σε έναν συγκεκριμένο φθόγγο, αλλά ‘ξαφνικά’ η τελευταία συλλαβή του, μπαίνει σε έναν άλλον φθόγγο, με σκοπό, την καλύτερη σύνδεσή του με το επόμενο κώλον.

5^ο κεφάλαιο

5.1. Η Ανάλυση των Στιχηρών

με Αλφαβητική Σημειογραφία

Στα παρακάτω κεφάλαια, τα στιχηρά, περιγράφονται με αλφαβητική σημειογραφία. Στο σημείο αυτό, για την καλύτερη κατανόηση όσων πρόκειται να προηγηθούν, είναι καλό, να περιγράψουμε την σημασία της αλφαβητικής σημειογραφίας.

Η αλφαβητική σημειογραφία είναι ένα σύστημα μεταγραμματισμού. Ένα είδος μεταγραφής, ο οποίος χρησιμοποιείται από τους μελετητές της Βυζαντινής Μουσικής για τις μεταγραφές τους στα χειρόγραφα που μελετούν. Χρησιμεύει στην αποτελεσματικότερη και καλύτερη αποτύπωση των μουσικών φράσεων και σαφώς στην ευκολότερη προσέγγιση του θέματος που μελετάται. Η Αλεξάνδρου Μ. αναφέρει για το θέμα αυτό:

«οι μεταγραφές σε συστήματα άλλων πολιτισμών εκφράζουν τον τρόπο κατανόησης της βυζαντινής μουσικής παράδοσης από την οπτική γωνία άλλων πολιτισμικών κοινοτήτων. Ειδικά οι μεταγραμματισμοί εντάχθηκαν στα πλαίσια επιστημονικών εκδόσεων μεσαιωνικών βυζαντινών ρεπερτορίων, που επιμελήθηκαν κυρίως ξένοι μουσικολόγοι.»²⁵

Πέρα από την αλφαβητική σημειογραφία, υπάρχουν και άλλα συστήματα μεταγραφών που χρησιμοποιούνται από τους μελετητές για τις μουσικολογικές

²⁵ Βλ. Αλεξάνδρου, Μαρία (2010), *Εξηγήσεις και Μεταγραφές της Βυζαντινής Μουσικής: Σύνοψη εισαγωγή στον προβληματισμό τους*, Εκδόσεις University Studio Press, Θεσσαλονίκη, σσ. 24-25.

έρευνες.«Οι επικρατέστερες μορφές μεταγραμματισμού βυζαντινών μουσικών κομματιών είναι οι εξής»:²⁶

A. με ύψη, διάρκειες και άλλα στοιχεία εκτέλεσης, στο πεντάγραμμο,

B. μόνο με ύψη α. σε αλφαβητικό σύστημα

β. στο πεντάγραμμο

Πολλοί μελετητές χρησιμοποίησαν για λόγους οικονομίας την αλφαβητική σημειογραφία στις έρευνές τους. Ο Raasted Jorgen ήταν ο πρώτος ερευνητής μουσικής βυζαντινής, ο οποίος μετέφερε το ίσον και τα έμφωνα σημάδια της μεσοβυζαντινής παρασημαντικής στο λατινικό αλφαβητικό σύστημα.²⁷

Αυτό το αλφαβητικό σύστημα έχει την εξής οργάνωση:

G A B C D E F G **a** b c d e f g a'

«Στο κέντρο του συστήματος βρίσκεται ο φθόγγος a (Κε-Λα).Αυτός και οι υπόλοιποι υψηλότεροι φθόγγοι μεταγραμματίζονται με μικρογράμματα, ενώ από τον φθόγγο G (Δι-Σολ) και κάτω χρησιμοποιούνται κεφααιογράμματα. Με αυτόν τον τρόπο φαίνεται αμέσως, σε ποια περιοχή κινείται το μέλος. Φθόγγοι που ανήκουν στην ίδια θέση γράφονται μαζί, χωρίς κενό μεταξύ τους.

Αυτός ο τρόπος μεταγραμματισμού συνοδεύεται πάντα από την βυζαντινή παρασημαντική και το ποιητικό κείμενο, το οποίο χωρίζεται σε ημίστιχα (κώλα) που αριθμούνται με αραβικούς χαρακτήρες. Ο Raasted θεωρούσε αυτόν τον τρόπο

²⁶ Βλ. Αλεξάνδρου, Μ., 2010: 24

²⁷ Βλ. Αλεξάνδρου, Μ., 2010: 29

μεταφοράς σαν υποκατάστατο σολφέζ και όχι σαν ένδειξη απόλυτων ή σχετικών υψών»²⁸

Στην παρούσα εργασία, χρησιμοποιούμε την λατινική αλφαβητική σημειογραφία για την περιγραφή των παλαιών στιχηρών. Χρησιμοποιούνται τα λατινικά γράμματα όπως ακριβώς είναι στο παραπάνω σχεδιάγραμμα. Ο Raasted, (όπως φαίνεται και στο παραπάνω σχεδιάγραμμα) τον φθόγγο: **Σι**, τον σημειώνει με το γράμμα: **b**. Στην παρούσα εργασία όμως, όταν πρόκειται να μιλήσουμε για τον φθόγγο: **Σι**, εμείς το σημειώνουμε με το γράμμα: **h**.

²⁸ Βλ. Αλεξάνδρου, Μ., 2010: 29-30

6^ο Κεφάλαιο

6.1. Χωρισμός των στιχηρών σε κώλα

Στο σημείο αυτό, σκόπιμο είναι, να περιγράψουμε την διαδικασία του χωρισμού της φράσης σε κώλα μέσα στα χειρόγραφα. Ο Αρβανίτης, αναφέρει:

*«Τα κώλα στην πραγματικότητα υποδεικνύονται με τις τελείες στα χφφ και αποτελούν μια πρώτη προσέγγιση στη μετρική δομή. Η διαίρεση σε κώλα προέρχεται από την φωνολογική δομή, διότι το κείμενο πρέπει να παρουσιαστεί προφορικά και, στις περιπτώσεις των ύμνων, σε έναν μάλλον αργό ρυθμό εκφοράς. Αυτό συνεπάγεται μια διαίρεση σε περισσότερα κώλα απ' ότι όταν το κείμενο απλώς διαβάζεται. Μουσικοί λόγοι μπορούν επίσης, να οδηγήσουν σε αύξηση του αριθμού των κώλων. Η φωνολογική δομή, και συνεπώς η διαίρεση σε κώλα, δεν συμπίπτει ακριβώς με την συντακτική δομή. Έτσι, η μορφή του μέλους θα δώσει την διαίρεση σε κώλα».*²⁹

Σύμφωνα με την παραπάνω λογική, αποφασίσαμε και εμείς να χωρίσουμε τα στιχηρά σε κώλα για την καλύτερη και ευκολότερη περιγραφή μας. Παραθέτω την ακριβή διαδικασία που χρησιμοποιήθηκε κατά την διάρκεια της έρευνάς μας μέσα στα στιχηρά.

Στα παρακάτω κεφάλαια, έχουμε χωρίσει όλα τα στιχηρά σε κώλα, για να μπορέσουμε να κατανοήσουμε καλύτερα την δομή του κειμένου και της μουσικής. Ο γραφέας του χειρογράφου χρησιμοποιεί τα σημεία στίξης για να κάνει μια "παύση" και να γίνει πιο κατανοητό το κείμενο δίνοντας έμφαση τόσο στο κείμενο όσο και στην μελωδική πορεία του στιχηρού. Τυχαίνει όμως, αρκετά συχνά να "ξεχνά" να χρησιμοποιήσει το απαραίτητο σημείο στίξης στην πρόταση που θα περιμέναμε να το είχε. Για αυτόν τον λόγο, αποφασίσαμε να χωρίσουμε όλα τα στιχηρά σε κώλα και όπου ο γραφές παρέβλεψε να βάλει σημεία στίξης, να το κάνουμε εμείς.

Όπου λοιπόν, ο γραφέας χρησιμοποιεί **άνω τελεία** -στον στίχο- και την έχει βάλει ο ίδιος, εμείς το σημειώνουμε με διπλή κάθετη γραμμή: // Όπου υπάρχει

²⁹ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:135, τόμος Α'

κόμμα στον στίχο, εμείς το σημειώνουμε ως εξής: / με μια γραμμή. Όπου **θα** έπρεπε να υπάρχει **άνω τελεία** και δεν την έχει βάλει ο γραφέας, εμείς το σημειώνουμε με (/).

Ακόμη, σε κάθε στιχηρό που αναλύουμε, υπογραμμίζουμε με κίτρινο χρώμα τα **προωθούντα στοιχεία μέσα στο κείμενο**, για την καλύτερη κατανόηση και αποτύπωση του φαινομένου αυτού.

Τέλος, επιλέξαμε να περιγράψουμε τα στιχηρά που **ψάλλονται** στον **Μεγάλο Εσπερινό του Σαββάτου**. Η περιγραφή των προωθούντων στοιχείων, γίνεται στα στιχηρά του κάθε ήχου ξεχωριστά. Επιλέξαμε να αναλύσουμε συνολικά **88 στιχηρά**. Πιο ειδικά, αναλύσαμε τα προωθούντα στοιχεία που υπάρχουν στα στιχηρά και των 8 ήχων. Συγκεκριμένα, η περιγραφή των προωθούντων στοιχείων, έγινε στις παρακάτω ομάδες στιχηρών:

- ✓ στα **3** Αναστάσιμα (κάθε ήχου)
- ✓ στα **4** Ανατολικά (κάθε ήχου)
- ✓ στα **4** Απόστιχα (κάθε ήχου)

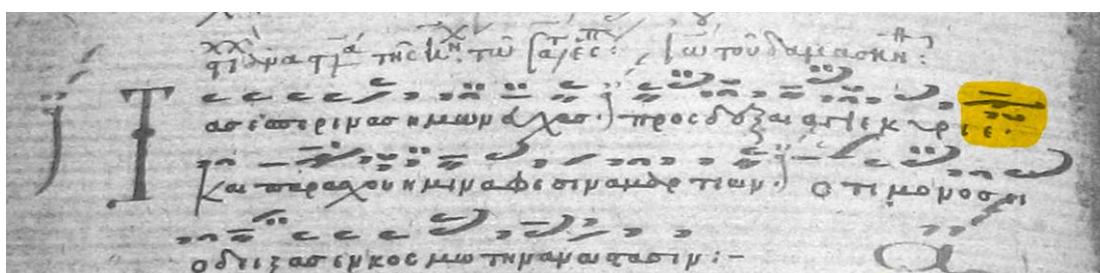
Και τα **αποτελέσματα** των συμπερασμάτων μας προέκυψαν από τις παραπάνω τρεις ομάδες στιχηρών.

7^ο Κεφάλαιο

7.1. Προωθούντα στοιχεία στα στιχηρά του Α΄ ήχου

Στιχηρά Αναστάσιμα

1ο Αναστάσιμο στιχηρό: Τὰς ἐσπερινὰς ἡμῶν εὐχὰς// πρόσδεξαι ἅγιε Κύριε// καὶ παράσχου ἡμῖν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν// ὅτι μόνος εἶ ὁ δεῖξας(//) ἐν κόσμῳ τὴν Ἀνάστασιν.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Α΄ ήχου:

Ο Α΄ ήχος στα παλαιά στιχηρά είχε βάση: **a** (κε-ζω)

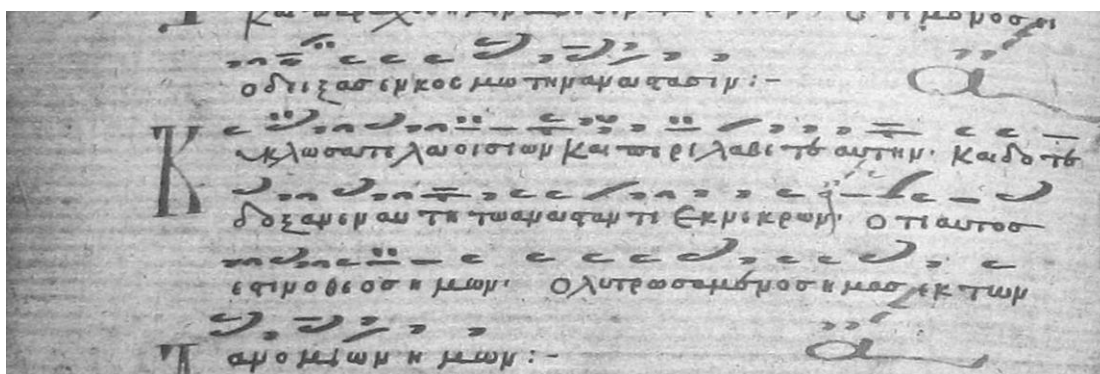
Το συγκεκριμένο στιχηρό αρχίζει από τον φθόγγο **a** (με **ίσον**) και τελειώνει στον φθόγγο: **a** (στην βάση του Α΄ ήχου).

Προωθούν Στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**πρόσδεξαι ἅγιε Κύριε**», ακριβώς στην κατάληξη της λέξης: «**Κύριε**», υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα**³⁰ πάνω στους φθόγγους: **G a G**. Η συγκεκριμένη μουσική κίνηση, μας εισάγει στο επόμενο κώλον: «**καὶ παράσχου ἡμῖν ἄφεσιν ἁμαρτιῶν**», το οποίο αρχίζει με τον φθόγγο: **E**. Το Ξηρόν Κλάσμα, στο παράδειγμά μας, έχει τους εξής χαρακτήρες: **Ολίγον, απόστροφο με κλάσμα**.

³⁰ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:249, τόμος Α΄

Το κλάσμα, στο σημείο αυτό, δεν δείχνει κάποια χρονική αξία. Στα παλαιά στιχηρά της Οκτώηχου (Αμβροσιανό στιχηράριο, A 139 sup {1342 }), που μελετάμε, το **κλάσμα** δεν είχε κάποια χρονική επέκταση, αλλά παρίστανε ένα **μικρό στολίδι** σε φθόγγο **ενός χρόνου**. Δηλαδή, το σημάδι ή η συλλαβή που έχει κλάσμα (όπως στο παραπάνω στιχηρό), εξακολουθούσε να έχει **1 χρόνο**.³¹

2^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Κυκλώσατε λαοὶ Σιών(//) καὶ περιλάβετε αὐτήν// καὶ δότε δόξαν ἐν αὐτῇ(//) τῷ ἀναστάντι ἐκ νεκρῶν// ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν// ὁ λυτρωσάμενος ἡμᾶς(//) ἐκ τῶν ἀνομιῶν ἡμῶν.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Α΄ ήχου:

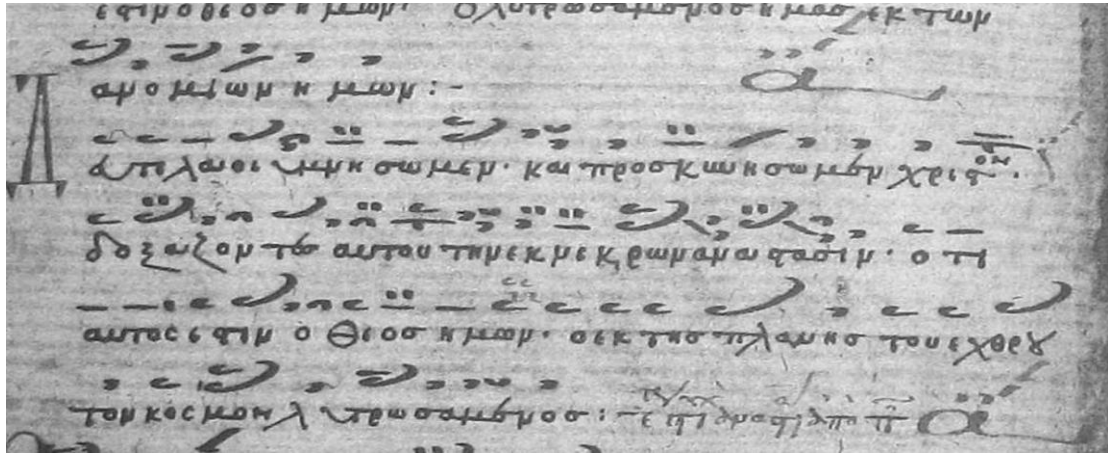
Ο Α΄ ήχος στα παλαιά στιχηρά είχε βάση: **a** (κε-ζω)

Το συγκεκριμένο στιχηρό αρχίζει από τον φθόγγο **a** (με ίσον) και τελειώνει στον φθόγγο: **a** (στην βάση του Α΄ ήχου).

Στο συγκεκριμένο στιχηρό δεν υπάρχουν προωθούμενα στοιχεία.

³¹ Περισσότερες πληροφορίες για το κλάσμα στα παλαιά στιχηρά, βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:145 & 169, τόμος Α΄

3^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Δεῦτε λαοὶ ὑμνήσωμεν// καὶ προσκυνήσωμεν Χριστόν//
δοξάζοντες αὐτοῦ τὴν ἐκ νεκρῶν Ἀνάστασιν// ὅτι αὐτός ἐστιν ὁ Θεὸς ἡμῶν// ὁ ἐκ τῆς
πλάνης τοῦ ἐχθροῦ(//) τὸν κόσμον λυτρώσάμενος.

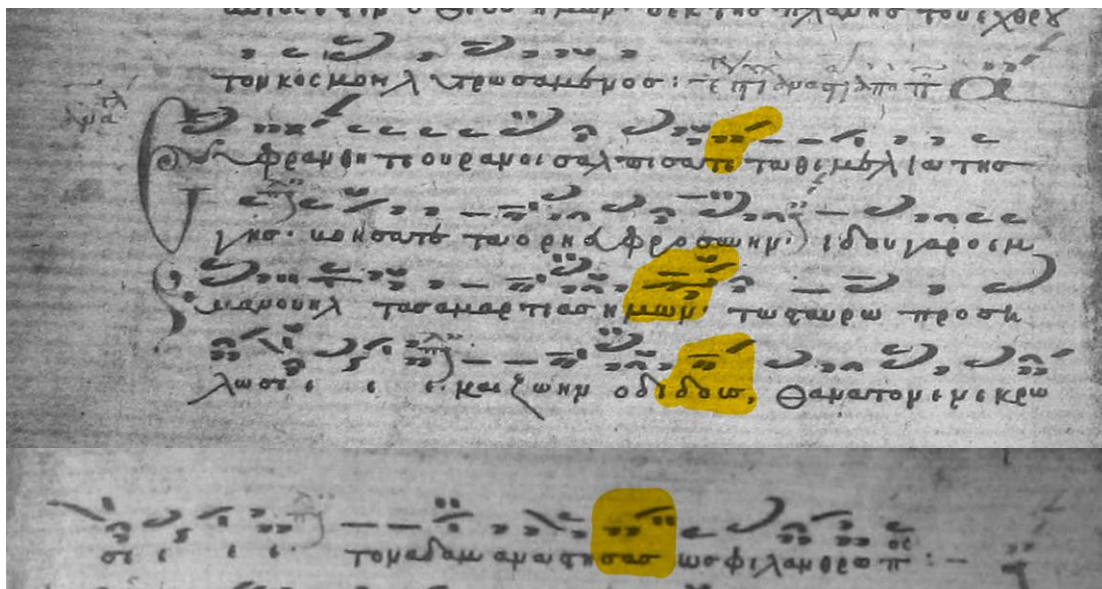
Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Α΄ ήχου: **a**

Το συγκεκριμένο στιχηρό αρχίζει από τον φθόγγο **a** (με ίσον) και τελειώνει στον φθόγγο: **a** (στην βάση του Α΄ ήχου).

Στο συγκεκριμένο στιχηρό δεν υπάρχουν προωθούμενα στοιχεία.

Έτερα Στιχηρά Ανατολικά Α΄ Ήχου

1^ο Ανατολικό στιχηρό: Εὐφράνθητε οὐρανοί σαλπίζατε (/) τὰ θεμέλια τῆς γῆς//
βοήσατε τὰ ὄρη εὐφροσύνην// ἰδοὺ γὰρ ὁ Ἐμμανουήλ(/) τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν// τῷ
σταυρῷ προσήλωσε// καὶ ζωὴν ὁ διδούς/ θάνατον ἐνέκρωσε// τὸν Ἀδὰμ
ἀναστήσας(/) ὡς φιάνθρωπος.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Α΄ ήχου: **a**

Το συγκεκριμένο στιχηρό αρχίζει από τον φθόγγο **a** (με ίσον) και τελειώνει στον φθόγγο: **D** (στην μεσότητα του ήχου).

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «Εὐφράνθητε οὐρανοί σαλπίζατε», ακριβώς στην κατάληξη της λέξης «σαλπίζατε», υπάρχει το **Απέσω Έξω**.³²

Πριν από το **Απέσω Έξω**, υπάρχει η απόστροφος που είναι στον φθόγγο **F**. Μετά, ακολουθεί το **Απέσω Έξω**, στους φθόγγους: **E F** και γίνεται με τον τρόπο αυτόν, ποίκιλμα πάνω στον φθόγγο **F**. **Η μελωδική κίνηση** γύρω από το **Απέσω Έξω** είναι:

³² Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:238, τόμος Α΄

F E F και μας εισάγει βηματικά στο επόμενο κώλον: «τὰ θεμέλια τῆς γῆς» που αρχίζει απο τον φθόγγο: **G**, γιατί έχει Ολίγον.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «τὰς ἀμαρτίας ἡμῶν», ακριβώς στην κατάληξη της λέξης «ημών», υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα**.³³ Το Ξηρόν Κλάσμα που ενδεχομένως θα κατέληγε στο **G** και τώρα καταλήγει στον φθόγγο: **a**, μας ‘συνδέει’ με τον τρόπο αυτόν στο επόμενο κώλον: «τῷ Σταυρῷ προσήλωσε», το οποίο ξεκινά από τον φθόγγο: **E**. Πάνω από το Ξηρόν Κλάσμα υπάρχουν οι εξής χαρακτήρες: Ολίγον, απόστροφος και οξεία με κλάσμα.

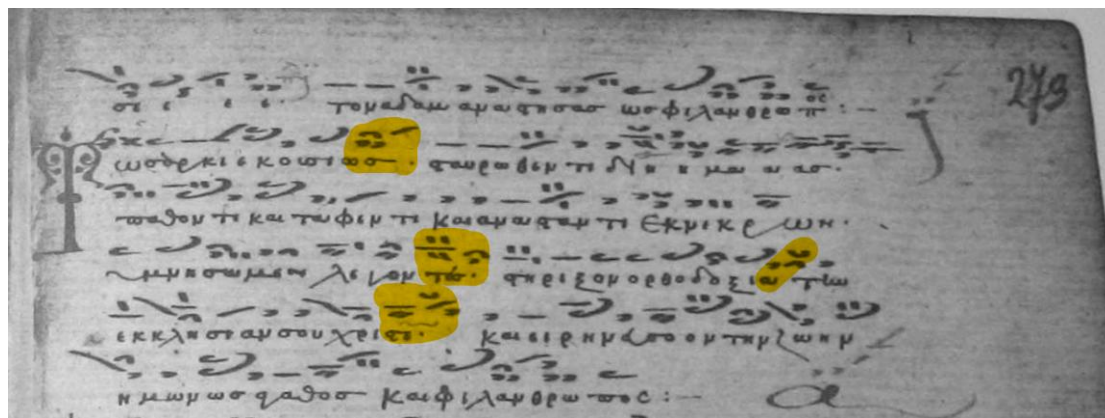
Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «καὶ ζωὴν ὁ διδούς». Υπάρχει το **Μελώδημα II**. Η ακριβής μουσική κίνηση που γίνεται πάνω στην γραμμή αυτή, είναι η παρακάτω: **a G a h**, η οποία μας εισάγει με βηματική κίνηση στο επόμενο κώλον: «θάνατον ἐνέκρωσε», το οποίο αρχίζει με τον φθόγγο: **c**

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «τὸν ἀδὰμ ἀναστήσας». Προωθούν στοιχείο στην κατάληξη της λέξης: «**ἀναστήσας**». Το μελώδημα αυτό, το ονομάζουμε **Ανατρίχισμα II**.³⁴ Γίνεται πάνω στους εξής φθόγγους: **E F G**, Και στην συνέχεια, μας εισάγει στο επόμενο και τελευταίο κώλον: «ὡς φιάνθρωπος» που αρχίζει με **G (Ισον)** και καταλήγει στον φθόγγο **D (στην μεσότητα του ήχου)**.

³³ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:249, τόμος Α΄

³⁴ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:232, τόμος Α΄

2^ο Ανατολικό στιχηρό: Τὸ σαρκὶ ἐκουσίως// σταυρωθέντα δι' ἡμᾶς// παθόντα καὶ ταφέντα καὶ ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν// ὑμνήσωμεν λέγοντες// στήριζον ὀρθοδοξίᾱ(//) τὴν Ἐκκλησίαν σου Χριστέ// καὶ εἰρήνευσον τὴν ζωὴν ἡμῶν(//) ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Α' ήχου: **a**

Το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο **D** (τετράφωνη κατάβαση= απόστροφος + χαμηλή) και τελειώνει στον φθόγγο: **D** (στην μεσότητα του ήχου).

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «Τὸ σαρκὶ ἐκουσίως» στο τέλος του κώλου υπάρχει το **Απέσω Έξω**. Οι ακριβείς μουσικοί φθόγγοι του είναι: **a E F**, και μας εισάγει με **βηματική κίνηση** στο επόμενο κώλον, το οποίο αρχίζει με τον φθόγγο: **G**, «σταυρωθέντα δι' ἡμᾶς».

Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «ὕμνήσωμεν λέγοντες», στην κατάληξή του υπάρχει το **πίασμα**.³⁵ Η μελωδική γραμμή τελειώνει με τους εξής φθόγγους: **E F c** (θα μπορούσε να τελειώσει στον φθόγγο: **E**) και μας εισάγει στο επόμενο κώλον: «στήριζον ὀρθοδοξίᾱ», το οποίο αρχίζει με δίφωνη ανάβαση = ολίγον + κέντημα στον φθόγγο: **E**. Και στη συνέχεια, ακολουθούν τα κεντήματα στον φθόγγο: **F**.

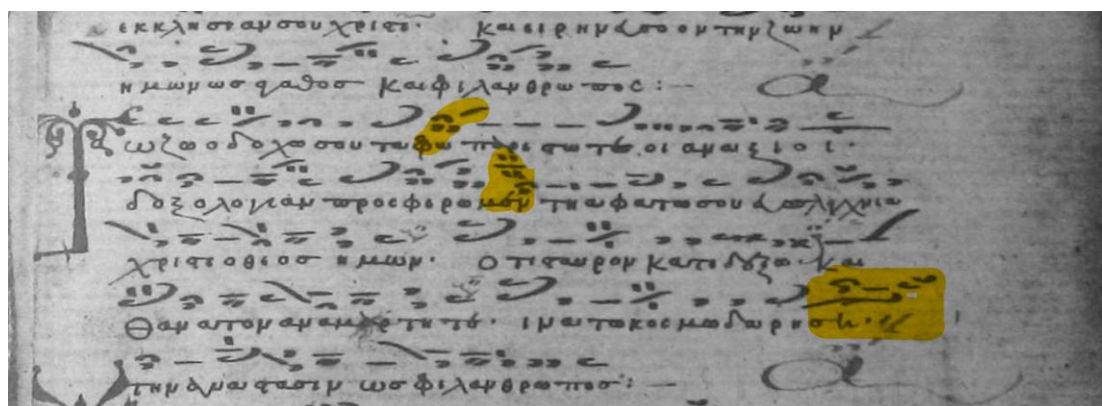
³⁵ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:219, τόμος Α'

Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «**στήριζον ὀρθοδοξία**», στο τέλος του κώλου, στους εξής φθόγγους: **E F D** (το D με κλάσμα). Στην περίπτωση αυτή, υπάρχει προωθούν στοιχείο, γιατί έχουμε **το κλάσμα**, το οποίο **ερμηνεύεται** και η μελωδία δεν σταματάει. Σαφώς, έχουμε εδώ, **δυο μικρά κώλα** -και ας μην υπάρχει η **άνω τελεία από τον γραφέα**- με δύο σαφώς διακριτές θέσεις μελοποιημένα. Το επόμενο κώλον: «**τὴν Ἐκκλησίαν σου Χριστέ**», αρχίζει από τον φθόγγο: **c**. Επίσης, το κλάσμα -στην παραπάνω περίπτωση- εκτελείται ως **ΠαΒου (1 χρόνος)** και έτσι η φράση τελειώνει σε **φθόγγο ½ χρόνου** και φαίνεται σαν να μην τελειώνει και συνδέεται με την επόμενη φράση.

Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «τὴν Ἐκκλησίαν σου Χριστέ» Με **Κύλισμα**³⁶ πάνω στους εξής φθόγγους: **F G F**. Το κώλον θα μπορούσε να κάνει κατάληξη στο D (στην Μεσότητα), αλλά τώρα με το προωθούν στοιχείο, καταλήγει ποικιλματικά στον φθόγγο: **F**, και έτσι, μας 'συνδέει' με -βηματική κίνηση- με το επόμενο κώλον: «**καὶ εἰρήνευσον τὴν ζωὴν ἡμῶν**» που αρχίζει από τον φθόγγο: **E**.

³⁶ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:240, τόμος Α΄

3^ο Ανατολικό στιχηρό: Τῷ ζωοδότῳ σου τάφῳ (//) παρεστῶτες οἱ ἀνάξιοι//
δοξολογίαν προσφέροντες (//) τῇ ἀφάτῳ σου εὐσπλαγχνίᾳ(//) Χριστέ ὁ Θεὸς ἡμῶν//
ὅτι Σταυρὸν κατεδέξω// καὶ θάνατον Ἀναμάρτητε// ἵνα τῷ κόσμῳ δωρήσῃ// τὴν
ἀνάστασιν ὡς φιλάνθρωπος.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Α΄ ήχου: **a**

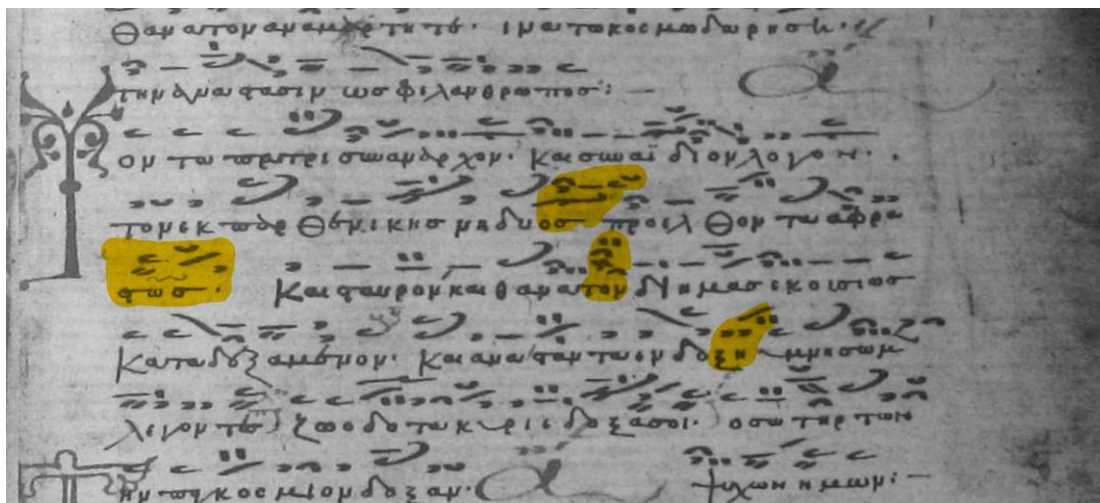
Το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο **a** (ίσον) και τελειώνει στον φθόγγο: **a** (στην βάση του ήχου).

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «Τῷ ζωοδότῳ σου τάφῳ». Στην κατάληξη από την λέξη: «τάφῳ» υπάρχει το **Απέσω Έξω** πάνω στους εξής φθόγγους: **E F**. Με βηματική κίνηση, μας εισάγει στο επόμενο κώλον: «**παρεστῶτες οἱ ἀνάξιοι**», το οποίο αρχίζει με τον φθόγγο: **G** (ολίγον).

Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «δοξολογίαν προσφέροντες». Στην κατάληξη από την λέξη: «προσφέροντες», υπάρχει το **Πιάσμα**. Και συγκεκριμένα, **μια μορφή Πιάσματος**. Αυτό το μελωδήμα είναι στους παρακάτω φθόγγους: **E F c**. Το **πιάσμα**, μας εισάγει στο επόμενο κώλον: «τῇ ἀφάτῳ σου εὐσπλαγχνίᾳ», το οποίο αρχίζει από τον φθόγγο: **E**, με δίφωνη ἀνάβαση (ολίγον + κέντημα).

Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «ἵνα τῷ κόσμῳ δωρήσῃ». Στην κατάληξη της λέξης: «δωρήσῃ» υπάρχει το Ξηρόν Κλάσμα. Οι φθόγγοι είναι: F G G. Στο δεύτερο G, υπάρχει το ἴσον με το κλάσμα. Εδώ το κλάσμα ερμηνεύεται και έτσι η μελωδία δεν σταματάει. Με τον τρόπο αυτόν, ο γραφέας, μας εισάγει στο επόμενο κώλον: «τὴν ἀνάστασιν ὡς φιλόνηθρωπος», το οποίο ξεκινάει από τον φθόγγο: D, γιατί υπάρχει η τρίφωνη κατάβαση: ελαφρόν + απόστροφος.

4^ο Ανατολικό στιχηρό: Τὸν τῷ Πατρὶ συνάναρχον// καὶ συναΐδιον Λόγον// τὸν ἐκ παρθενικῆς νηδύος(//) προελθόντα ἀφράστως// καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον(//) δι' ἡμᾶς ἐκουσίως καταδεξάμενον// καὶ ἀναστάντα ἐν δόξῃ(//) ὑμνήσωμεν λέγοντες// Ζωοδότα Κύριε δόξα σοι// ὁ σωτὴρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Α΄ ήχου: **a**

Το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο **a** (ίσον) και τελειώνει στον φθόγγο: **a** (στην βάση του ήχου).

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «τὸν ἐκ παρθενικῆς νηδύος». Στην κατάληξη της λέξης: «νηδύος» υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα** στους φθόγγους: **E F F** (το δεύτερο **F** είναι με κλάσμα). Το επόμενο κώλον: «προελθόντα ἀφράστως» αρχίζει από τον φθόγγο: **c**.

Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «προελθόντα ἀφράστως». Ακριβώς στην κατάληξη της λέξης: «αφράστως», υπάρχει το **Κύλισμα** στους εξής φθόγγους: **D E D**. Εδώ, γίνεται ένα ποίκιλμα πάνω στον φθόγγο: **D**. Στην συνέχεια, ο γραφέας, με **βηματική κίνηση**, μας εισάγει στον επόμενο κώλον: «καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον». Το οποίο αρχίζει από τον φθόγγο: **c**.

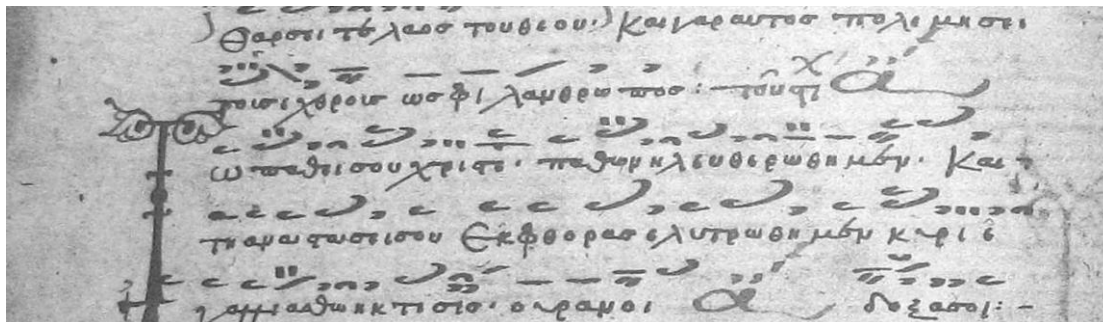
Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «καὶ σταυρὸν καὶ θάνατον». Ακριβώς στην κατάληξη της λέξης: «θάνατον», υπάρχει το Πιάσμα. Συγκεκριμένα, εδώ, συναντάμε μια μορφή πιάσματος, το οποίο γίνεται στους εξής φθόγγους: **D E c**. Το επόμενο κώλον: «δι' ἡμᾶς ἐκουσίως καταδεξάμενον», αρχίζει από τον φθόγγο: **E**, με δίφωνα ανάβαση: ολίγον + κέντημα.

Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «καὶ ἀναστάντα ἐν δόξῃ». Ακριβώς στην λέξη: «δόξη», υπάρχει το απλό Ανατρίχισμα πάνω στους φθόγγους: **F G a**. Χωρίς το ανατρίχισμα, η μουσική αυτή γραμμή, θα μπορούσε να τελειώσει στον φθόγγο: **G**. Τώρα όμως, γίνεται μια βηματική κίνηση προς τα πάνω: **F G a**, και έτσι μας 'προωθεί' στο επόμενο κώλον: «ὕμνήσωμεν λέγοντες», το οποίο αρχίζει και αυτό από τον φθόγγο: **a** επειδή έχει το ίσον.

Απόστιχα Α΄ Ήχου

Το Αναστάσιμον

1^ο Απόστιχο: Τῷ πάθει σου, Χριστέ// παθῶν ἡλευθερώθημεν// καὶ τῇ Ἀναστάσει σου(//) ἐκ φθορᾶς ἐλυτρώθημεν(//) Κύριε, δόξα σοί.

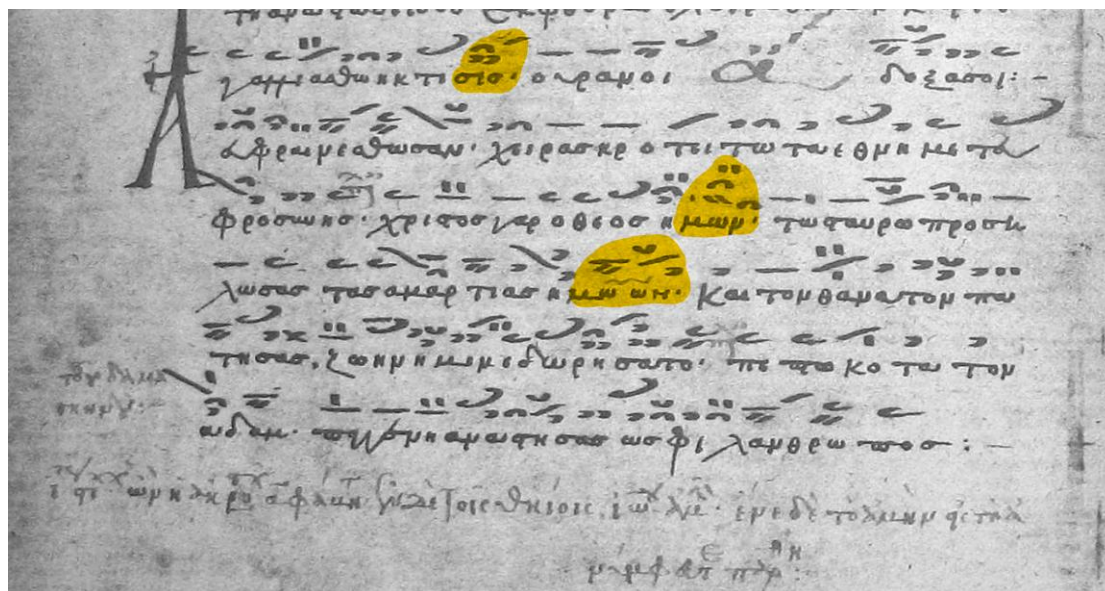

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Α΄ ήχου: a

Το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο **a** (ίσον) και τελειώνει στον φθόγγο: **a** (στην βάση του ήχου).

Προωθούντα στοιχεία δεν υπάρχουν στο παραπάνω στιχηρό

2° Απόστιχο: Ἀγαλλιᾶσθω ἡ κτίσις// οὐρανοὶ εὐφραινέσθωσαν// χεῖρας κροτεῖτω τὰ ἔθνη μετ' εὐφροσύνης// Χριστὸς γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν// τῷ Σταυρῷ προσήλωσας(//) τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν// καὶ τὸν θάνατον πστήσας// ζωὴν ἡμῖν ἐδωρήσατο// πεπτωκότα τὸν Ἀδὰμ// παγγενῇ ἀναστήσας ὡς φιλάνθρωπος.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του **Α' ήχου: a**

Το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο **a** (ίσον) και τελειώνει στον φθόγγο: **a** (στην βάση του ήχου).

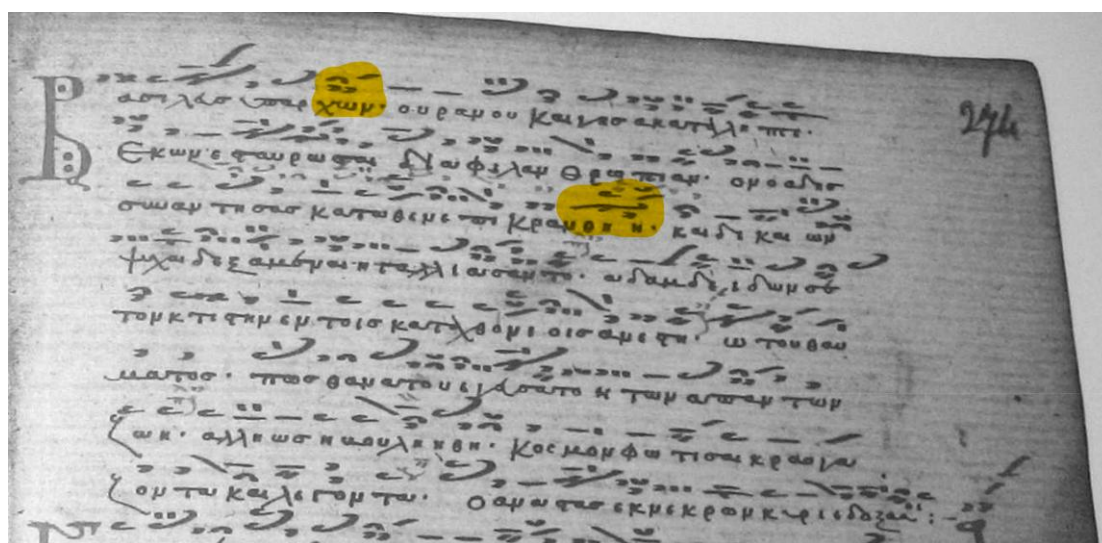
Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**Ἀγαλλιᾶσθω ἡ κτίσις**». Στην κατάληξη της λέξης: «**κτίσις**», υπάρχει το **Απέσω έξω** στους εξής φθόγγους: **E F**. Χωρίς το **Απέσω Έξω**, το συγκεκριμένο κώλον, θα μπορούσε να τελειώσει και στον φθόγγο **G**. **Όμως, τώρα**, μας εισάγει με βηματική κίνηση στο επόμενο κώλον: «**ο οὐρανοὶ εὐφραινέσθωσαν**», το οποίο αρχίζει από τον φθόγγο: **G**.

Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «**Χριστὸς γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν**». Στην κατάληξη της λέξης: «**ἡμῶν**», υπάρχει το **πίασμα**. Συγκεκριμένα εδώ, συναντάμε μια μορφή πιάσματος, το οποίο γίνεται στους εξής φθόγγους: **D E c**. Το επόμενο κώλον:

«τῷ Σταυρῷ προσήλωσας», αρχίζει με δίφωνη ανάβαση: ολίγον + κέντημα, δηλαδή από τον φθόγγο: Ε.

Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν». Στην κατάληξη της λέξης: «**ημῶν**», υπάρχει **το κύλισμα**, το οποίο γίνεται πάνω στους εξής φθόγγους: **F G F**. Αυτή η κίνηση, μας εισάγει βηματικά στο επόμενο κώλον: «**καὶ τὸν θάνατον πατήσας**», το οποίο αρχίζει από τον φθόγγο: **Ε**.

3^ο Απόστιχο: Βασιλεὺς ὑπάρχων// οὐρανοῦ καὶ γῆς Ἀκατάληπτε// ἐκὼν ἐσταύρωσαι διὰ φιλάνθρωπίαν// Ὃν ὁ ἄδης συναντήσας κάτωθεν ἐπικράνθη// καὶ δικαίων ψυχαὶ (//) δεξάμεναι ἡγαλλιάσαντο// Ἀδὰμ δὲ ἰδὼν σε τὸν Κτίστην(//) ἐν τοῖς καταχθονίοις ἀνέστη// Ὡ τοῦ θαύματος// πῶς θανάτου ἐγεύσατο ἢ τῶν ἀπάντων ζωῇ// ἀλλ' ἢ ὡς ἡβουλήθη// κόσμον φωτίσαι(//) κραυγάζοντα καὶ λέγοντα// Ὁ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν(//) Κύριε δόξα σοι.

Στην αρχή, δεν υπάρχει κάποια μαρτυρία, ωστόσο, μπορούμε να υποθέσουμε πως ο

γραφέας εννοεί την μαρτυρία του **Α΄ ήχου: a**

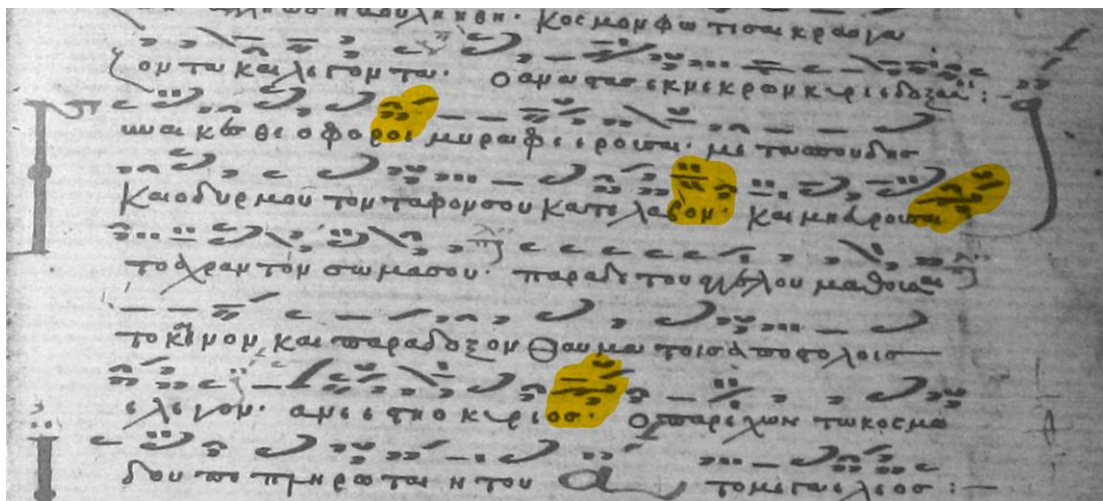
Σύμφωνα και με την **αλφαβητική σημειογραφία**, η οποία φαίνεται και παρακάτω προκύπτει ότι το στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο **a** (ίσον) και τελειώνει στον φθόγγο: **a** (στην βάση του ήχου).

Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: **«Βασιλεὺς ὑπάρχων»**. Στην κατάληξη της λέξης: **«ὑπάρχων»**, υπάρχει το **Απέσω Έξω**, στους παρακάτω φθόγγους: **E F**. Έτσι, η μελωδία κινείται προς τα επάνω με βηματικό τρόπο, και μας εισάγει στο επόμενο κώλον: **«οὐρανοῦ καὶ γῆς Ἀκατάληπτε»**, το οποίο αρχίζει από τον φθόγγο: **G**. Πριν από το **Απέσω Έξω** η γραμμή σταματάει στον φθόγγο: **a**, στην πεταστή.

Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: **«Ὅν ὁ ἄδης συναντήσας κάτωθεν ἐπικράνθη»**. Στην κατάληξη της λέξης: **«ἐπικράνθη»**, υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα**. Στο κώλον αυτό, πέρα από την **έντονη**, κύρια γραμμή που υπάρχει, διακρίνουμε και μια διαφορετική γραμμή, στην οποία, δεν φαίνονται τόσο έντονα οι χαρτακτήρες. Προφανώς, ο γραφέας, θα ήθελα να γράψει και μια **διαφορετική παραλλαγή** στο σημείο αυτό ή δεν θα χωρούσαν οι χαρακτήρες και συμπλήρωσε από πάνω την συνέχεια. Η γραμμή αυτή που δεν φαίνεται έντονα, μπορούμε να υποθέσουμε, πως ο γραφέας την έγραψε με **κόκκινο μελάνι**.

Οι φθόγγοι –σύμφωνα με την πάνω γραμμή- είναι: **FG F**. Και το επόμενο κώλον: **«καὶ δικαίων ψυχὰι»**, αρχίζει από τον φθόγγο: **E**.

4^ο Απόστιχο: Γυναῖκες μυροφόροι(//) μύρα φέρουσαι// μετὰ σπουδῆς καὶ ὀδυρμοῦ(//) τὸν τάφον σου κατέλαβον// καὶ μὴ εὐροῦσαι(//) τὸ ἄχραντον Σῶμά σου// παρὰ δὲ τοῦ Ἀγγέλου μαθοῦσαι τὸ καινόν(//) καὶ παράδοξον θαῦμα ἔλεγον// Ἀνέστη ὁ Κύριος// παρέχων τῷ κόσμῳ(//) τὸ μέγα ἔλεος.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Α΄ ήχου: **a**

Το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο **a** (ίσον) και τελειώνει στον φθόγγο: **D** (στην μεσότητα).

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «Γυναῖκες μυροφόροι». Στην κατάληξη της λέξης: «μυροφόροι», υπάρχει το **Απέσω Έξω** πάνω στους εξής φθόγγους: **E F**. Αν δεν υπήρχε το **Απέσω Έξω**, το κώλον θα μπορούσε να καταλήξει και στον φθόγγο: **G**, στην πεταστή. Τώρα, με την ενδιαφέρουσα αυτή μουσική κίνηση, οδηγούμαστε στο επόμενο κώλον: «μύρα φέρουσαι» με βηματική κίνηση προς τα επάνω στον φθόγγο: **G**, όπου αρχίζει και το νέο κώλο.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «τὸν τάφον σου κατέλαβον». Στην κατάληξη της λέξης: «κατέλαβον», υπάρχει το **πίασμα**, το οποίο γίνεται πάνω στους

εξής φθόγγους: **E F c**. Το επόμενο κώλον: «**καὶ μὴ εὐροῦσαι**», αρχίζει από τον φθόγγο: **E**.

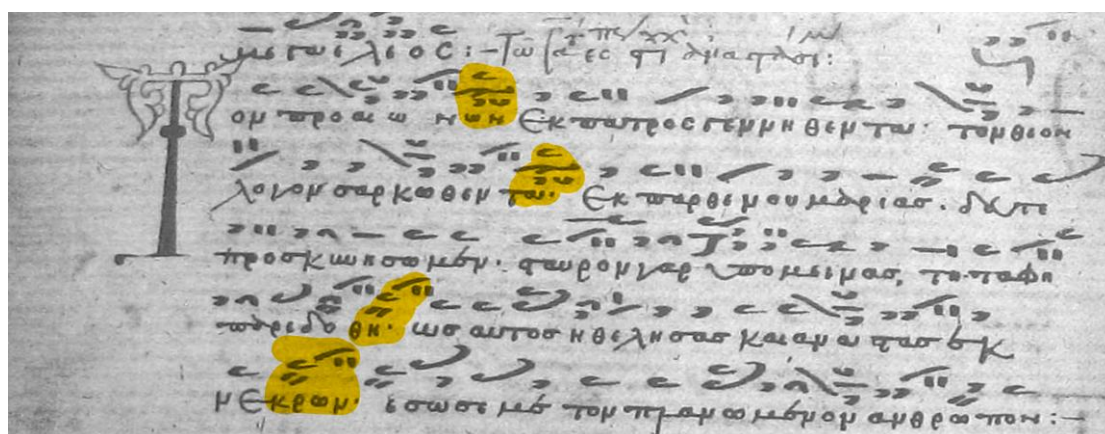
Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «**καὶ μὴ εὐροῦσαι**». Στην κατάληξη της λέξης: «**εὐροῦσαι**», υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα** πάνω στους φθόγγους: **a G a**. Με **ποίκιλμα στον φθόγγο: a**, μας ‘συνδέει’ με το επόμενο κώλον: «**τὸ ἄχραντον Σῶμά σου**», το οποίο αρχίζει από τον φθόγγο: **E**, γιατί υπάρχει η τρίφωνη κατάβαση με: ελαφρόν + απόστροφο.

Προωθούν στοιχείο και στο επόμενο κώλον: «**ανέστη ο κύριος**». Όπως και παραπάνω, έτσι και εδώ, υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα** στους φθόγγους: **a G a**. Επίσης, το επόμενο κώλον: «**παρέχων τῷ κόσμῳ τὸ μέγα ἔλεος**», αρχίζει από τον φθόγγο: **E**.

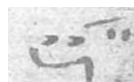
7.2. Προωθούντα στοιχεία στα στιχηρά του Β΄ Ήχου

Στιχηρά Αναστάσιμα

1^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Τὸν πρὸ αἰώνων(//) ἐκ Πατρὸς γεννηθέντα// τὸν Θεὸν λόγον σαρκωθέντα// ἐκ Παρθένου Μαρίας// δεῦτε προσκυνήσωμεν// Σταυρὸν γὰρ ὑπομείνας/ τῇ ταφῇ παρεδόθη// ὡς αὐτὸς ἠθέλησας καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν// ἔσωσέ με τὸν πλανώμενον ἄνθρωπον.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Δευτέρου ήχου:

Η βάση του Β΄ Ήχου, είναι ο φθόγγος: **h**.

Ο Β΄ ήχος στα **παλαιά κομμάτια**, είχε βάση: ΖΩ΄.

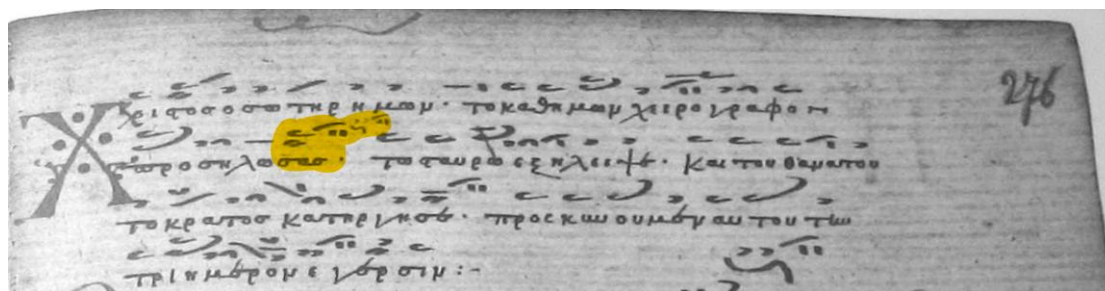
Επομένως, το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο **h** και αυτό **επιβεβαιώνεται και από το Ίσον** στην αρχή του στιχηρού. Η **τελική κατάληξη** του στιχηρού είναι στον φθόγγο **G**, δηλαδή, στην Μεσότητα.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: Χωρίσαμε τον πρώτο στίχο σε 2 μικρότερα κώλα. «Τὸν πρὸ αἰώνων», ακριβῶς στην κατάληξη της λέξης «αἰώνων» υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα** που έχει το ἶσον, και την απόστροφο με το κλάσμα. Το συναντάμε στους εξής φθόγγους: **h a**. Το επόμενο κώλον: «ἐκ Πατρὸς γεννηθέντα» αρχίζει με τον φθόγγο: **G**.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**τὸν Θεὸν λόγον σαρκωθέντα**». Όπως συνέβη και παραπάνω, και εδώ συναντάμε το **Ξηρόν Κλάσμα** στην κατάληξη της λέξης «**σαρκωθέντα**». Πάλι υπάρχει: ίσον, Απόστροφος με κλάσμα. Πάνω στους εξής φθόγγους: **a G**. Το επόμενο κώλον: «**ἐκ Παρθένου Μαρίας**» αρχίζει από τον φθόγγο: **F**.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**τῇ ταφῇ παρεδόθη**». Ακριβώς στην κατάληξη της λέξης: «**παρεδόθη**», υπάρχει το **Ανατρίχισμα II**.³⁷ Οι φθόγγοι είναι: **G a h**. Το επόμενο κώλον: «**ὡς αὐτός ἠθέλησας καὶ ἀναστὰς ἐκ νεκρῶν**» αρχίζει με τον φθόγγο: **h** γιατί έχει το ίσον. Υπάρχει ένα ακόμη προωθούν στοιχείο: στην κατάληξη της λέξης: «νεκρῶν» που είναι όμοιο με το προηγούμενο κώλον. Είναι πάλι το **Ανατρίχισμα II** και είναι στους ίδιους φθόγγους με το προηγούμενο. Δηλαδή: **G a h**. Το επόμενο κώλον: «**ἔσωσέ με τὸν πλανώμενον ἄνθρωπον**», αρχίζει από **Ίσον στο φθόγγο: h**.

2^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Χριστὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν// τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον
προσηλώσας// τῷ Σταυρῷ ἐξήλειψε// καὶ τοῦ θανάτου τὸ κράτος κατήργησε//
Προσκυνοῦμεν αὐτοῦ τὴν τριήμερον Ἑγερσιν.

Η βάση του Β΄ Ήχου, είναι ο φθόγγος: **h**.

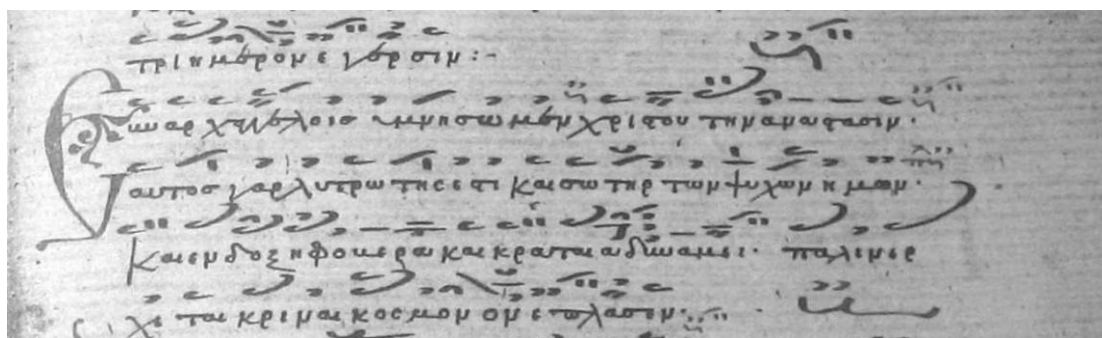
Ο Β΄ ήχος είχε βάση: **ΖΩ΄**.

³⁷ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010: 232, τόμος Α΄

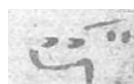
Επομένως, το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο **h** και αυτό επιβεβαιώνεται και από το **Ίσον** στην αρχή του στιχηρού. Και η τελική κατάληξη του στιχηρού είναι στον φθόγγο: **h**, δηλαδή, στην βάση του Β΄Ήχου.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «τὸ καθ' ἡμῶν χειρόγραφον προσήλωσας». Στην κατάληξη της λέξης: «προσήλωσας» υπάρχει το απλό **Ανατρίχισμα Π** πάνω στους φθόγγους: **G a h**. Το επόμενο κώλον: «τῷ Σταυρῷ ἐξήλειψε», αρχίζει από τον φθόγγο: **h** με **Ίσον**.

3^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Σὺν Ἀρχαγγέλοις ὑμνήσωμεν(//) Χριστοῦ τὴν Ἀνάστασιν// αὐτὸς γὰρ λυτρωτὴς ἐστὶ καὶ Σωτὴρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν// καὶ ἐν δόξῃ φοβερά, καὶ κραταιὰ δυνάμει// πάλιν ἔρχεται κρῖναι κόσμον ὃν ἔπλασεν

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Δευτέρου ήχου:

Η βάση του Β΄Ήχου, είναι ο φθόγγος:**h**.

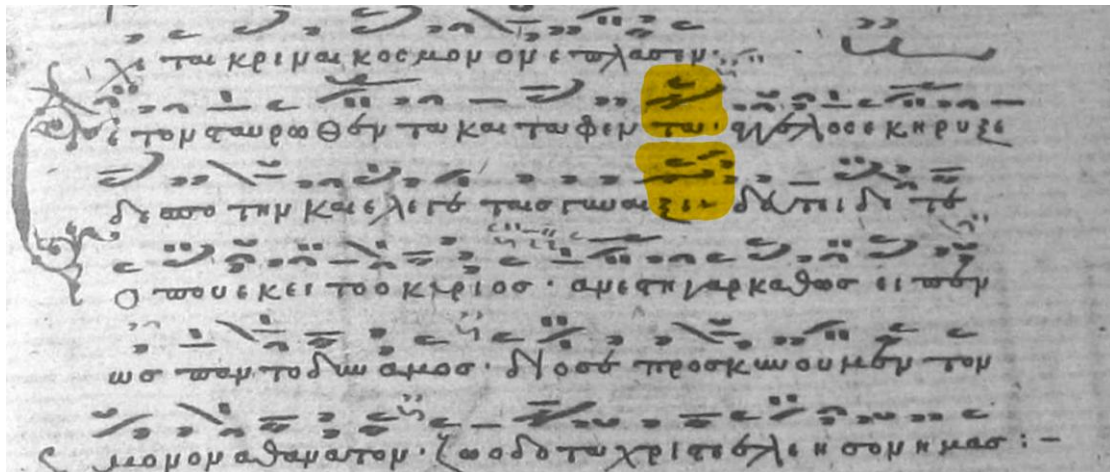
Ο Β΄ ήχος στα **παλαιά κομμάτια**, είχε βάση: ΖΩ΄.

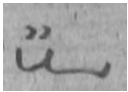
Επομένως, το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο **h** και αυτό επιβεβαιώνεται και από το **Ίσον** στην αρχή του στιχηρού. Η τελική κατάληξη του στιχηρού είναι στον φθόγγο **h**, στην βάση του ήχου.

Προωθούντα στοιχεία στο συγκεκριμένο στιχηρό δεν υπάρχουν

Ἔτερα Στιχηρά Ανατολικά. Β΄ Ἦχος

1^ο Ανατολικό στιχηρό: Σὲ τὸν σταυρωθέντα καὶ ταφέντα// Ἄγγελος ἐκήρυξε
Δεσπότην(//) καὶ ἔλεγε ταῖς Γυναῖξί// Δεῦτε ἴδετε(//) ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος// ἀνέστη
γὰρ καθὼς εἶπεν(//) ὡς παντοδύναμος// διό σε προσκυνοῦμεν τὸν μόνον ἀθάνατον//
ζωοδότα Χριστὲ(//) ἐλέησον ἡμᾶς.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Μέσου Β΄ Ἦχου: : G

Το συγκεκριμένο στιχηρό αρχίζει με τον φθόγγο: Ε γιατί έχει το ελαφρόν.

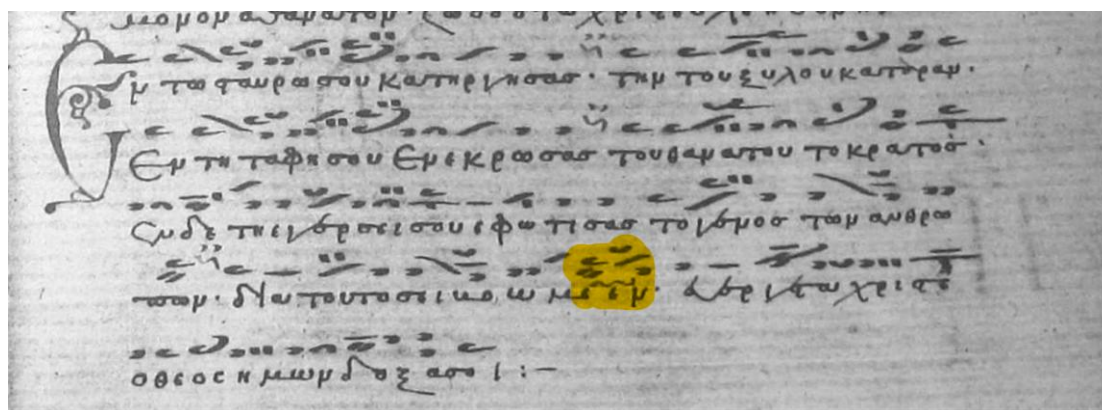
Και η **τελική κατάληξη** του στιχηρού είναι στον φθόγγο Ε.

«Σὲ τὸν σταυρωθέντα καὶ ταφέντα». Στην κατάληξη της λέξης: «**ταφέντα**» υπάρχει **το κράτημα**.³⁸ Στην περίπτωση αυτή, δεν μπορούμε να θεωρήσουμε το κράτημα προωθούν στοιχείο, γιατί η γραμμή αυτού του κώλου είτε είχε το κράτημα είτε όχι πάλι στον φθόγγο: **h** θα τελείωνε. Δηλαδή, πάνω από το κράτημα, υπάρχει το ίσον, το οποίο απλά επαναλαμβάνει τον προηγούμενο φθόγγο: **h**, χωρίς να έχουμε κάποια διαφορετική μουσική κίνηση.

³⁸ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:208, τόμος Α΄

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**ἄγγελος ἐκήρυξε δεσπότην καὶ ἔλεγε ταῖς γυναιξί**». Στην κατάληξη της λέξης: «**γυναιξί**» υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα**. Η μελωδική κίνηση πάνω από το **Ξηρόν Κλάσμα** είναι: **h c h a**. Το επόμενο κώλον: «**Δεῦτε ἴδετε ὅπου ἔκειτο ὁ Κύριος**» αρχίζει από τον φθόγγο: **G**.

2^ο Ανατολικό στιχηρό: Ἐν τῷ Σταυρῷ σου κατήργησας// τὴν τοῦ ξύλου κατάραν// ἐν τῇ ταφῇ σου ἐνέκρωσας(//) τοῦ θανάτου τὸ κράτος// ἐν δὲ τῇ ἐγέρσει σου(//) ἐφώτισας τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων// διὰ τοῦτό σοι βοῶμεν// Εὐεργέτα Χριστέ(//) ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξα σοι.

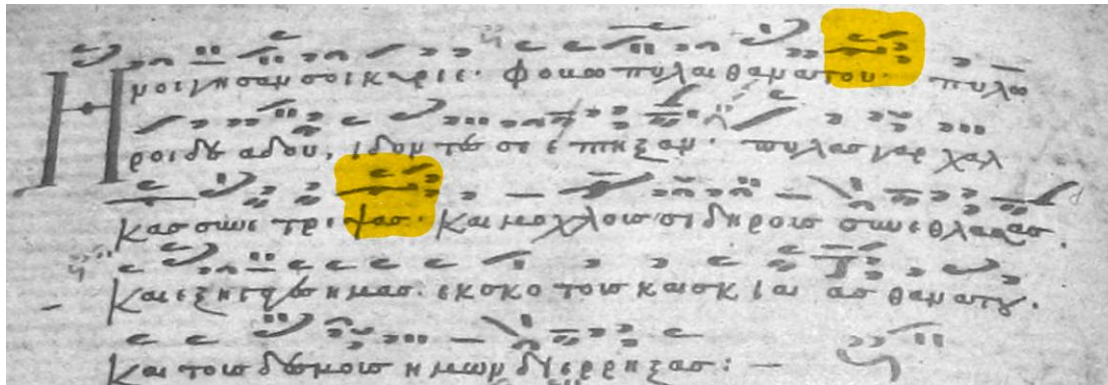

Το συγκεκριμένο στιχηρό αρχίζει με τον φθόγγο: **h** (με ίσον).

Η **τελική του κατάληξη** είναι στον φθόγγο: **E** (Στην βάση του -τότε- πλαγίου Β΄ ήχου).

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**διὰ τοῦτό σοι βοῶμεν**». Στην λέξη: «**βοῶμεν**» υπάρχει το **Κύλισμα**. Το κύλισμα γίνεται πάνω στους εξής φθόγγους: **a h a**. Γίνεται ένα ποίκιλμα πάνω στον φθόγγο **a**. Αυτή η μελωδική κίνηση μας εισάγει στο επόμενο κώλον: «**Εὐεργέτα Χριστέ**» που ξεκινάει από τον φθόγγο: **G**.

3^ο Ανατολικό στιχηρό: Ἦνοιγήσαν σοι Κύριε// φόβῳ πύλαι θανάτου// πυλωροὶ δὲ Ἰδοῦ/ ἰδόντες σε ἔπτηξαν// πύλας γὰρ χαλκᾶς συνέτριψας// καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνέθλασας// καὶ ἐξήγαγες ἡμᾶς// ἐκ σκότους καὶ σκιᾶς θανάτου// καὶ τοὺς δεσμοὺς ἡμῶν διέρρηξας.

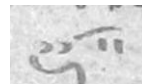
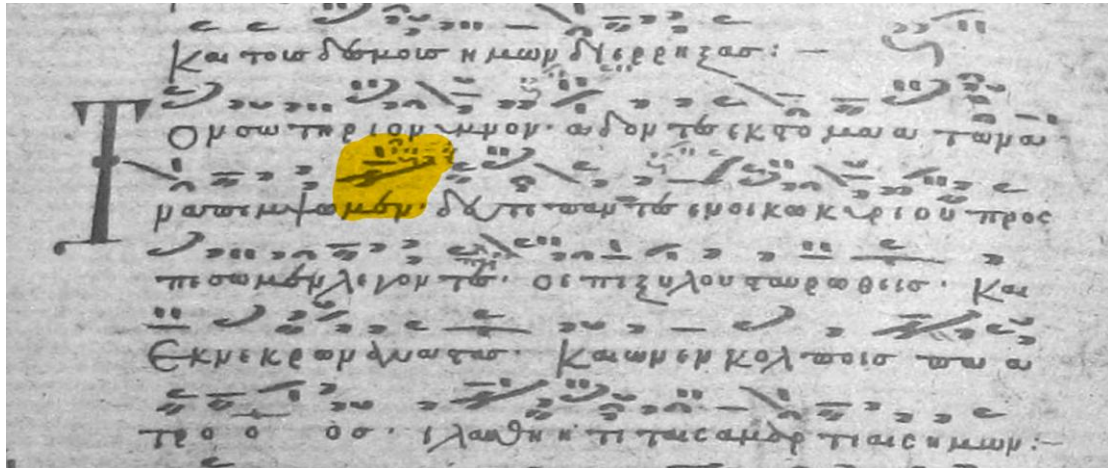
Το συγκεκριμένο στιχηρό αρχίζει με τον φθόγγο: **h** (με ἴσον).

Η **τελική του κατάληξη** είναι στον φθόγγο: **Ε** (Στην βάση του -τότε- πλαγίου Β΄ήχου).

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**φόβῳ πύλαι θανάτου**». Στην λέξη: «**θανάτου**» υπάρχει το **ξηρόν κλάσμα** στους εξής φθόγγους: **h c h a**. Το επόμενο κώλον: «**πύλας γὰρ χαλκᾶς συνέτριψας**» αρχίζει από τον φθόγγο: **G**.

Και το επόμενο κώλον: «**πύλας γὰρ χαλκᾶς συνέτριψας**», το οποίο έχει **Ξηρόν Κλάσμα** -όπως και το παραπάνω που αναλύσαμε- βρίσκεται στους ίδιους φθόγγους: **h c h a**. Και το επόμενο κώλον: «**καὶ μοχλοὺς σιδηροῦς συνέθλασας**» αρχίζει από τον φθόγγο: **G**.

4^ο Ανατολικό στιχηρό: Τὸν σωτήριον ὕμνον// ἄδοντες ἐκ στομάτων ἀναμέλῳμεν//
δεῦτε πάντες ἐν οἴκῳ Κυρίου προσπέσωμεν λέγοντες// ὁ ἐπὶ ξύλου σταυρωθεὶς// καὶ
ἐκ νεκρῶν ἀναστὰς(//) καὶ ὢν ἐν κόλποις Πατρὸς(//) ἰλάσθητι ταῖς ἁμαρτίαις ἡμῶν.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Β΄ Ἑχου:

Το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει με τον φθόγγο: **h** γιατί έχει το ίσον.

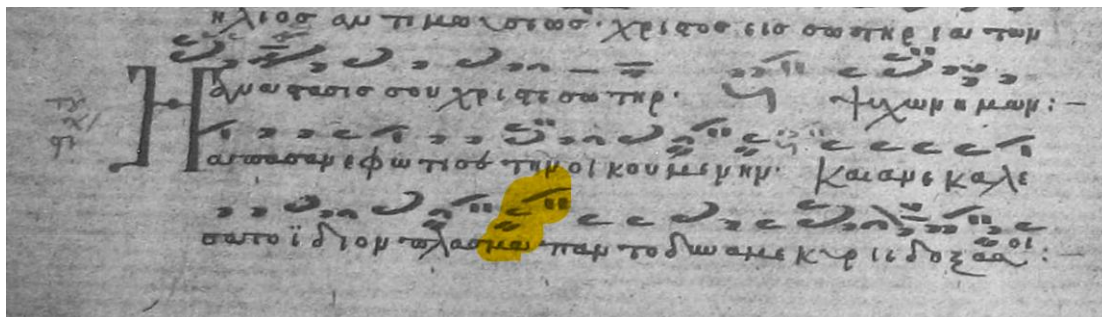
Και η **τελική κατάληξη** του στιχηροῦ είναι στον φθόγγο **E**.(πλ. Β΄)

Ως προωθούν στοιχείο στην περίπτωση αυτή, θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε το **κράτημα** στο παρακάτω κώλον: «ἄδοντες ἐκ στομάτων ἀναμέλῳμεν». Πάνω από το κράτημα **υπάρχει τρίφωνη ανάβαση**: Ολίγον + Κέντημα στον φθόγγο: **a**. Ενώ η μουσική γραμμή του κώλου αυτού, θα μπορούσε να καταλήξει στον φθόγγο: **E**, τώρα με το **κράτημα** φτάνει στον φθόγγο:**a**, για να μπορέσει να ‘δεθεί’ με το επόμενο κώλον: «δεῦτε πάντες ἐν οἴκῳ Κυρίου προσπέσωμεν λέγοντες», που ξεκινάει **από a** (ίσον).

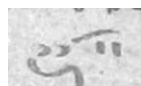
Απόστιχα στιχηρά Β΄ ἤχου

Το Αναστάσιμον

1^ο Απόστιχο: Ἡ Ἀνάστασίς σου Χριστέ Σωτήρ// ἅπασαν ἐφώτισε τὴν οἰκουμένην//
καὶ ἀνεκαλέσω τὸ ἴδιον πλάσμα(//) παντοδύναμε Κύριε δόξα σοι.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Β΄ ἤχου:

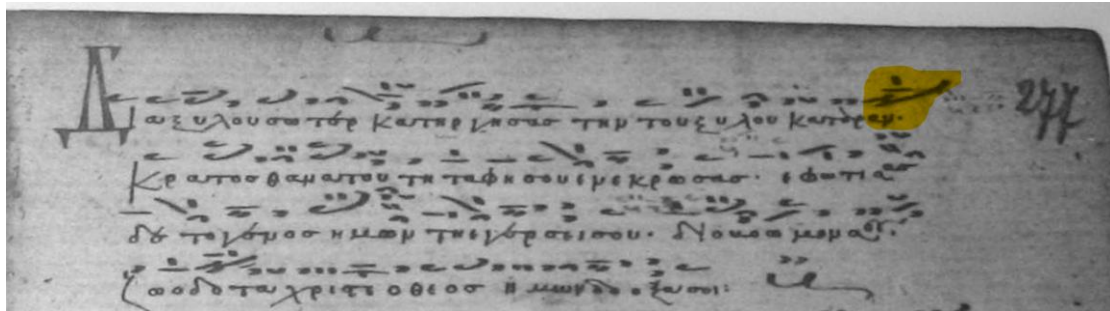

Το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει με τον φθόγγο: **h** γιατί έχει το ίσον (βάση Β΄ ήχου).
Και η **τελική κατάληξη** του στιχηρού είναι βάση του Β΄ ήχου: στον φθόγγο **h**.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «ἀνεκαλέσω τὸ ἴδιον πλάσμα». Στην
κατάληξη της λέξης: «πλάσμα», υπάρχει το **Ανατρίχισμα** πάνω στους φθόγγους: **h c**
D. Το επόμενο κώλον: «Παντοδύναμε Κύριε Δόξα σου» αρχίζει με τον φθόγγο: **D**

Τα κατ' Αλφάβητον
Ιωάννου του Δαμασκηνού

2^ο Απόστιχο: Διὰ ξύλου Σῶτερ κατήργησας(//) τὴν τοῦ ξύλου κατάραν// κράτος
θανάτου τῇ ταφῇ σου ἐνέκρωσας// ἐφώτισας δὲ τὸ γένος ἡμῶν τῇ Ἐγέρσει σου// διὸ
βοῶμέν σοι// Ζωοδότα Χριστὲ(//) ὁ Θεὸς ἡμῶν δόξα σοι.

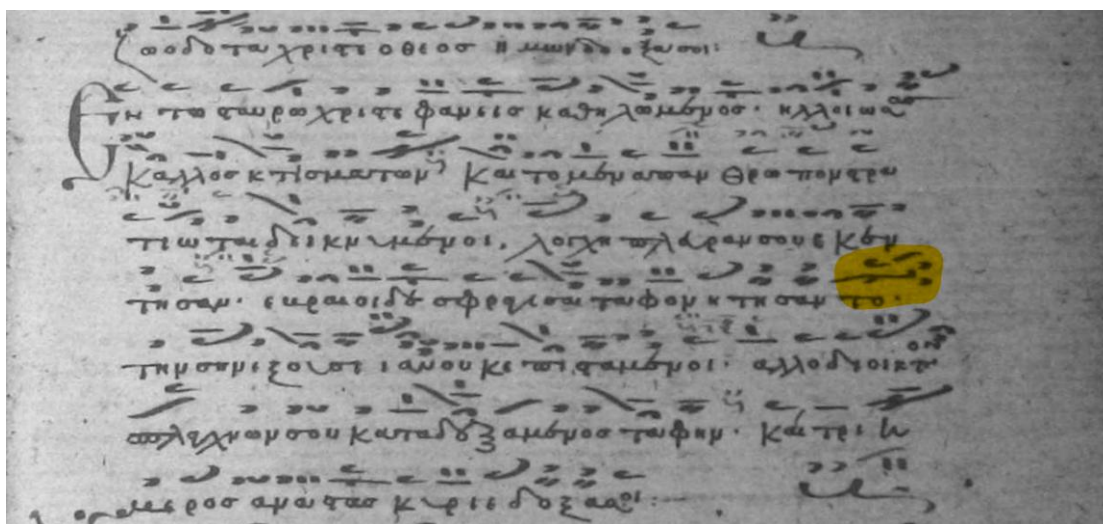

Το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει με τον φθόγγο: **G** (με ίσον), Προφανώς υπάρχει η μαρτυρία του Μέσου Β΄Ηχου στην αρχή, η οποία στο στιχηρό αυτό δεν φαίνεται καθαρά.

Η **τελική του κατάληξη** είναι στον φθόγγο: **E** (Στην βάση του -τότε- πλαγίου Β΄ήχου).

Ένα προωθούν στοιχείο θα μπορούσαμε να θεωρήσουμε –στην περίπτωση αυτή- το **κράτημα**, που είναι στο παρακάτω κώλον: «**τὴν τοῦ ξύλου κατάραν**» στον φθόγγο:
a. Η μουσική γραμμή του κώλου αυτού, αν δεν είχε το κράτημα με την τρίφωνη ανάβαση, το κώλον θα τελείωνε στον φθόγγο: **E**. Τώρα όμως, ο γραφέας, Χρησιμοποιεί το Κράτημα για να "δέσει" πιο αποτελεσματικά το συγκεκριμένο κώλον με το επόμενο: «**κράτος θανάτου τῇ ταφῇ σου ἐνέκρωσας**», που ξεκινάει και αυτό με **a** -γιατί έχει ίσον-.

3^ο Απόστιχο: Ἐν τῷ Σταυρῷ Χριστέ(//) φανείς καθηλωμένος// ἡλλοίωσας κάλλος
 κτισμάτων(//) καὶ τὸ μὲν ἀνάνθρωπον στρατιῶται δεικνύμενοι/ λόγχῃ πλευράν σου
 ἐκέντησαν// Ἑβραῖοι δὲ σφραγίσαι τάφον ᾗτήσαντο// τὴν σὴν ἐξουσίαν οὐκ
 ἐπιστάμενοι// ἀλλ' ὁ δι' οἶκτον σπλάγχχνων σου καταδεξάμενος ταφήν// καὶ τριήμερος
 ἀναστάς(//) Κύριε δόξα σοι.

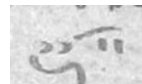
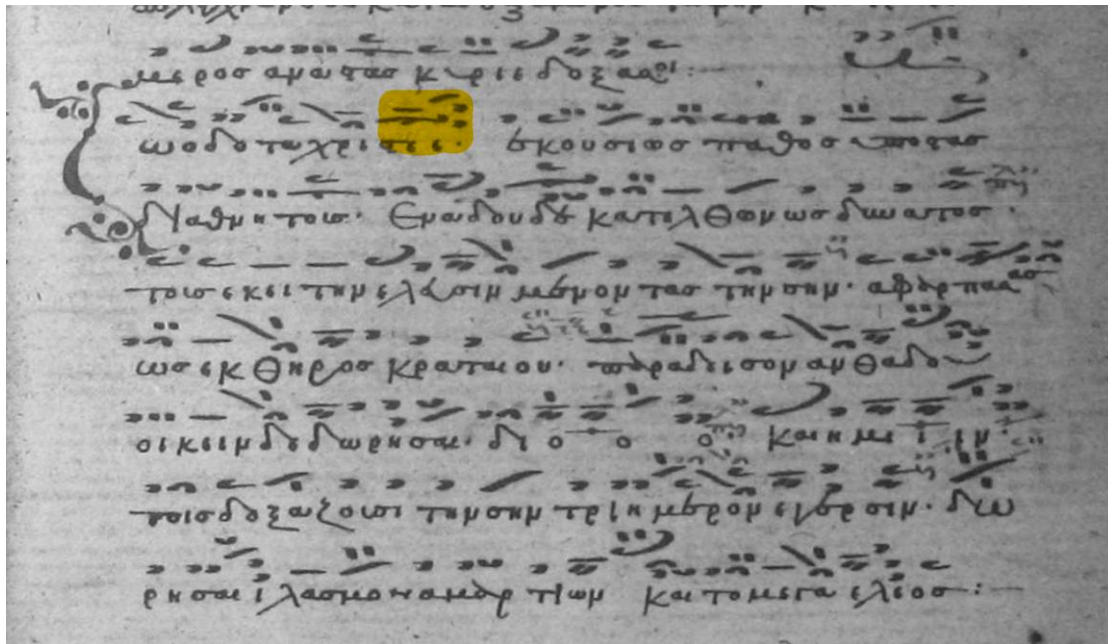
Το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει με τον φθόγγο: **G** (με ίσον). Υπάρχει η μαρτυρία του Μέσου Β΄ήχου στην αρχή.

Η τελική του κατάληξη είναι στον φθόγγο: **h** (Στην βάση του Β΄ήχου).

Προωθούν στοιχείο το παρακάτω κώλον: «εβραῖοι δε σφραγίσαι τάφον ᾗτήσαντο».

Στην κατάληξη της λέξης: **«ᾗτήσαντο»** υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα** στους εξής φθόγγους: **h c h a**. Γίνεται ένα **ποίκιλμα** πάνω στον φθόγγο **h** (βάση ήχου), και στην συνέχεια, γίνεται μια βηματική κίνηση προς τον φθόγγο: **G** του επόμενου κώλου: **«τὴν σὴν ἐξουσίαν οὐκ ἐπιστάμενοι».**

4^ο Απόστιχο: Ζωοδότα Χριστέ// έκουσίως Πάθος ύποστὰς διὰ θνητούς// ἐν Ἄδῃ δὲ κατελθὼν ὡς δυνατός// τοὺς ἐκεῖ τὴν ἔλευσιν μένοντας τὴν σὴν// ἀφαρπάσας ὡς ἐκ χειρὸς κραταιοῦ// Παράδεισον ἀνθ' Ἄδου(//) οἰκεῖν δεδώρησα// διὸ καὶ ἡμῖν τοῖς δοξάζουσι τὴν σὴν τριήμερον Ἐγερσιν// δώρησαι ἱλασμόν ἀμαρτιῶν(//) καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Β' ἤχου:

Το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει με τον φθόγγο: **h** γιατί έχει το ἴσον.

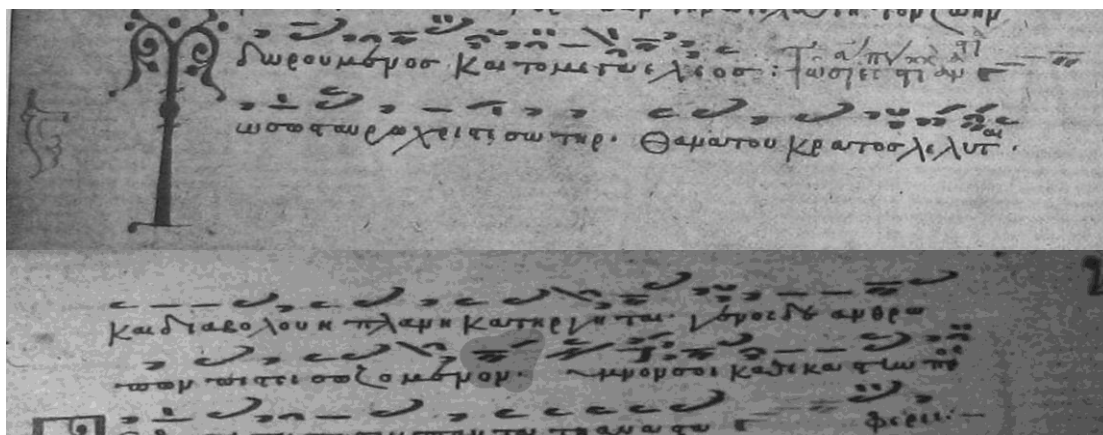
Και η **τελική κατάληξη** του στιχηροῦ είναι στον φθόγγο **E**. (πλ. Β')

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**Ζωοδότα χριστέ**» ακριβῶς στην κατάληξη της λέξης «**Χριστέ**» υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα**. Οι φθόγγοι που βρίσκονται πάνω από το Ξηρόν Κλάσμα είναι: **h c h a**. Στην συνέχεια, γίνεται μια καθοδική πορεία προς το επόμενο κώλον: «**έκουσίως Πάθος ύποστὰς διὰ θνητούς**», το οποίο αρχίζει από: **G**.

7.3. Προωθούντα στοιχεία στα στιχηρά του Γ΄ Ήχου

Στιχηρά Αναστάσιμα

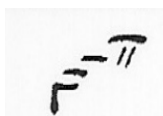
1^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Τῷ σῶ σταυρῷ Χριστέ Σωτήρ// θανάτου κράτος λέλνται//
καὶ διαβόλου ἡ πλάνη κατήργηται// γένος δὲ ἀνθρώπων πίστει σωζόμενον// ὕμνον σοὶ
καθ' ἐκάστην προσφέρει.

- ✓ Ο Γ΄ ήχος έχει βάση: Ντο΄ (c = νή)

Το συγκεκριμένο στιχηρό όμως, **δεν έχει την μαρτυρία** του Γ΄ ήχου, αλλά την μαρτυρία του Μέσου Γ΄ ήχου. Βάση: **a**

- ✓ Δηλαδή, δύο φωνές κάτω από τον φθόγγο ντο΄.

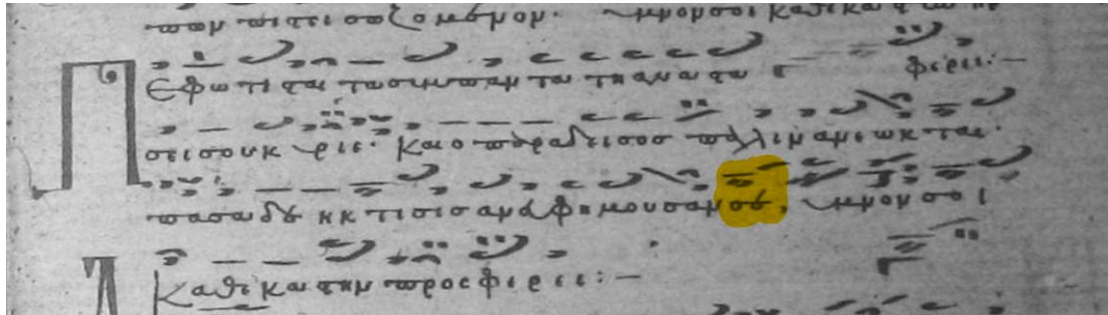

- ✓ Η μαρτυρία είναι:
- ✓ Αρχή μέλους: **G** (απόστροφος)
- ✓ Τελική κατάληξη: **c** (στην βάση του Γ΄ ήχου).

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «γένος δὲ ἀνθρώπων πίστει σωζόμενον».

Στην κατάληξη του κώλου, υπάρχει το **Μελώδημα II**: ολίγον με διπλή και οξεία στους εξής φθόγγους: **c D**. Το επόμενο κώλον: «ὕμνον σοὶ καθ' ἐκάστην προσφέρει», αρχίζει από τον φθόγγο: **D (ίσον)**.

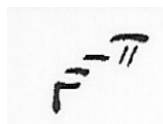
2^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Πεφώτισται τὰ σύμπαντα τῇ ἀναστάσει σου Κύριε// καὶ ὁ Παράδεισος πάλιν ἠνέφκεται // πᾶσα δὲ ἡ κτίσις ἀνευφημούσά σε/ ὕμνον σοὶ καθ' ἐκάστην προσφέρει.

- ✓ Ο Γ' ήχος έχει βάση: Ντο' (c = νή)

Το συγκεκριμένο στιχηρό όμως, **δεν έχει την μαρτυρία** του Γ' ήχου, αλλά της **Μεσότητος** και έχει βάση: **a**

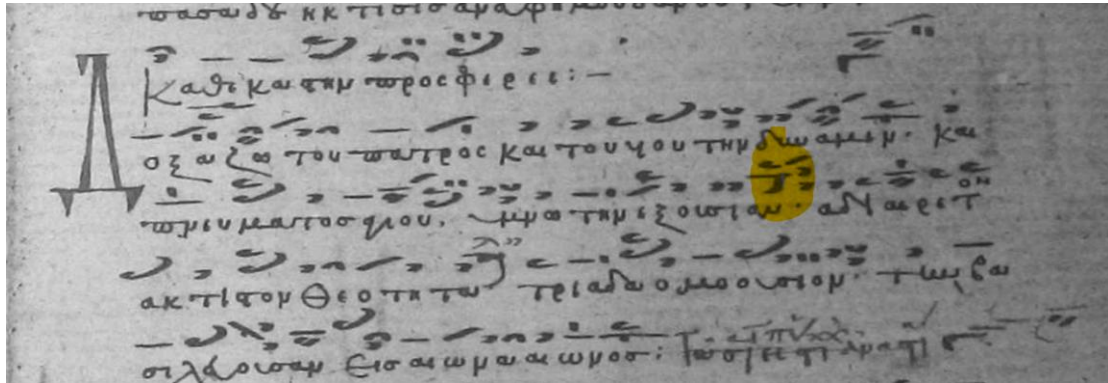
- ✓ Δηλαδή, δύο φωνές κάτω από το ντο'.

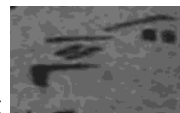
- ✓ Η μαρτυρία είναι:
- ✓ Αρχή μέλους: **G** (απόστροφος)
- ✓ Τελική κατάληξη: **c** (στην βάση του Γ' ήχου).

Οι μουσικές γραμμές του συγκεκριμένου στιχηρού, μοιάζουν αρκετά με αυτές του προηγούμενου στιχηρού: «**Αναστάσιμο 1^ο**». Υπάρχει και εδώ το **Μελώδημα II** στους ίδιους φθόγγους: **c D**, στο παρακάτω κώλον: «**πᾶσα δὲ ἡ κτίσις ἀνευφημούσά σε**». Το συγκεκριμένο κώλον θα μπορούσε να τελειώσει και στον φθόγγο **h**, όμως τώρα, 'οδηγούμαστε' με βηματική κίνηση (προς τα επάνω) στο επόμενο κώλον: «**ὕμνον σοὶ καθ' ἐκάστην προσφέρει**», το οποίο ξεκινάει από τον φθόγγο: **D** γιατί έχει ίσον.

3^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Δοξάζω τοῦ Πατρός(//) καὶ τοῦ Υἱοῦ τὴν δύναμιν// καὶ Πνεύματος ἁγίου/ ὑμνῶ τὴν ἐξουσίαν// ἀδιαίρετον ἄκτιστον θεότητα(//) Τριάδα ὁμοούσιον// τὴν βασιλεύουσαν εἰς αἰῶνα αἰῶνος.

- ✓ Ο Γ΄ ήχος έχει βάση: Ντο΄ (c = νή)

- ✓ Στην αρχή υπάρχει η μαρτυρία του Γ΄ ήχου:

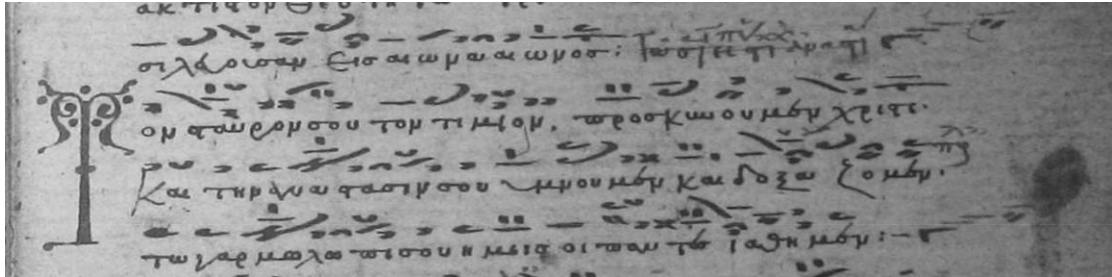
- ✓ Αρχή μέλους: D (ολίγον)

- ✓ Τελική κατάληξη: F

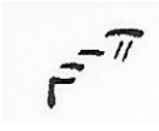
- ✓ Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «ὕμνῶ τὴν ἐξουσίαν». Εδώ, υπάρχει το **ομαλόν** στους φθόγγους: **F G F E**. Το επόμενο κώλον: «ἀδιαίρετον ἄκτιστον θεότητα», αρχίζει από τον φθόγγο: **D**

Έτερα στιγηρά Ανατολικά. Γ΄ Ήχος

1^ο Ανατολικό στιγηρό: Τὸν Σταυρόν σου τὸν τίμιον/ προσκυνοῦμεν Χριστέ// καὶ τὴν ἀνάστασίν σου ὑμνοῦμεν καὶ δοξάζομεν// τῷ γὰρ μὴ λωπὶ σου ἡμεῖς οἱ πάντες ἰάθημεν.

✓ Η μαρτυρία είναι αυτή της μεσότητας:

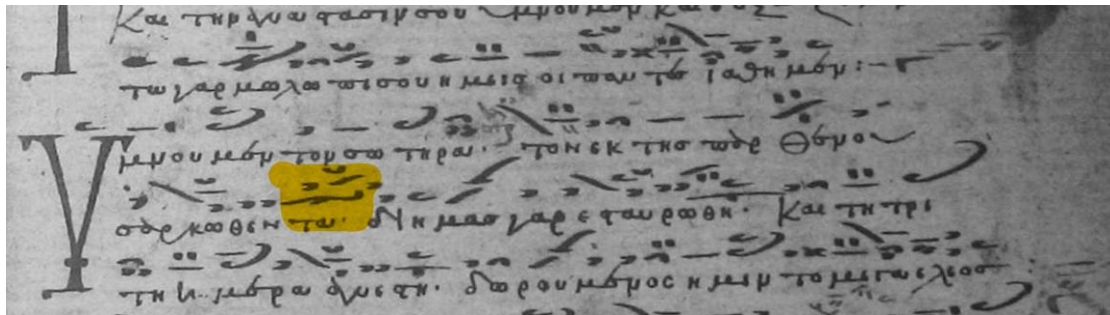
Βάση: a

✓ Αρχή μέλους: G

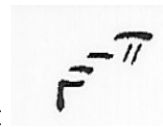
✓ Τελική κατάληξη: F

✓ Το παραπάνω στιγηρό δεν έχει προωθούντα στοιχεία

2^ο Ανατολικό: Ὑμνοῦμεν τὸν Σωτῆρα// τὸν ἐκ τῆς Παρθένου σαρκωθέντα// δι' ἡμᾶς
γὰρ ἐσταυρώθη// καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀνέστη// δωρούμενος ἡμῖν τὸ μέγα ἔλεος.

✓ Ἡ ἀρχικὴ μαρτυρία τοῦ στιχηροῦ εἶναι:

βάση: **a**

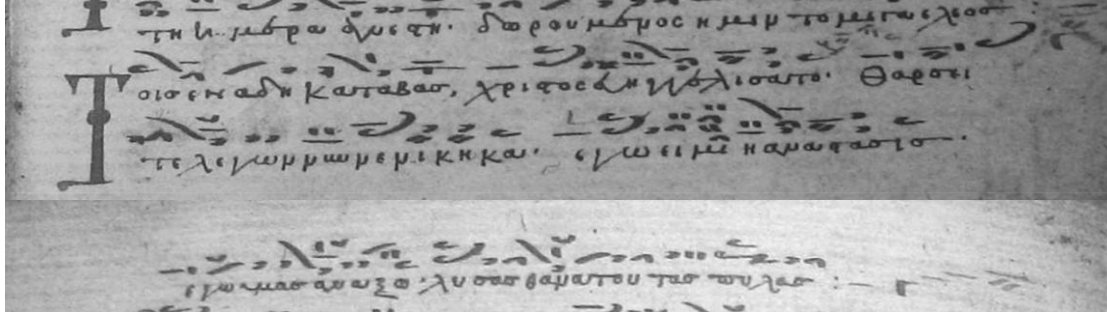
✓ Ἀρχὴ μέλους: **a** (ἴσον)

✓ Τελικὴ κατάληξη στιχηροῦ: **F**

✓ Προωθούν στοιχείο ἐκεῖ που εἶναι τὸ Ξηρόν Κλάσμα στους φθόγγους: **c D c**

✓ Το ἐπόμενο κώλον: «δι' ἡμᾶς γὰρ ἐσταυρώθη», ἀρχίζει ἀπὸ τον φθόγγο: **h**

3^ο Ανατολικό στιχηρό: Τοῖς ἐν Ἄδῃ καταβάς/ Χριστὸς εὐηγγελίσατο// θαρσεῖτε
λέγων νῦν νενίκηκα// Ἐγὼ εἰμὶ ἡ Ἀνάστασις// ἐγὼ ὑμᾶς ἀνάξω// λύσας θανάτου τὰς
πύλας.

✓ Ο Γ΄ ήχος έχει βάση: Ντο΄ (c = νή)

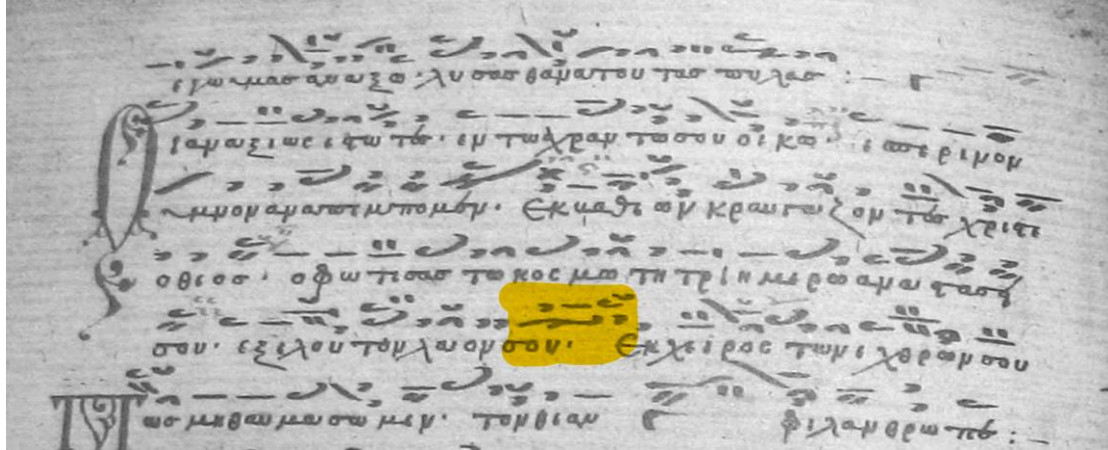
✓ Στην αρχή υπάρχει η μαρτυρία του Γ΄ ήχου:

✓ Αρχή μέλους: c (ἴσον)

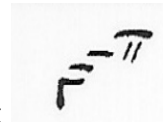
✓ Τελική κατάληξη στιχηροῦ: F

✓ Το παραπάνω στιχηρό δεν έχει προωθούμενα στοιχεία

4^ο Ανατολικό στιχηρό: Οἱ ἀναξίως ἐστῶτες// ἐν τῷ ἀχράντῳ σου οἴκῳ// ἐσπερινὸν ὕμνον ἀναμέλπομεν// ἐκ βαθέων κραυγάζοντες Χριστὲ ὁ Θεός// ὁ φωτίσας τὸν κόσμον τῇ τριήμερῳ Ἀναστάσει σου// ἐξελοῦ τὸν λαόν σου// ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν σου Φιλάνθρωπε.

✓ Η αρχική μαρτυρία του στιχηρού είναι:

βάση: **a**

✓ Αρχή μέλους: **a** (ίσον)

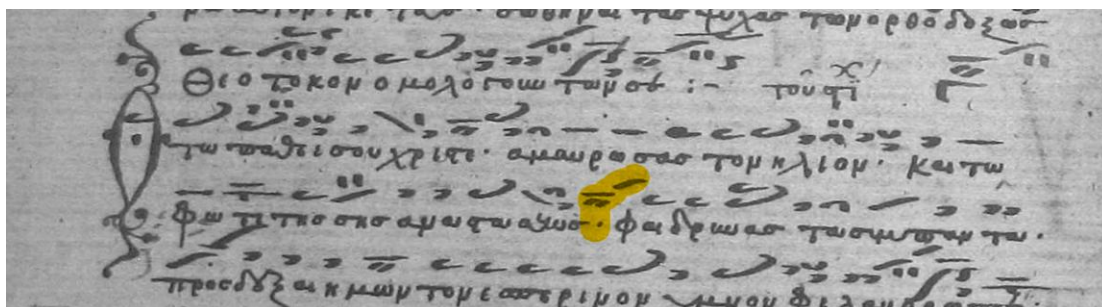
✓ Τελική κατάληξη στιχηρού: **F**

Προωθούν στοιχείο στο ξηρόν κλάσμα: «ἐξελοῦ τὸν λαόν σου», στους φθόγγους: **h c c h**. Το επόμενο κώλον: «ἐκ χειρὸς τῶν ἐχθρῶν σου Φιλάνθρωπε», αρχίζει από τον φθόγγο: **a**

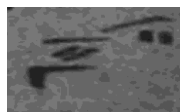
Απόστιχα Γ΄ Ήχου

Αναστάσιμον

1^ο Απόστιχο: Ὁ τῷ πάθει σου Χριστέ// ἀμαυρώσας τὸν ἥλιον// καὶ τῷ φωτὶ τῆς σῆς
Ἀναστάσεως// φαιδρύνας τὰ σύμπαντα// πρόσδεξαι ἡμῶν(//) τὸν ἑσπερινὸν ὕμνον
Φιλάνθρωπε.

Γ΄ ἦχος, βάση: Ντο΄ (c = νή)

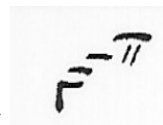
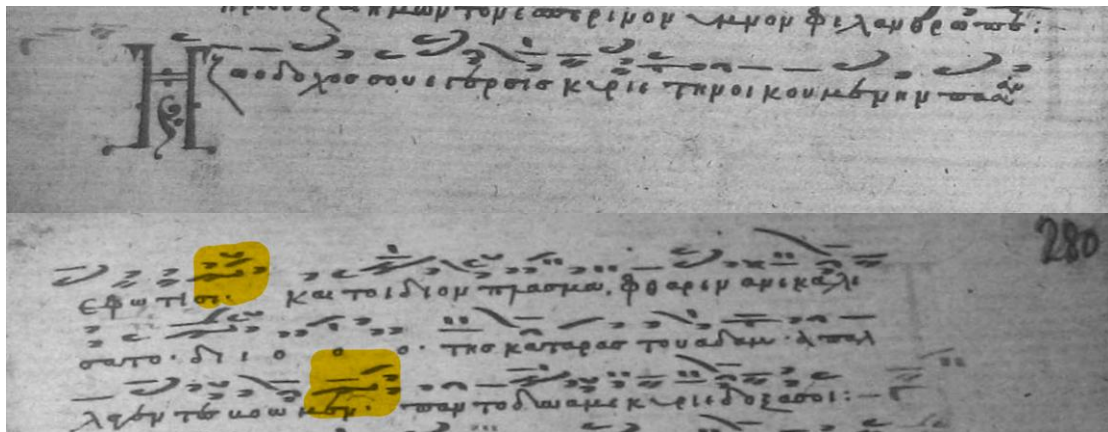
Στην αρχή υπάρχει η μαρτυρία του Γ΄ ἤχου:

- ✓ Αρχή μέλους: c (ἴσον)
- ✓ Τελική κατάληξη στιχηροῦ: c

προωθούν στοιχείο στην τελευταία συλλαβή του παρακάτω κώλου: «καὶ τῷ φωτὶ
τῆς σῆς Ἀναστάσεως». Υπάρχει το Μελώδημα II που τελειώνει στους εξῆς
φθόγγους: c D και μας ‘συνδέει’ με το επόμενο κώλον : «φαιδρύνας τὰ σύμπαντα»,
(D ἴσον), με βηματική κίνηση.

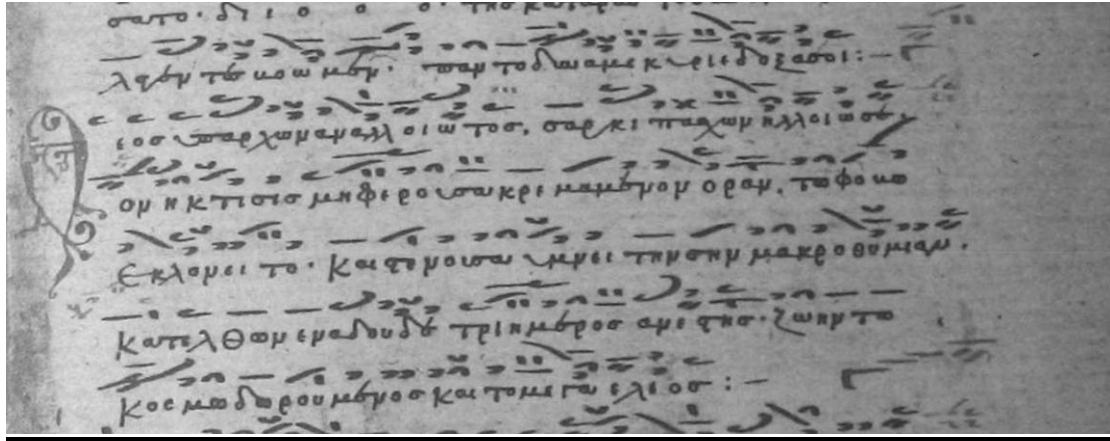
Τα κατ'αλφάβητον
Ιωάννου του Δαμασκηνού

2ο Απόστιχο: Ἡ ζωοδόχος σου Ἑγερσις Κύριε(//) τὴν οἰκουμένην πᾶσαν ἐφώτισε//
καὶ τὸ ἴδιον πλάσμα/ φθαρὲν ἀνεκαλέσατο// Διὸ// τῆς κατάρας τὸν Ἀδάμ//
ἀπαλλαγέντες βοῶμεν// Παντοδύναμε Κύριε δόξα σοί.

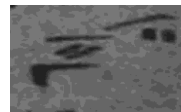

- ✓ Η αρχική μαρτυρία του στιχηρού είναι: βάση: **a**
- ✓ Αρχή μέλους: **a** (ίσον)
- ✓ Τελική κατάληξη στιχηρού: **F**
- ✓ Έχουμε δύο Προωθούντα στοιχεία εκεί που είναι το **Ξηρόν Κλάσμα**. Το **πρώτο προωθούν στοιχείο** είναι στο κώλον: «τὴν οἰκουμένην πᾶσαν ἐφώτισε» στους φθόγγους: **h c h**.
- ✓ Το δεύτερο είναι στο κώλον: «ἀπαλλαγέντες βοῶμεν» στους φθόγγους: **a h a G**.

3^ο Απόστιχο: Θεὸς ὑπάρχων ἀναλλοίωτος/ σαρκὶ πάσχων ἡλλοίωσαι/ ὃν ἡ κτίσις μὴ φέρουσα κρεμáμενον ὀρᾶν/ τῷ φόβῳ ἐκλονεῖτο// καὶ στένουσα ὕμνει τὴν σὴν μακροθυμίαν// κατελθὼν ἐν ἁδῇ δέ τριήμερος ἀνέστης// ζῶν τῷ κόσμῳ δωρούμενος(//) καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Γ' ήχος βάση: **Ντο'** (**c** = νή)

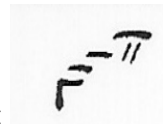
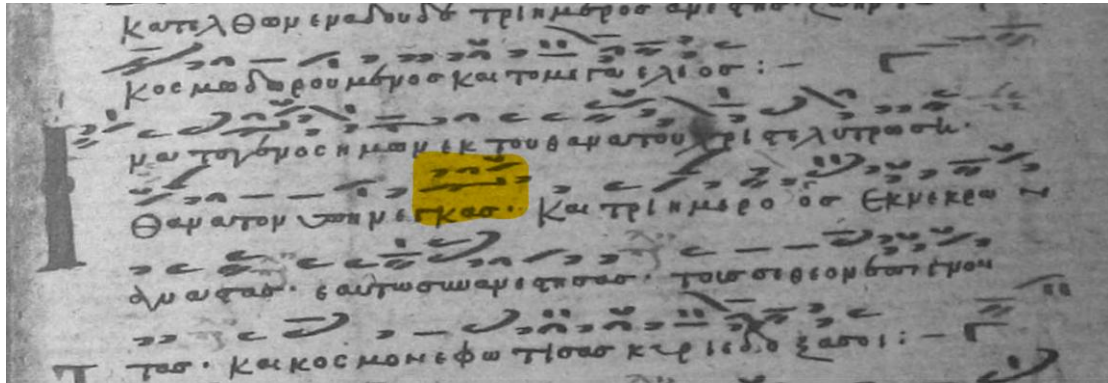

Στην αρχή υπάρχει η μαρτυρία του Γ'ήχου:

- ✓ Αρχή μέλους: **c (ίσον)**
- ✓ Τελική κατάληξη στιχηρού: **F**

Το παραπάνω στιχηρό δεν έχει προωθούντα στοιχεία.

4^ο Απόστιχο: Ἵνα τὸ γένος ἡμῶν ἐκ τοῦ θανάτου Χριστὲ λυτρώσης// θάνατον ὑπήνεγκας// καὶ τριήμερος ἐκ νεκρῶν ἀναστάς// ἑαυτῷ συνανέστησας// τοὺς σὲ Θεὸν ἐπιγνόντας// καὶ κόσμον ἐφώτισας(//) Κύριε δόξα σοί.

✓ Η αρχική μαρτυρία του στιχηρού είναι: βάση: **a**

✓ Αρχή μέλους: **G** (απόστροφος)

✓ Τελική κατάληξη στιχηρού: **F**

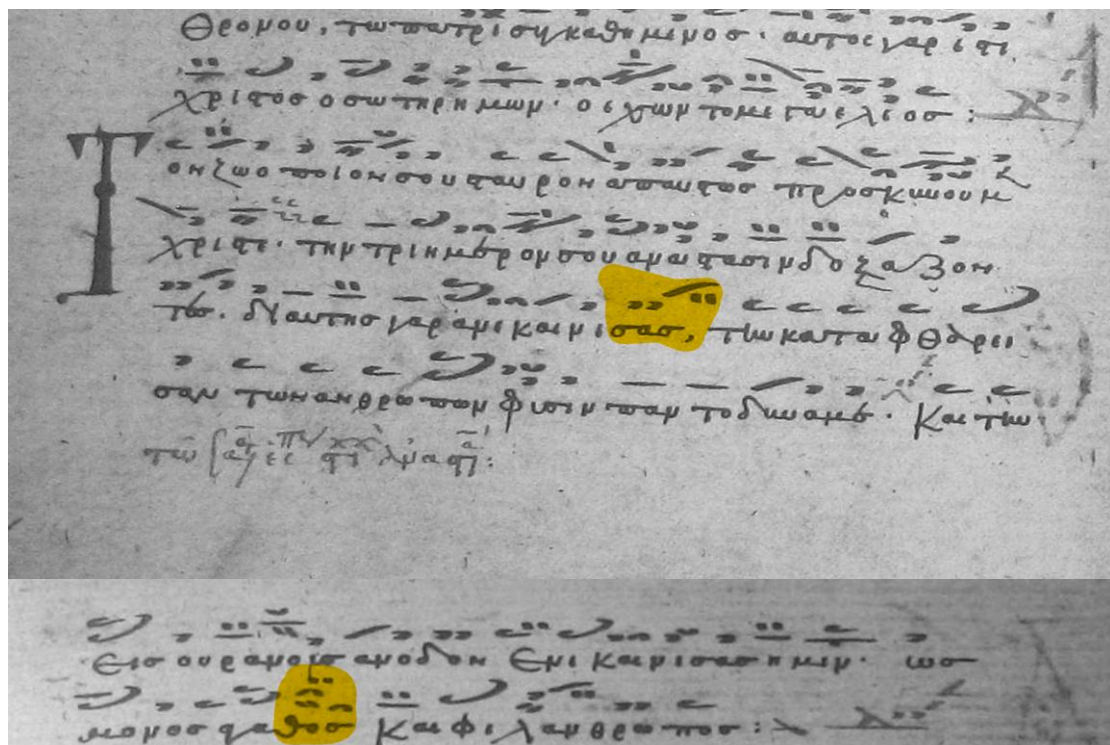
Προωθούν στοιχείο στο Ξηρόν Κλάσμα: «θάνατον ὑπήνεγκας» στους φθόγγους: **h c h**.

Το επόμενο κώλον: «καὶ τριήμερος ἐκ νεκρῶν ἀναστάς», αρχίζει από τον φθόγγο: **a**

7. 4. Προωθούντα στοιχεία στα στιχηρά του Δ' ήχου

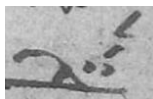
Αναστάσιμα Στιχηρά

1^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Τὸν ζωοποιὸν σου Σταυρόν(//) ἀπαύστως προσκυνοῦντες Χριστὲ// τὴν τριήμερόν σου Ἀνάστασιν δοξάζομεν// δι' αὐτῆς γὰρ ἀνεκαίνισας/ τὴν καταφθαρεῖσαν τῶν ἀνθρώπων φύσιν Παντοδύναμε// καὶ τὴν εἰς οὐρανούς ἄνοδον καθυπέδειξας ἡμῖν// ὥς μόνος ἀγαθὸς(//) καὶ φιλόανθρωπος.

Θυμίζουμε ότι, ο Δ' ήχος στα παλαιά κομμάτια, είχε βάση Πα' (d). Στην αρχή, υπάρχει

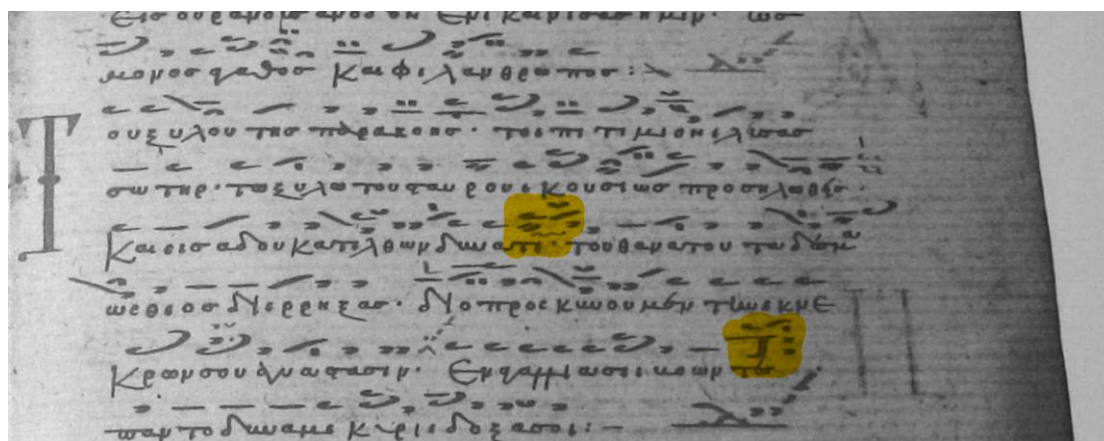
η μαρτυρία του Δ' ήχου :

Το στιχηρό ξεκινάει από τον φθόγγο: **d** (ίσον) και καταλήγει στην βάση του τότε ήχου: **d** (πα').

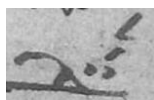
Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «δι' αὐτῆς γὰρ ἀνεκαίνισας». Το προωθούν στοιχείο είναι ακριβώς στην κατάληξη της λέξης «ἀνεκαίνισας». Εδώ, υπάρχει το **Ανατρίχισμα II**. Οι φθόγγοι όπου γίνεται το **ανατρίχισμα είναι: D E F**. Αν δεν ήταν το **ανατρίχισμα II**, το συγκεκριμένο κώλον, θα μπορούσε να καταλήξει και στον φθόγγο: **E (που είναι ο προηγούμενος φθόγγος. Η απόστροφος)**. Αυτό το κώλον, συνδέεται με το επόμενο που ξεκινά από **F (γιατί έχει το ίσον)**, «τὴν καταφθαρείσαν τῶν ἀνθρώπων φύσιν Παντοδύναμε».

2^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Τοῦ ξύλου τῆς παρακοῆς// τὸ ἐπιτόμον ἔλυσας Σωτήρ// τῷ ξύλῳ τοῦ Σταυροῦ(//) ἐκουσίως προσηλωθεῖς// καὶ εἰς Ἄδου κατελθὼν δυνατέ// τοῦ θανάτου τὰ δεσμά ὡς Θεὸς διέρρηξας// διὸ προσκυνοῦμεν(//) τὴν ἐκ νεκρῶν σου Ἀνάστασιν// ἐν ἀγαλλιάσει βοῶντες(//) Παντοδύναμε(//) Κύριε δόξα σοι.

Θυμίζουμε, ότι ο Δ' ήχος στα **παλαιά κομμάτια**, είχε βάση **Πα' (d)**. Στην αρχή, υπάρχει

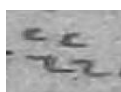
η μαρτυρία του Δ' ήχου :

Το στιχηρό ξεκινάει από τον φθόγγο: **d (ίσον)** και καταλήγει στην βάση του τότε ήχου: **d (πα')**.

Και σε αυτό το στιχηρό και στο προηγούμενο, συναντήσαμε ενδιάμεσα στα κώλα, την

μαρτυρία του **NANA**.

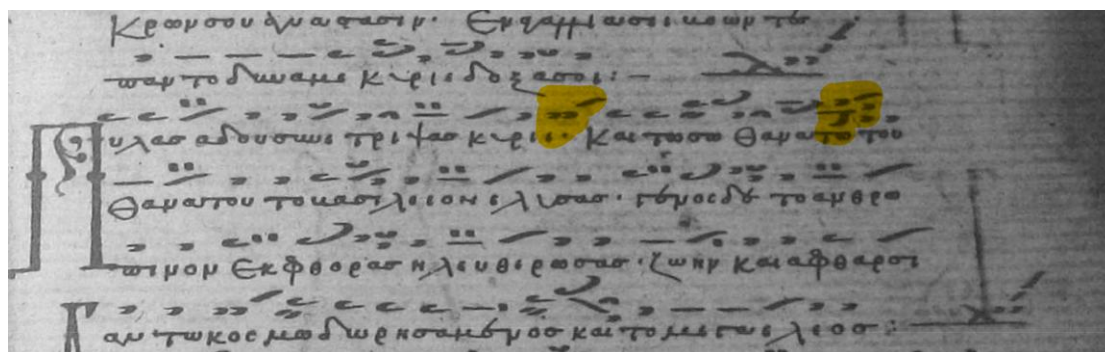
με βάση τον φθόγγο: **Ντο**.

Ο ΝΑΝΑ στην περίπτωση μας, είναι ο Μέσος του Δ΄ Ήχου.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «καὶ εἰς ἄδου κατελθὼν δυνατέ». Ακριβώς στην κατάληξη της λέξης «δυνατέ», υπάρχει **το κύλισμα**. Το κύλισμα γίνεται ακριβώς στους φθόγγους: **D E D**, δηλαδή ποίκιλμα πάνω στην βάση του ήχου (**D**). Έχει ίσον με διπλή, Οξεία με κλάσμα και απόστροφο. Μετά την ποικιλματική κίνηση **του κυλίσματος**, το προωθούν στοιχείο, μας εισάγει στο επόμενο κώλον, το οποίο ξεκινάει με **c**, «**τοῦ θανάτου τὰ δεσμά ὡς Θεός διέρρηξας**».

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «ἐν ἀγαλλιάσει βοῶντες», ακριβώς στην κατάληξη της λέξης «βοῶντες», **υπάρχει το ομαλόν**.³⁹ Το συγκεκριμένο κώλον, συνδέεται με το επόμενο που ξεκινά από **c**. Το Ομαλόν, είναι ένα μουσικό στολίδι που γίνεται πάνω σε συγκεκριμένους φθόγγους. Μία μουσική κίνηση, ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα. Στο συγκεκριμένο σημείο, πάνω από το ομαλόν, έχουμε **δίφωνη ανάβαση** από την βάση του ήχου (**D**) προς το **F**, και στην συνέχεια, βηματική κίνηση (**F E D**), που καταλήγει στην βάση (**D**).

3^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Πύλας Ἰδοῦ συνέτριψας Κύριε// καὶ τῷ σῶ θανάτῳ (//) τοῦ θανάτου τὸ βασίλειον ἔλυσας// γένος δὲ τὸ ἀνθρώπινον(//) ἐκ φθορᾶς ἠλευθέρωσας// ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν(//) τῷ κόσμῳ δωρησάμενος(//) καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Δ΄ ήχου :

³⁹ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:271, τόμος Α΄

Το στιχηρό, ξεκινάει από τον φθόγγο: **d** (ίσον) και καταλήγει στην βάση του τότε ήχου: **d** (**πα΄**).

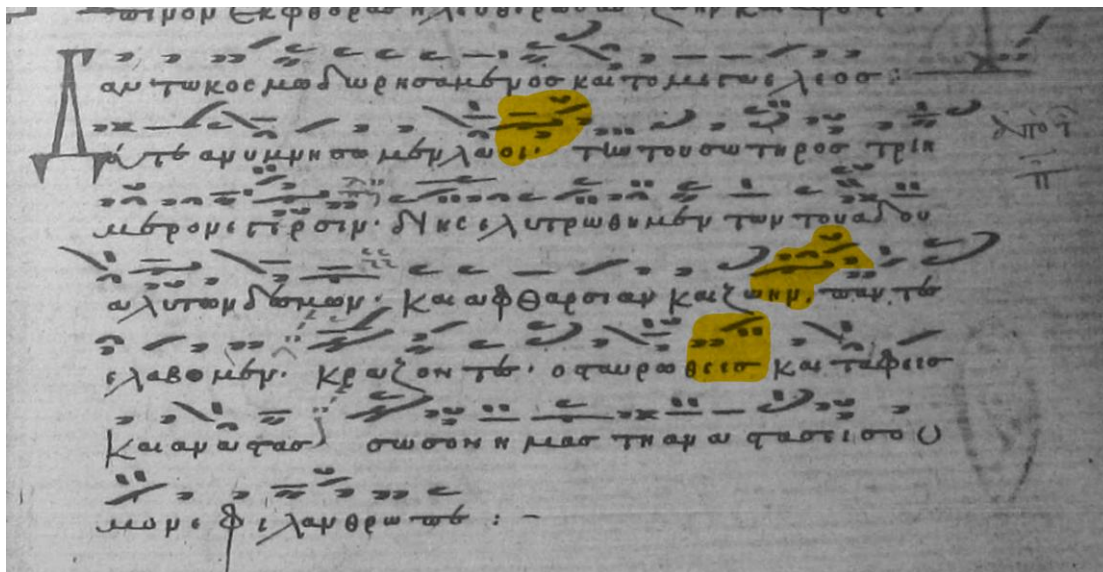
Έχει δύο προωθούντα στοιχεία.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**Πύλας Ἰδοῦ συνέτριψας Κύριε**», ακριβώς στην λέξη «**Κύριε**». Υπάρχουν δύο απόστροφοι και οξεία, δηλαδή το **Απέσω Έξω**. Πριν από το Απέσω έξω, υπάρχει η απόστροφος που είναι στον φθόγγο **E**. Μετά, ακολουθεί το Απέσω Έξω, στους φθόγγους: **D E** και γίνεται με τον τρόπο αυτόν, ποίκιλμα πάνω στον φθόγγο **E**. **Η κίνηση: EDE**. Το επόμενο κώλον: «**καὶ τῷ σῷ θανάτῳ**», ξεκινάει από τον φθόγγο **E**, γιατί έχει Ίσον.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**καὶ τῷ σῷ θανάτῳ**», ακριβώς στην κατάληξη της λέξης «**θανάτῳ**», υπάρχει το **ομαλόν**. Πάνω από το ομαλόν υπάρχουν: απόστροφος, οξεία, και δύο απόστροφοι. Οι φθόγγοι πάνω από το ομαλόν είναι: **E F E D**. Γίνεται ποίκιλμα πάνω στον φθόγγο **E** και στην συνέχεια, το κώλον, καταλήγει βηματικά στον φθόγγο **D**, που είναι και η **βάση του Δ΄ ήχου**. Το επόμενο κώλον: «**τοῦ θανάτου τὸ βασίλειον ἔλυσας**», αρχίζει από τον φθόγγο: **c** (με **απόστροφο**).

Έτερα Στιχηρά Ανατολικά Δ΄ Ήχου

1^ο Ανατολικό στιχηρό: Δεῦτε ἀνυμνήσωμεν λαοί// τὴν τοῦ Σωτῆρος τριήμερον
ἐγερσιν// δι' ἧς ἐλυτρώθημεν τῶν τοῦ ἁδου ἀλύτων δεσμῶν// καὶ ἀφθαρσίαν καὶ
ζωὴν/ πάντες ἐλάβομεν// κράζοντες// ὁ σταυρωθεὶς(//) καὶ ταφείς(//) καὶ ἀναστάς(//)
σῶσον ἡμᾶς (//) τῇ ἀναστάσει σου(//) μόνε Φιλάνθρωπε.

Ο Δ΄ ήχος στα παλαιά κομμάτια, είχε βάση Πα΄ (d). Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του

Δ΄ ήχου :

Το στιχηρό ξεκινάει από τον φθόγγο: **d** (ίσον) και καταλήγει στην βάση του τότε ήχου: **d** (πα').

Προωθούν στοιχείο στην αρχή του πρώτου κώλου: «Δεῦτε ἀνυμνήσωμεν λαοί»

ακριβώς στην κατάληξη της λέξης: «λαοί». Υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα**. Η

μελωδική κίνηση που γίνεται πάνω από το Ξηρόν Κλάσμα είναι: **D c D**.

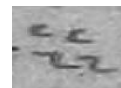
Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «καὶ ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν», ακριβώς

στην κατάληξη της λέξης: «ζωὴν». Υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα**, όπως και στην

παραπάνω περίπτωση. Πάνω από το Ξηρόν Κλάσμα υπάρχουν: απόστροφος και

ελαφρόν, δηλαδή **Δίφωνη Κατάβαση** που γίνεται πάνω στον φθόγγο: **h**. Η μελωδική κίνηση που γίνεται γύρω από το Ξηρόν Κλάσμα είναι: **D h c h**. Το επόμενο κώλον αρχίζει με: **a**. Στην αρχή του συγκεκριμένου κώλου υπάρχει και η ενδιάμεση

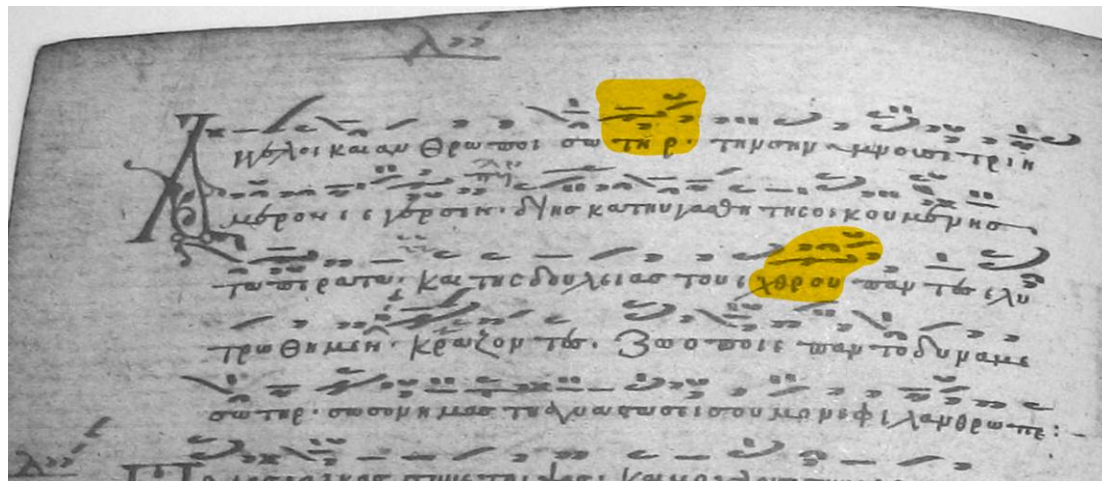
μαρτυρία του **NANA** και το κώλον αρχίζει από το φθόγγο **c** του Δ' ήχου.

Μέσος Β'

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «ό σταυρωθείς». Εδώ, υπάρχει το **Ανατρίχισμα II** πάνω στους εξής φθόγγους: **D E F**. Αυτό το κώλον, καταλήγει βηματικά προς το επόμενο κώλον, το οποίο αρχίζει με τον φθόγγο: **E**, «**καί ταφείς**».

2^ο Ανατολικό στιχηρό: Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι σωτήρ// τὴν σὴν ὕμνουσι τριήμερον Ἐγερσιν// δι' ἧς κατηυγάσθη τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα// καὶ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ(//) πάντες ἐλυτρώθημεν// κράζοντες// Ζωοποιέ παντοδύναμε Σωτήρ// σῶσον ἡμᾶς τῇ Ἀναστάσει σου μόνε φιλόνηρωπε.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Δ' ήχου :

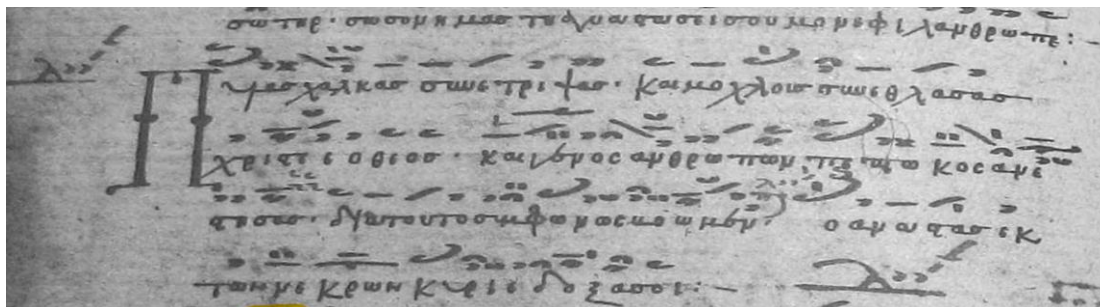

Το στιχηρό, ξεκινάει από τον φθόγγο: **G (χαμηλή)** και καταλήγει στην βάση του τότε ήχου: **d (πα')**.

Προωθούν στοιχείο στο πρώτο κώλον: «Ἄγγελοι καὶ ἄνθρωποι σωτήρ», ακριβῶς στην κατάληξη της λέξης «σωτήρ», υπάρχει το **ξηρόν κλάσμα**. Η μελωδική κίνηση που γίνεται πάνω σε αυτό είναι η εξής: **D c D c**. Το επόμενο κώλον, ξεκινάει με τον φθόγγο h, «τὴν σὴν ὕμνοῦσι τριήμερον ἔγερσιν».

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «καὶ τῆς δουλείας τοῦ ἐχθροῦ» ακριβῶς στην κατάληξη της λέξης «εχθρού». Υπάρχει και εδώ το **Ξηρόν Κλάσμα**. Πάνω από αυτό, αυτή την φορά, υπάρχουν και η απόστροφος με το ελαφρόν (δίφωνη **κατάβαση**.) εκτός από την οξεία και την απόστροφο. Η ακριβής μελωδική κίνηση γύρω από το **Ξηρόν Κλάσμα** είναι: **πεταστή: D, (απόστροφος + ελαφρόν): h, (οξεία + κλάσμα):c, απόστροφος: h**. Το επόμενο κώλον: «πάντες ἐλυτρώθημεν», αρχίζει με τον φθόγγο:**a**.

3^ο Ανατολικό στιχηρό: Πύλας χαλκᾶς συνέτριψας// καὶ μοχλοὺς συνέθλασας Χριστέ ὁ Θεός// καὶ γένος ἀνθρώπων(//) πεπτωκὸς ἀνέστησας// διὰ τοῦτο συμφώνως βοῶμεν// ὁ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν(//) Κύριε δόξα σοι.

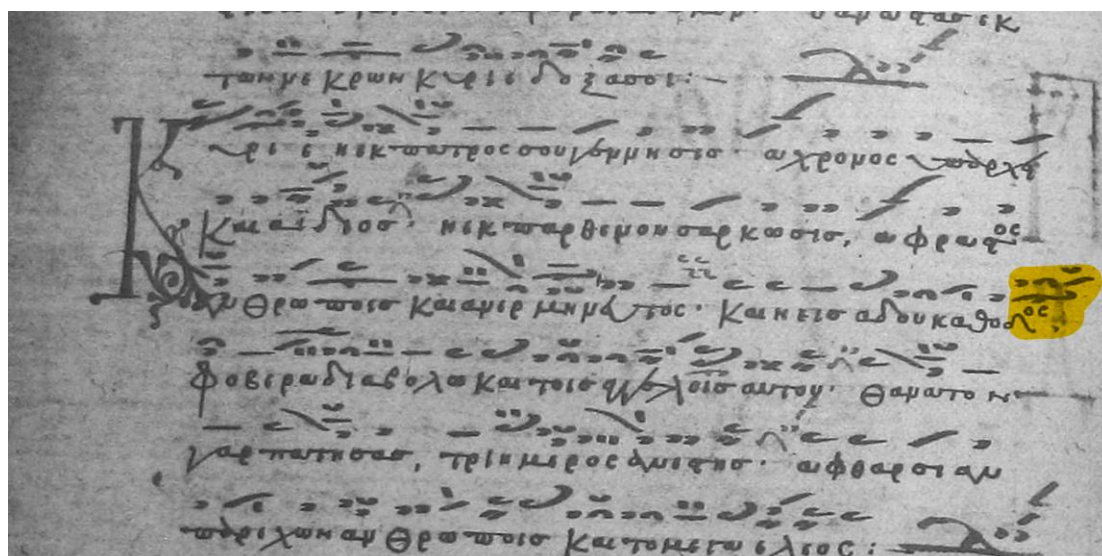

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Δ´ ήχου :

Το στιχηρό, ξεκινάει από τον φθόγγο: **D (ίσον)** και καταλήγει στην βάση του τότε ήχου: **d (πα´)**.

Προωθόντα στοιχεία στο συγκεκριμένο στιχηρό δεν υπάρχουν.

4^ο Ανατολικό στιχηρό: Κύριε ἡ ἐκ Πατρός σου γέννησις// ἄχρονος ὑπάρχει καὶ αἰδῖος// ἡ ἐκ Παρθένου σάρκωσις/ ἄφραστος ἀνθρώποις καὶ ἀνερμήνευτος// καὶ ἡ εἰς ἄδου κάθοδος/ φοβερὰ διαβόλῳ(//) καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ// θάνατον γὰρ πατήσας/ τριήμερος ἀνέστης// ἀφθαρσίαν παρέχων ἀνθρώποις(//) καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Δ' ήχου : Βάση Δ' ήχου: **D**

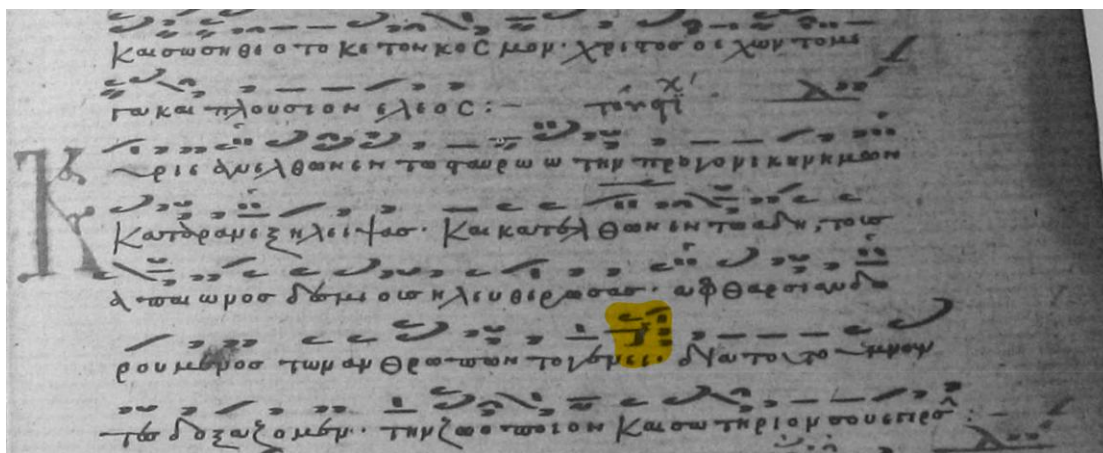
Το στιχηρό, ξεκινάει από τον φθόγγο: **D (ίσον)** και καταλήγει στην βάση του τότε ήχου: **d (πα')**.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «καὶ ἡ εἰς ἄδου κάθοδος», ακριβώς στην κατάληξη της λέξης: «**κάθοδος**» υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα**. Όπως και στις παραπάνω περιπτώσεις που το συναντήσαμε έχει και εδώ, **ἀπόστοφο + ελαφρόν, οξεία + κλάσμα**. Οι ακριβείς φθόγγοι πάνω από το κλάσμα είναι: **D, h (δίφωνη κατάβαση), c (με κλάσμα)**. Το επόμενο κώλον: «φοβερὰ διαβόλῳ», αρχίζει με τρίφωνη κατάβαση: **G**.

Απόστιχα Δ΄ Ήχου

Το Αναστάσιμον

1ο Απόστιχο: Κύριε ἀνελθὼν ἐν τῷ σταυρῷ(//) τὴν προγονικὴν ἡμῶν κατάραν ἐξήλειψας// καὶ κατελθὼν ἐν τῷ ἅδῃ/ τοὺς ἀπ' αἰῶνος δεσμίους ἠλευθέρωσας// ἀφθαρσίαν δωρούμενος τῶν ἀνθρώπων τῷ γένει// διὰ τοῦτο ὑμνοῦντες δοξάζομεν// τὴν ζωοποιὸν καὶ σωτήριόν σου Ἑγερσιν.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Δ΄ ήχου : Βάση Δ΄ ήχου: **D**

Το στιχηρό, ξεκινάει από τον φθόγγο: **F (Δίφωνη Ανάβαση)** και καταλήγει στην βάση του τότε ήχου: **d (πα΄)**.

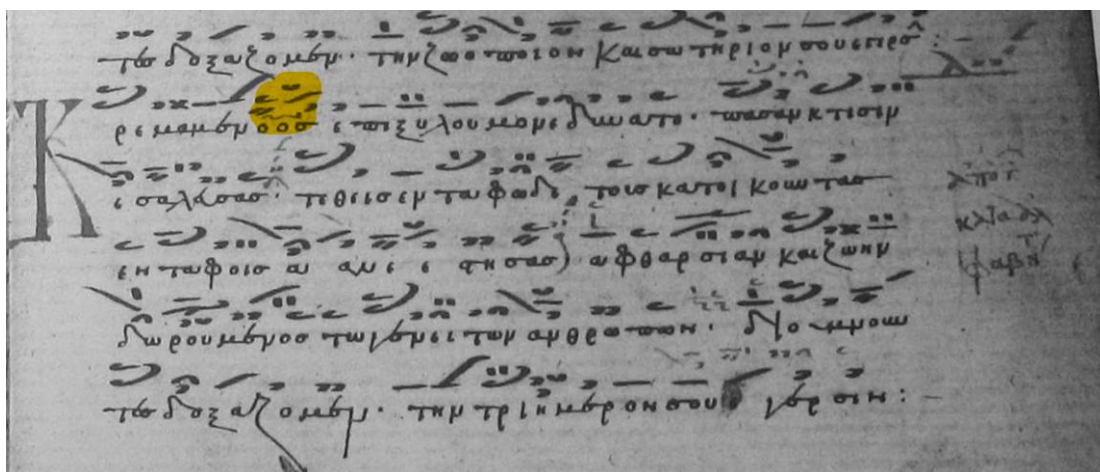
Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «ἀφθαρσίαν δωρούμενος τῶν ἀνθρώπων τῷ γένει», ακριβῶς στην κατάληξη της λέξης: «γένει» υπάρχει **το ομαλόν**. Η κίνηση που γίνεται πάνω στο ομαλόν είναι η εξής: **D F E D** και έτσι, το συγκεκριμένο κώλον, ὡς δένεται με το επόμενο: «διὰ τοῦτο ὑμνοῦντες δοξάζομεν», που αρχίζει με τον φθόγγο: **c**. Πάνω από το ομαλόν, υπάρχει και **ένα γοργό**. Το γοργό, περιλαμβάνεται στα **χρονικά σημάδια**. Στην ουσία το γοργό, κάνει κάποια σημάδια **ταχύτερα**. Όταν υπάρχει, επιταχύνει **για παράδειγμα** μια απόστροφο και μια οξεία, τα οποία συνολικά θα κρατούσαν **δύο χρόνους**. Έτσι, τα «συρρικνώνει» και κρατούν συνολικά

1 χρόνο. Επομένως, το καθένα από αυτά ½ χρόνο.⁴⁰ Συνεπώς, κάτι ανάλογο συμβαίνει και στο παραπάνω στιχηρό, όπου υπάρχει το γοργόν στο παρακάτω κώλον: «ἀφθαρσίαν δωρούμενος τῶν ἀνθρώπων τῷ γένει».

Τα κατ' Αλφάβητον.

Ιωάννου του Δαμασκηνού.

2ο Απόστιχο: Κρεμάμενος(//) ἐπὶ ξύλου μόνη Δυνατέ// πᾶσαν κτίσιν ἐσάλευσας// τεθεὶς ἐν τάφῳ δέ(//) τοὺς κατοικοῦντας ἐν τάφοις ἀνέστησας// ἀφθαρσίαν καὶ ζωὴν δωρούμενος(//) τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων// διὸ ὑμνοῦντες δοξάζομεν// τὴν τριήμερόν σου Ἑγερσιν.

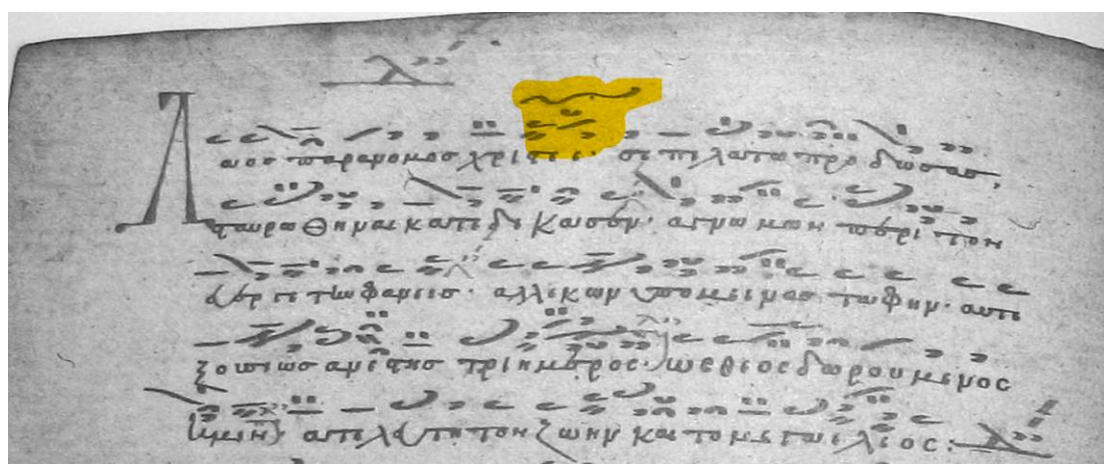
Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Δ' ήχου : Βάση Δ' ήχου: **D**

Το στιχηρό, ξεκινάει από τον φθόγγο: **D (ίσον)** και καταλήγει στην βάση του τότε ήχου: **d (πα')**.

⁴⁰ Περισσότερες πληροφορίες για τον Γοργόν και για το ότι περιλαμβάνεται στα χρονικά σημάδια, βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:203, τόμος Α'

Αν θεωρήσουμε στην αρχή το «**κρεμάμενος**», ως ένα κώλον από μόνο του, τότε, θα δούμε πως στην κατάληξη αυτού του μικρού κώλου, υπάρχει ένα **προωθούν στοιχείο** με **κύλισμα**. Η μελωδική κίνηση που γίνεται πάνω στο κύλισμα είναι η εξής: **D E D**. Το επόμενο κώλον: «**επι ξύλου μόνη δυνατέ**», αρχίζει με τον **φθόγγο:c**

3ο Απόστιχο: Λαὸς παράνομος Χριστέ// σὲ Πιλάτῳ προδοῦσας/ σταυρωθῆναι κατεδίκησεν// ἄγνων περὶ τὸν εὐεργέτην φανεῖς// ἀλλ' ἐκὼν ὑπέμεινας ταφὴν// αὐτεξουσίως ἀνέστης τριήμερος// ὡς Θεὸς δωροῦμενος ἡμῖν// ἀτελεύτητον ζωὴν(//) καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

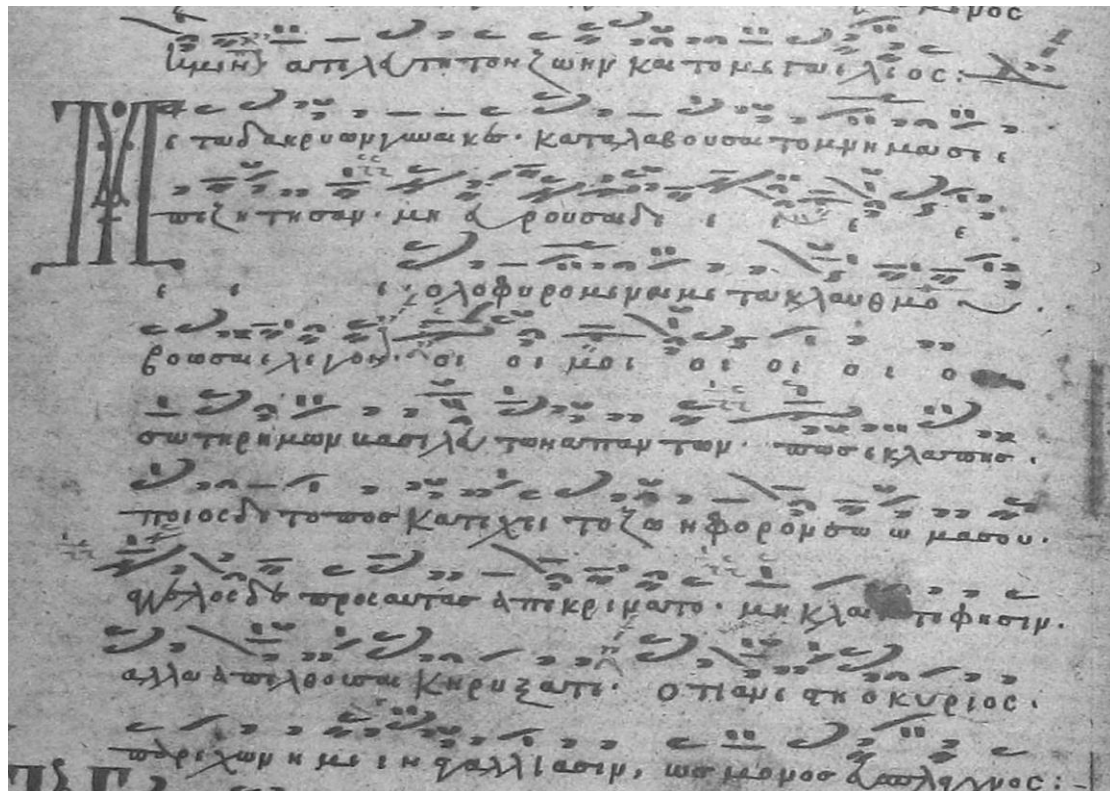

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Δ' ήχου : Βάση Δ' ήχου: **D**

Το στιχηρό, ξεκινάει από τον φθόγγο: **D (ίσον)** και καταλήγει στην βάση του τότε ήχου: **d (πα')**.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**Λαὸς παράνομος Χριστέ**», ακριβώς στην κατάληξη της λέξης: «**Χριστέ**», μπορούμε να πούμε οτι υπάρχει **προωθούν στοιχείο**, γιατί υπάρχει το **κύλισμα** στους φθόγγους: **D E D**. Η μόνη διαφορά στην περίπτωση αυτή, είναι ότι ο γραφέας, αντί να βάλει τη γραμμή του κυλίσματος κάτω από τους χαρακτήρες, την βάζει από πάνω. Το επόμενο κώλον: «**σε Πιλάτῳ προδοῦσας**», αρχίζει από τον φθόγγο:c

4ο Απόστιχο: Μετὰ δακρύων Γυναῖκες// καταλαβοῦσαι τὸ μνήμα σὲ ἐπεζήτησαν// μὴ
εὐροῦσαι δέ// ὀλοφυρόμεναι μετὰ κλαυθοῦ βοᾶσαι ἔλεγον// Οἶμοι// Σωτὴρ ἡμῶν
Βασιλεὺ τῶν ἀπάντων πῶς ἐκλάπης/ ποῖος δὲ τόπος κατέχει τὸ ζωηφόρον σῶμά σου//
Ἄγγελος δὲ πρὸς αὐτὰς ἀπεκρίνατο// Μὴ κλαίετε φησὶν// ἀλλ' ἀπελθοῦσαι κηρύξατε//
ὅτι ἀνέστη ὁ Κύριος// παρέχων ἡμῖν ἀγαλλίασιν/ ὡς μόνος εὐσπλαγχνος.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Δ' ήχου :

Βάση Δ' ήχου: D

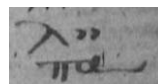
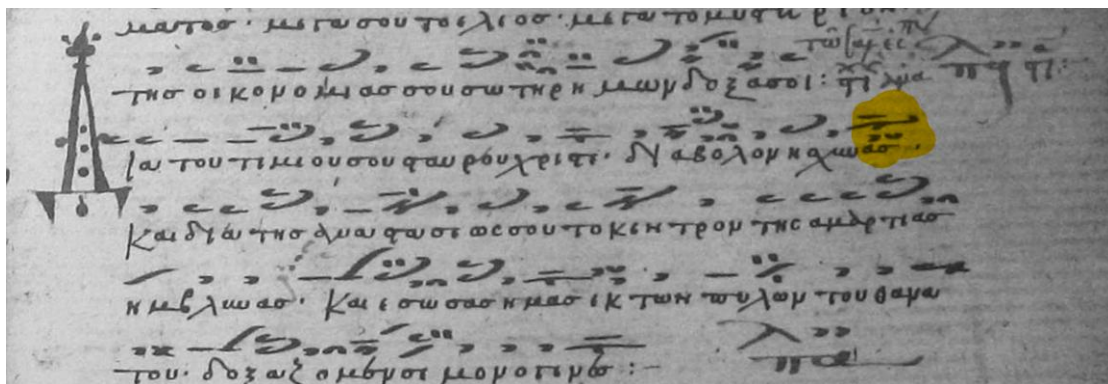
Το στιχηρό, ξεκινάει από τον φθόγγο: **D (ίσον)** και καταλήγει στην βάση του τότε ήχου: **d (πα')**.

Το παραπάνω στιχηρό δεν έχει προωθούντα στοιχεία

7.5. Προωθούνται στοιχεία στα στιχηρά του Πλαγίου Α΄ Ήχου

Αναστάσιμα Στιχηρά

1^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Διὰ τοῦ τιμίου σου σταυροῦ Χριστέ// διάβολον ἥσχυνας// καὶ διὰ τῆς αναστάσεώς σου(//) τὸ κέντρον τῆς ἁμαρτίας ἤμβλυνας// καὶ ἔσωσας ἡμᾶς(//) ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ θανάτου// Δοξάζομέν σε μονογενές.

Στην αρχή υπάρχει η μαρτυρία του Πλαγίου Α΄ ήχου:

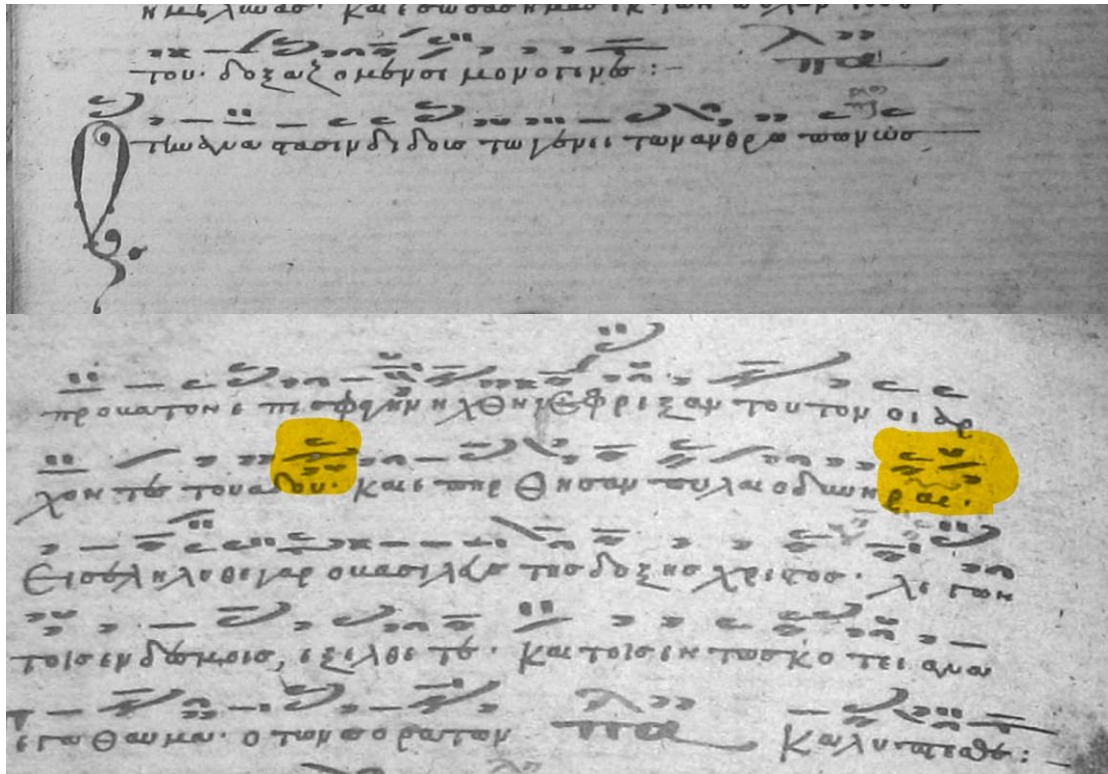
Βάση: D

Το στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο: **D** (Ισον)

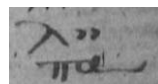
Τελική κατάληξη: **G** (Μεσότητα).

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**διάβολον ἥσχυνας**», όπου υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα** στους εξής φθόγγους: **a G**. Γίνεται ποικιλματική κίνηση γύρω από το Ξηρόν Κλάσμα: **G a G**, και βηματικά καταλήγει στο επόμενο κώλον: «**καὶ διὰ τῆς αναστάσεώς σου**», που αρχίζει από τον φθόγγο: **F**.

2^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Ὁ τὴν ἀνάστασιν διδούς(//) τῷ γένει τῶν ἀνθρώπων(//) ὡς πρόβατον ἐπὶ σφαγὴν ἤχθη// ἔφριξαν τοῦτον(//) οἱ ἄρχοντες τοῦ ἄδου// καὶ ἐπήρθησαν πύλαι ὀδυνηραὶ// εἰσελήλυθε γὰρ ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης Χριστός// λέγων τοῖς ἐν δεσμοῖς/ Ἐξέλθετε// καὶ τοῖς ἐν τῷ σκότει ἀνακαλύπτεσθε.

Στην αρχὴ ὑπάρχει ἡ μαρτυρία τοῦ Πλαγίου Α΄ ἤχου:

Βάση: D

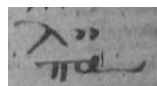
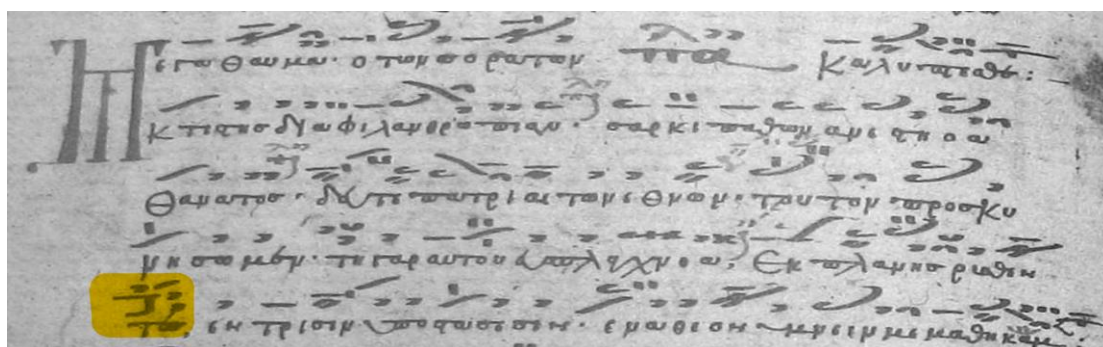
Το στιχηρό, ἀρχίζει ἀπὸ τὸν φθόγγο: **D** (Ισον)

Τελικὴ κατάληξη: **G** (Μεσότητα).

Προωθοῦν στοιχεῖο στο παρακάτω κῶλον: «οἱ ἄρχοντες τοῦ ἄδου». Στὴν κατάληξη τῆς λέξης: «ἄδου», ὑπάρχει τὸ **Ξηρόν Κλάσμα** στους φθόγγους: **a G**. Το κλάσμα στὸν φθόγγο: **G** (ἀπόστροφος), ἐρμηνεύεται καὶ ἡ μελωδία δὲν σταματᾷ. Ἔτσι, οδηγούμαστε στὸ ἐπόμενο κῶλον: «καὶ ἐπήρθησαν πύλαι ὀδυνηραὶ», τὸ ὁποῖο ἀρχίζει ἀπὸ τὸν φθόγγο: **E**.

Πρωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «ἐπήρθησαν πύλαι ὁδυνηραί», όπου υπάρχει το **Κύλισμα** στους φθόγγους: **D E D**. Με ποίκιλμα στον φθόγγο **D** (βάση ήχου), και με βηματική κίνηση –στην συνέχεια- προς τον φθόγγο **ε**, οδηγούμαστε στο επόμενο κώλον: «εἰσελήλυθε γὰρ ὁ Βασιλεὺς τῆς δόξης Χριστός».

3^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Μέγα θαῦμα// ὁ τῶν ἀοράτων κτίστης διὰ φιλανθρωπίαν// σαρκὶ παθὼν ἀνέστη ὁ ἀθάνατος// δεῦτε πατριαὶ τῶν ἐθνῶν// τοῦτον προσκυνήσωμεν// τῇ γὰρ αὐτοῦ εὐσπλαγχνίᾳ/ ἐκ πλάνης ῥυσθέντες/ ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν// ἓνα Θεὸν ὑμνεῖν μεμαθήκαμεν.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Πλαγίου Α΄ ήχου:

Βάση πλαγίου Β΄ ήχου: D

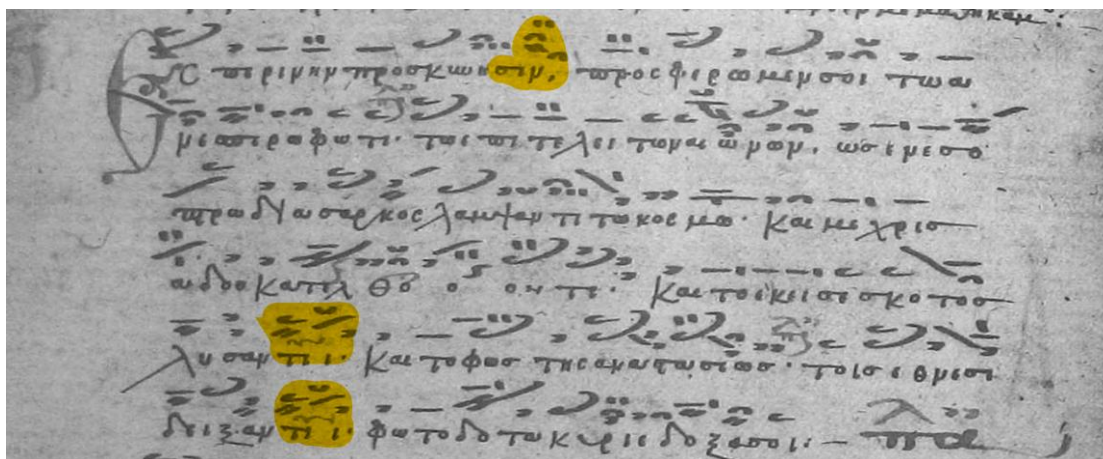
Το στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο: **Ε** (ολίγον)

Τελική κατάληξη: **Γ** (Μεσότητα).

Πρωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «ἐκ πλάνης ῥυσθέντες». Στην κατάληξη της λέξης: «**ρυσθέντες**», υπάρχει το **Ομαλόν** πάνω στους φθόγγους: **G a G F**. Με ποικιλματική κίνηση, και στην συνέχεια βηματικά, προς τον φθόγγο **Ε**, ο γραφέας, μας ‘συνδέει’ με το επόμενο κώλον: «ἐν τρισὶν ὑποστάσεσιν».

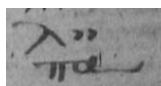
Ἔτερα Στιχηρά Ανατολικά. Πλ. Α΄ Ἦχος

1^ο Ανατολικό στιχηρό: Ἐσπερινὴν προσκύνησιν/ προσφερόμέν σοι τῷ ἀνεσπέρῳ
φωτὶ// τῷ ἐπὶ τέλει τῶν αἰώνων// ὡς ἐν ἐσόπτρῳ διὰ σαρκὸς(//) λάμπαντι τῷ κόσμῳ//
καὶ μέχρις ἄδου κατελθόντι// καὶ τὸ ἐκεῖσε σκότος λύσαντι// καὶ τὸ φῶς τῆς
ἀναστάσεως// τοῖς ἔθνεσι δείξαντι// Φωτοδότα Κύριε δόξα σοι.

Στην αρχή, -παρόλο που δεν φαίνεται καθαρά- υπάρχει η μαρτυρία του Πλαγίου

Α΄ ἤχου:

Αυτό, προκύπτει και σύμφωνα με την ανάλυση της αλφαβητικής σημειογραφίας που κάναμε στο στιχηρό.

Βάση Πλαγίου Α΄ ἤχου: D

Το στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο: **D** (Ισον)

Τελική κατάληξη: **D** (Βάση ἤχου).

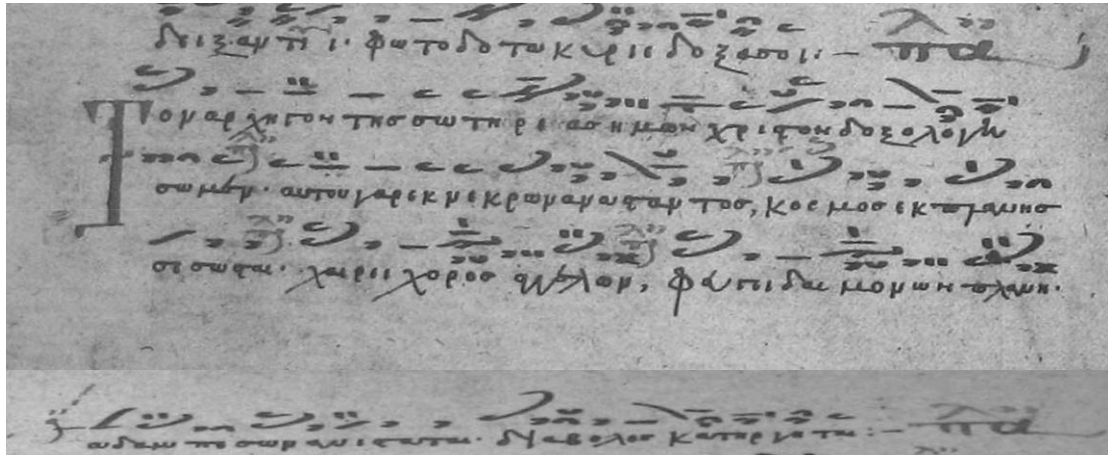
Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «Ἑσπερινὴν προσκύνησιν». Στην κατάληξη της λέξης: «προσκύνησιν», υπάρχει μια μορφή πιάσματος⁴¹ στους φθόγγους: **D E c**. Το επόμενο κώλον: «προσφερόμεν σοι τῷ ἀνεσπέρῳ φωτὶ», αρχίζει από τον φθόγγο: **E**, γιατί έχει δίφωνη ανάβαση: ολίγον + κέντημα.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «καὶ τὸ ἐκεῖσε σκότος λύσαντι», όπου υπάρχει το **Κύλισμα** στους φθόγγους: **F G F**. Το επόμενο κώλον: «καὶ τὸ φῶς τῆς ἀναστάσεως», αρχίζει από τον φθόγγο: **E**.

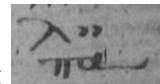
Προωθούν στοιχείο στο κώλον: «τοῖς ἔθνεσι δείξαντι». Ὅπως και παραπάνω, έτσι και εδώ έχουμε το **Κύλισμα** στους ίδιους πάλι φθόγγους: **F G F**. Το επόμενο και τελευταίο κώλον: «Φωτοδότα Κύριε δόξα σοι», αρχίζει από τον φθόγγο: **E**.

⁴¹ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:219, τόμος Α΄

2^ο Ανατολικό στιχηρό: Τὸν ἀρχηγὸν τῆς σωτηρίας ἡμῶν(//) Χριστὸν
δοξολογήσωμεν// αὐτοῦ γὰρ ἐκ νεκρῶν ἀναστάντος/ κόσμος ἐκ πλάνης σέσωσται//
Χαίρει χορὸς ἀγγέλων// φεύγει δαιμόνων πλάνη// ἀδὰμ πεσὼν ἀνίσταται// διάβολος
κατήργηται.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Πλαγίου Α΄ ήχου:

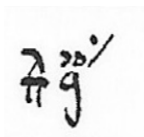

Βάση πλαγίου Α΄ ήχου: D

Το στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο: **D** (Ισον)

Τελική κατάληξη: **G** (Μεσότητα).

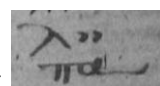
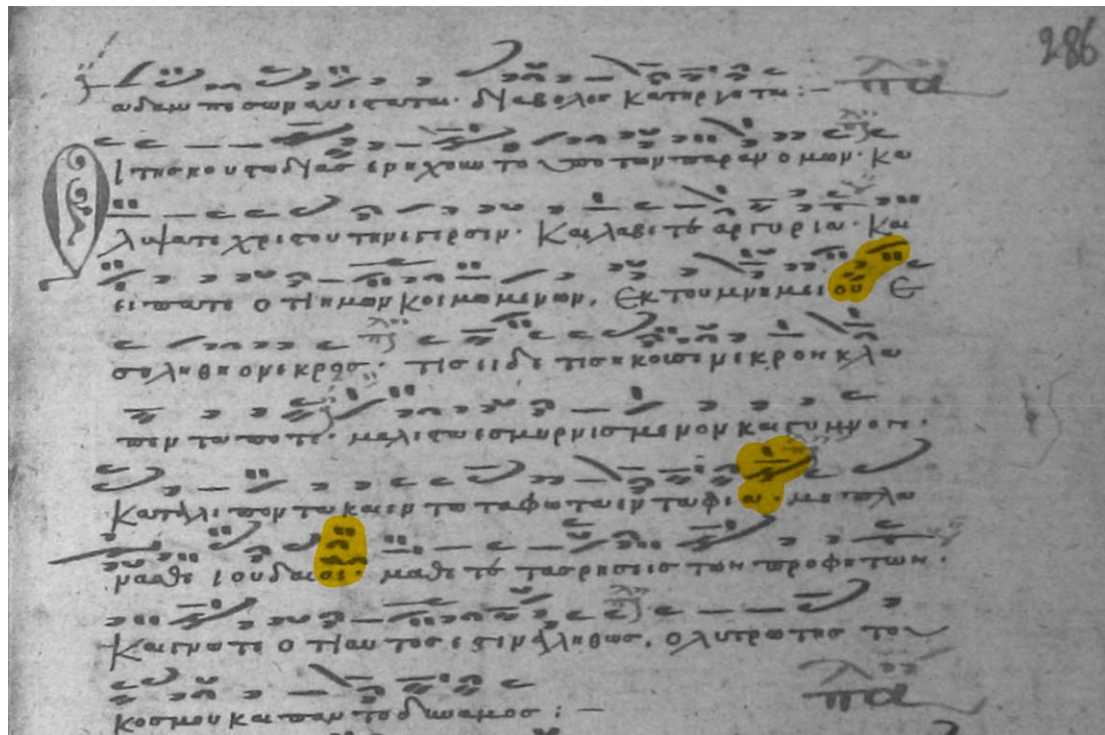
Σε κάποια κώλα, συναντούμε και την μαρτυρία του Μέσου, που στην περίπτωση μας

είναι η παρακάτω: και έχει ως βάση τον φθόγγο: **G**.

Το παραπάνω στιχηρό δεν έχει προωθούμενα στοιχεία

3^ο Ανατολικό στιχηρό: Οἱ τῆς κουστωδίας ἐνηχοῦντο ὑπὸ τὴν παρανόμων//
 Καλύψατε Χριστοῦ τὴν Ἑγερσιν// καὶ λάβετε ἀργύρια// καὶ εἶπατε ὅτι ὑμῶν
 κοιμωμένων// ἐκ τοῦ μνημείου(//) ἐσυλήθη ὁ νεκρός// Τίς εἶδε τίς ἤκουσε νεκρὸν
 κλαπέντα ποτέ// μάλιστα ἐσμυρνισμένον(//) καὶ γυμνὸν καταλιπόντα(//) καὶ ἐν τῷ
 τάφῳ τὰ ἐντάφια// μὴ πλανᾶσθε Ἰουδαῖοι// μάθετε τὰς ῥήσεις τῶν Προφητῶν// καὶ
 γνῶτε ὅτι αὐτός ἐστιν ἀληθῶς/ ὁ λυτρωτὴς τοῦ κόσμου(//) καὶ παντοδύναμος.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Πλαγίου Α΄ ήχου:

Βάση πλαγίου Α΄ ήχου: D

Το στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο: **D** (Ισον)

Τελική κατάληξη: **D** (στην βάση του ήχου).

Αν χωρίσουμε το παρακάτω κώλον: «ἐκ τοῦ μνημείου(//) ἐσυλήθη ὁ νεκρός», σε δύο μικρότερα κώλα, τότε θα δούμε ότι στο πρώτο κώλον: «ἐκ τοῦ μνημείου», -στην κατάληξή του- έχει ως **προωθούν στοιχείο** το απλό **Ανατρίχισμα**. Οι ακριβείς φθόγγοι είναι: **E F G**. Με βηματική κίνηση προς τα πάνω, πηγαίνουμε στο επόμενο κώλον: «ἐσυλήθη ὁ νεκρός», το οποίο αρχίζει από τον φθόγγο: **G**, γιατί έχει το ίσον.

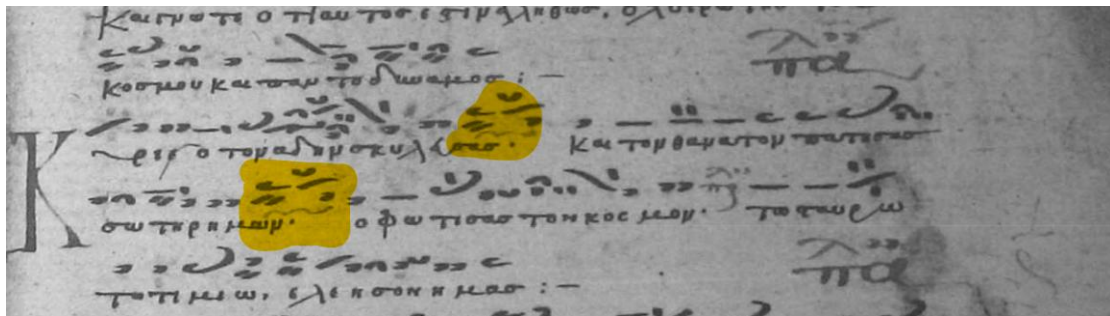
Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «καὶ ἐν τῷ τάφῳ τὰ ἐντάφια», μπορούμε να θεωρήσουμε –στην περίπτωση αυτή- ως προωθούν στοιχείο το **Κράτημα για τους παρακάτω λόγους:**

1. Είναι στο τέλος του κώλου.
2. Είναι στον φθόγγο: **G** (Με τρίφωνη ανάβαση: ολίγον + κέντημα). Έπειτα, υπάρχει η ενδιαίμεση μαρτυρία του Μέσου πλ. Α΄ ήχου, που έχει ως βάση τον φθόγγο: **G**. Το επόμενο κώλον: «μὴ πλανᾶσθε Ἰουδαῖοι», αρχίζει και αυτό με –ίσον- στον φθόγγο: **G** της Μεσότητας.

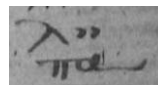
Επομένως, σύμφωνα με τα παραπάνω, **το κράτημα που είναι στον φθόγγο: G**, είναι προωθούν στοιχείο, διότι η γραμμή στο «μὴ πλανᾶσθε Ἰουδαῖοι», κανονικά θα τελείωνε στο **Ρε (D)**, όμως βάζει την τελευταία συλλαβή σε άλλο φθόγγο (**G**), για να δεθεί με το επόμενο κώλον.

Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «μὴ πλανᾶσθε Ἰουδαῖοι». Στην κατάληξη της λέξης: «Ἰουδαῖοι», Υπάρχει **το πιάσμα** στους φθόγγους: **D E c**. Το επόμενο κώλον: «μάθετε τὰς ρήσεις των Προφητῶν», αρχίζει από τον φθόγγο: **E**.

4^ο Ανατολικό στιχηρό: Κύριε ὁ τὸν ἄδην σκυλεύσας// καὶ τὸν θάνατον πατήσας
σωτὴρ ἡμῶν// ὁ φωτίσας τὸν κόσμον// τῷ σταυρῷ τῷ τιμίῳ/ ἐλέησον ἡμᾶς.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Πλαγίου Α΄ ήχου:

Βάση πλαγίου Α΄ ήχου: D

Το στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο: **E** (ολίγον)

Τελική κατάληξη: **D** (στην βάση του ήχου).

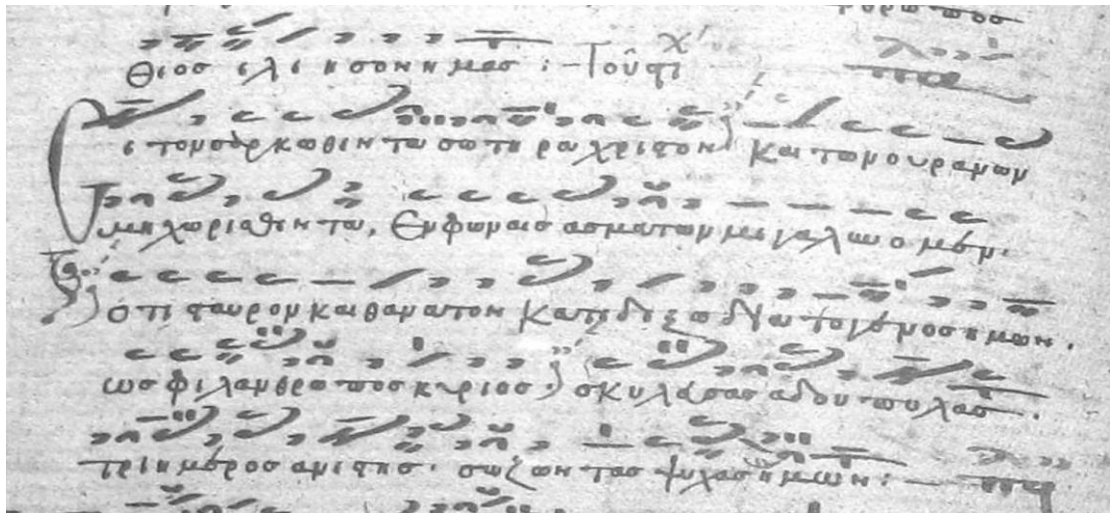
Προωθούν στοιχείο στο κώλον: «**Κύριε ὁ τὸν ἄδην σκυλεύσας**». Στην κατάληξη της λέξης: «**σκυλεύσας**», υπάρχει το **Κύλισμα** στους παρακάτω φθόγγους: **D E D**. Με βηματική κίνηση φτάνουμε στο επόμενο κώλον: «**καὶ τὸν θάνατον πατήσας σωτὴρ ἡμῶν**», το οποίο αρχίζει από τον φθόγγο: **c**

Προωθούν στοιχείο στο κώλον: «**καὶ τὸν θάνατον πατήσας σωτὴρ ἡμῶν**». Όπως και παραπάνω, έχουμε και εδώ ως προωθούν στοιχείο το **Κύλισμα**. Στους ίδιους πάλι φθόγγους: **D E D**. Επίσης, το επόμενο κώλον: «**ὁ φωτίσας τὸν κόσμον**», αρχίζει από τον φθόγγο: **c**

Απόστιχα Πλαγίου Α΄ Ήχου

Το Αναστάσιμον

1ο Απόστιχο: Σὲ τὸν Σαρκοθέντα Σωτῆρα Χριστόν// καὶ τῶν οὐρανῶν μὴ χωρισθέντα/ ἐν φωναῖς ᾠμάτων μεγαλύνομεν// ὅτι σταυρὸν καὶ θάνατον κατεδέξω διὰ τὸ γένος// ἡμῶν ὡς φιλόανθρωπος Κύριος// σκυλεύσας Ἰδοῦ πύλας// τριήμερος ἀνέστης// σφύζων τὰς ψυχὰς ἡμῶν.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Μέσου Πλαγίου Α΄ ήχου: έχει βάση: **G**

Το στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο: **a** (ολίγον)

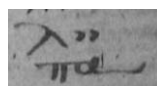
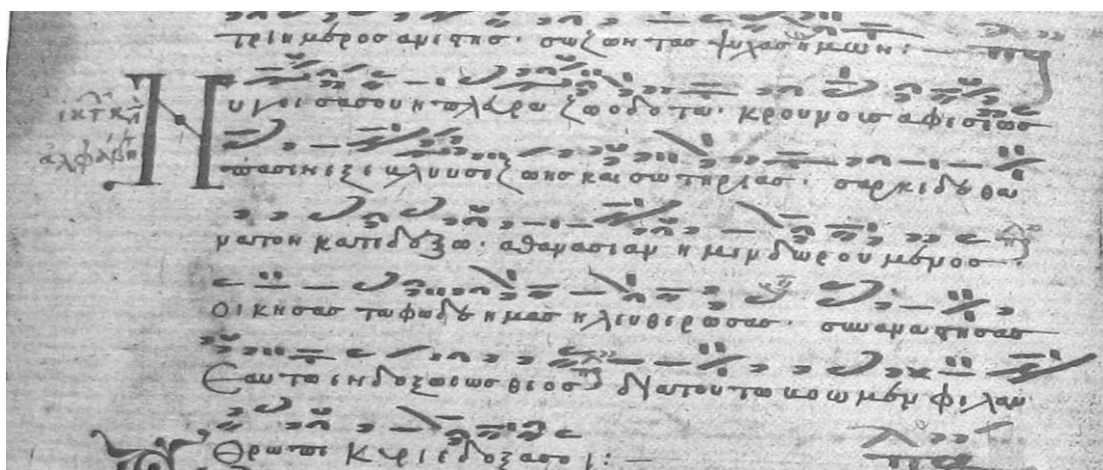
Τελική κατάληξη: **G** (στην μεσότητα του ήχου).

Προωθούντα στοιχεία στο συγκεκριμένο στιχηρό δεν έχει.

Τα Κατ' Αλφάβητον.

πλ. Α΄ Ήχος

2^ο Απόστιχο: Νυγείσης σου τῆς πλευρᾶς Ζωοδότα// κρουνοὺς ἀφέσεως(//) πᾶσιν ἐξέβλυσας ζωῆς καὶ σωτηρίας// σαρκὶ δὲ θάνατον κατεδέξω// ἀθανασίαν ἡμῖν δωρούμενος// οἰκήσας τάφῳ δέ, ἡμᾶς ἠλευθέρωσας// συναναστήσας ἑαυτῷ ἐνδόξως ὡς Θεός// διὰ τοῦτο βοῶμεν Φιλάνθρωπε(//) Κύριε δόξα σοι.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Πλαγίου Α΄ ήχου:

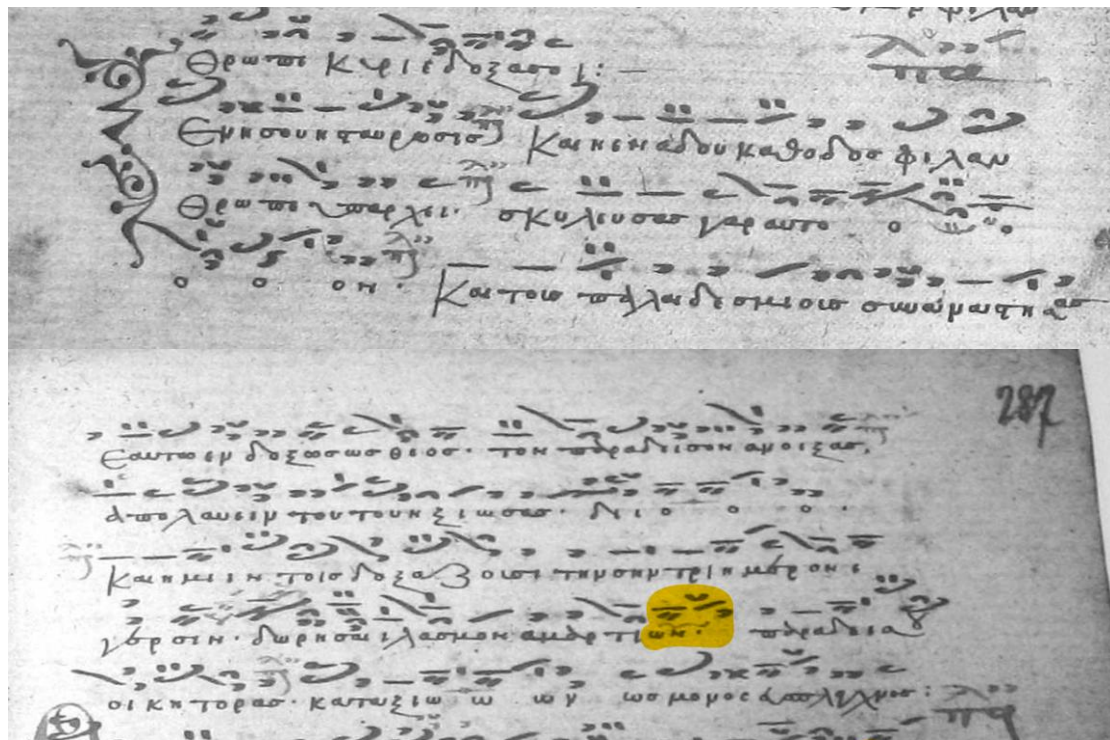
Βάση πλαγίου Α΄ ήχου: D

Το στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο: **Ε** (ολίγον)

Τελική κατάληξη: **D** (στην βάση του ήχου).

Προωθούντα στοιχεία δεν υπάρχουν

3^ο Απόστιχο: Ξένη σου ἡ σταύρωσις(//) καὶ ἡ ἐν ᾗδου κάθοδος(//) Φιλάνθρωπε
 ὑπάρχει// σκυλεύσας γὰρ αὐτόν// καὶ τοὺς πάλαι δεσμίους(//) συναναστήσας
 ἑαυτῷ(//) ἐνδόξως ὡς Θεός// τὸν Παράδεισον ἀνοίξας/ ἀπολαβεῖν τούτου ἡξίωσας//
 διὸ// καὶ ἡμῖν τοῖς δοξάζουσι(//) τὴν σὴν τριήμερον Ἐγερσιν// δώρησαι ἱλασμόν
 ἁμαρτιῶν// Παραδείσου οἰκήτορας// καταξιών ὡς μόνος εὐσπλαγχνος.

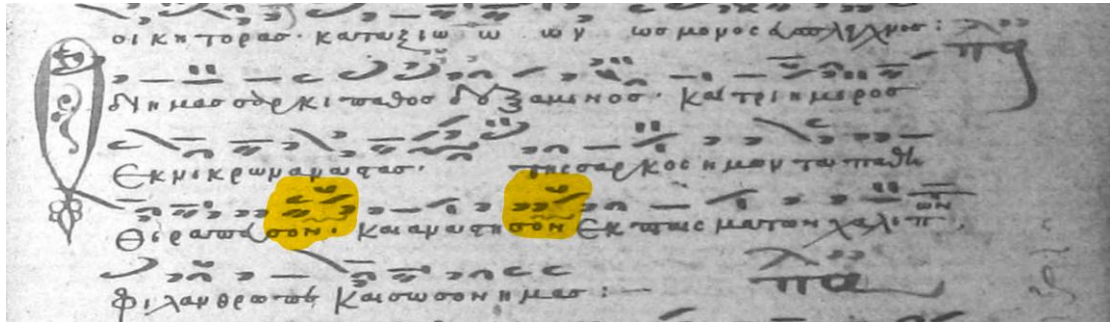
Βάση πλαγίου Α΄ήχου: D

Το στιχηρό, αρχίζει από τους φθόγγους: **D E**

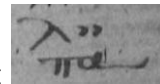
Τελική κατάληξη: **D** (στην βάση του ήχου).

Προωθούν Στοιχείο στο Παρακάτω κώλον: «**δώρησαι ἱλασμόν ἁμαρτιῶν**». Ακριβώς
 στην κατάληξη της λέξης: «**ἁμαρτιῶν**», υπάρχει το **Κύλισμα** στους εξής φθόγγους: **F**
G F. Το επόμενο κώλον: «**Παραδείσου οἰκήτορας**», αρχίζει από τον φθόγγο: **E**

4ο Απόστιχο: Ὁ δι' ἡμᾶς σαρκὶ πάθος δεξάμενος// καὶ τριήμερος ἐκ νεκρῶν ἀναστάς// τῆς σαρκὸς ἡμῶν τὰ πάθη θεράπευσον// καὶ ἀνάστησον(//) ἐκ πταισμάτων χαλεπῶν/ Φιλάνθρωπε(//) καὶ σῶσον ἡμᾶς.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Πλαγίου Α΄ ήχου:

Βάση πλαγίου Α΄ ήχου: D

Το στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο D

Τελική κατάληξη: **D** (στην βάση του ήχου).

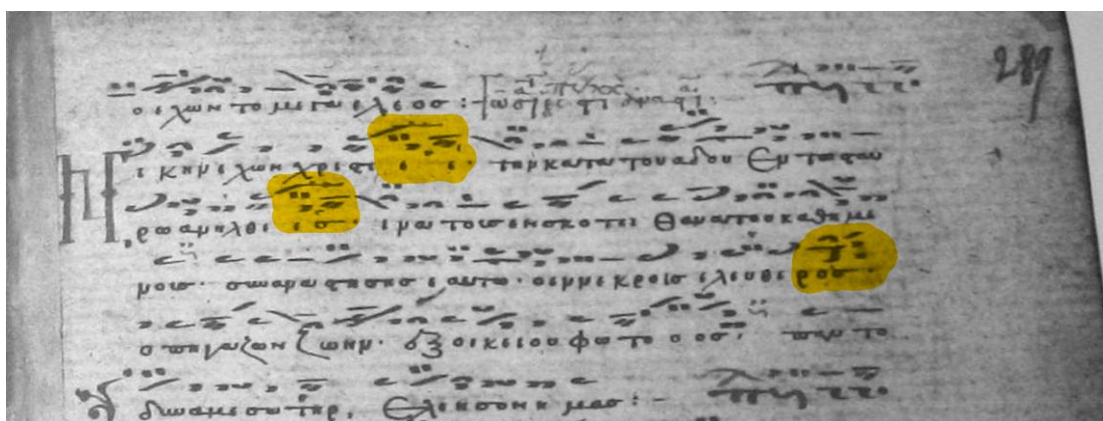
Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**τῆς σαρκὸς ἡμῶν τὰ πάθη θεράπευσον**». Ακριβῶς στην κατάληξη του κώλου υπάρχει το **κύλισμα** στους φθόγγους: **D E D**. Το επόμενο κώλον: «**καὶ ἀνάστησον**», αρχίζει από τον φθόγγο: c - με βηματική κίνηση από το προηγούμενο κώλον-.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**καὶ ἀνάστησον**». Ὅπως και παραπάνω, υπάρχει και εδώ το **Κύλισμα** στους φθόγγους: **D E**. Γίνεται όμως πάνω σε διαφορετικά μουσικά σημάδια: απόστροφοι και οξεία με κλάσμα. Το επόμενο κώλον: «**ἐκ πταισμάτων χαλεπῶν**», αρχίζει από τον φθόγγο: c.

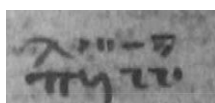
7.6. Προωθούντα στοιχεία στα στιχηρά του Πλαγίου Β΄ Ἠχου

Αναστάσιμα Στιχηρά

1^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Νίκην ἔχων Χριστέ// τὴν κατὰ τοῦ Ἄδου(//) ἐν τῷ Σταυρῷ
ἀνῆλθες// ἵνα τοὺς ἐν σκότει θανάτου καθημένους// συναναστήσης σε αὐτῷ// ὁ ἐν
νεκροῖς ἐλεύθερος// ὁ πηγάζων ζωὴν// ἐξ οἰκείου φωτός// Παντοδύναμε Σωτήρ/
ἐλέησον ἡμᾶς.

Θυμίζουμε ὅτι, ὁ Πλάγιος Β΄ ἦχος στα **παλαιὰ κομμάτια**, εἶχε βάση E (BOY). Το συγκεκριμένο στιχηρό, ἀρχίζει ἀπὸ τὴν **3φωνία** τοῦ πλαγίου Β΄ Ἠχου. Στὴν ἀρχή,

υπάρχει ἡ μαρτυρία τοῦ NENANΩ:

(Γνωρίζουμε πὼς τὸ NENANΩ ἔχει βάση: **a** 'Κε'). Το στιχηρό ξεκινᾷ ἀπὸ **hc** (πεταστή-κεντήματα) καὶ καταλήγει στὴν βάση τοῦ τότε ἤχου: **E**. Ἡ ἑκταση αὐτοῦ τοῦ στιχηροῦ εἶναι: **D-d**.

Προωθὸν στοιχεῖο στο παρακάτω κῶλον: «Νίκην ἔχων Χριστέ», στὴ λέξη «Χριστέ». Υπάρχει τὸ **Θες καὶ Απόθες** ποὺ πάει στο **G**, (ἐνῶ θὰ κατέληγε στο **E**) με

ολίγον, διπλή και Απόδερμα, συνιστά μια θέση και συχνά βρίσκεται σε θέση προωθούντος στοιχείου αλλά μόνο σε συγκεκριμένους φθόγγους.⁴²

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «έν τῷ Σταυρῷ ἀνήλθες», στην λέξη «ἀνήλθες». Και εδώ, το ίδιο με το παραπάνω προωθούν στοιχείο. **Θες και Απόθες** που πάει δυο φωνές άνω στον φθόγγο **G** (ενώ θα κατέληγε στο **E**).

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «ὁ ἐν νεκροῖς ἐλεύθερος». Το προωθούν στοιχείο είναι ακριβώς στην λέξη «ἐλεύθερος» όπου υπάρχει το ομαλόν.⁴³ Το συγκεκριμένο κώλον, συνδέεται με το επόμενο που ξεκινά από **E**. Το Ομαλόν, είναι ένα μουσικό στολίδι που γίνεται πάνω σε συγκεκριμένους φθόγγους. Το συγκεκριμένο κώλον, ενώ θα κατέληγε στο **h**, πηγαίνει στο **F**.

Στο συγκεκριμένο παράδειγμα, πάνω στο ομαλόν, υπάρχει το ελαφρόν, η οξεία και δύο κάθετες απόστροφες. Μουσική κίνηση, ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα. Πριν από το ομαλόν, υπάρχει η πεταστή που είναι στον φθόγγο **h**, μετά ακολουθεί το ομαλόν - το ελαφρόν που είναι στον φθόγγο **G**, η οξεία στον φθόγγο **a**, η πρώτη απόστροφος στον φθόγγο **G**, και η δεύτερη απόστροφος στον φθόγγο **F**, για να συνδεθεί με το επόμενο κώλον: «ὁ πηγάζων ζωή» που ξεκινά με απόστροφο στον φθόγγο: **E**. Στην παραπάνω μουσική κίνηση που μόλις περιέγραψα, γίνεται μια ποικιλιματική κίνηση πάνω στο **Sol**. **Sol** (ελαφρόν) - **la** (οξεία) - **sol** (απόστροφος), για να καταλήξει **βηματικά** στο επόμενο κώλον: **Fa** (δεύτερη απόστροφος), **Mi** (απόστροφος επόμενου κώλου).

Στο παρακάτω κώλον: «ἐξ οἰκείου φωτός». Στην λέξη: «φωτός», δεν υπάρχει προωθούν στοιχείο. Υπάρχει θέμα. Το θέμα, δεν είναι προωθούν στοιχείο. Στο συγκεκριμένο κώλον, γίνεται απλώς μια κατάληξη με εκτενέστερο θέμα. Υπάρχει Γορθμός. Δηλαδή, στο θέμα⁴⁴ γίνεται επέκταση στην τελευταία συλλαβή του κώλου.

⁴² Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010: 235, το «β», τόμος Α΄

⁴³ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010: 271-272, τόμος Α΄

⁴⁴ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010: 276, τόμος Α΄

Στο κώλον: «**Θάνατον Πατήσας**», στην λέξη «πατήσας», υπάρχει το απόδεσμα. Ο J. Raasted, θεώρησε το **Απόδεσμα**⁴⁶, ως ένα προωθούν στοιχείο. Στην δικιά μας περίπτωση όμως, το απόδεσμα δεν το συμπεριλάβαμε ως προωθούν στοιχείο.⁴⁷

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**καθὼς εἶπεν ἀνέστη**». Στη λέξη «ανέστη». Υπάρχει το **θες και απόθες**, που καταλήγει δυο φωνές άνω, στον φθόγγο G. Ενώ, θα μπορούσε να καταλήξει στον φθόγγο E. Μας εισάγει στο επόμενο κώλον «**καὶ τὴν ἀγαλλίασιν τῷ κόσμῳ ἐδωρήσατο**» με βαρεία + ελαφρόν + κεντήματα πάνω στους φθόγγους E-F.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**τὸν ὕμνον οὕτως εἶπωμεν**». Στην λέξη «εἶπωμεν», όπου υπάρχει το **ομαλόν**. Ενώ, το κώλον θα μπορούσε να καταλήξει στο G (στην απόστροφο), τώρα, γίνεται μια μουσική κίνηση πάνω στο ομαλόν: **G a G F** (ίσον + οξεία + δύο απόστροφοι) και έτσι, συνδέεται το συγκεκριμένο κώλον με το επόμενο: «**Ἡ πηγὴ τῆς ζωῆς**», που ξεκινά με E (απόστροφο).

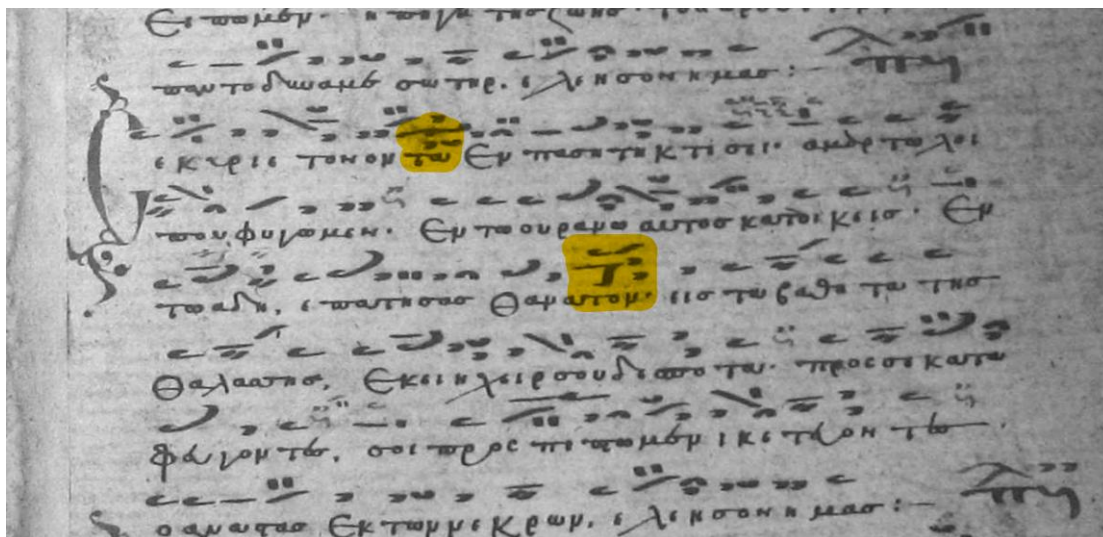
Το παρακάτω κώλον: «**τὸ ἀπρόσιτον φῶς**»: καταλήγει με εκτενέστερο θέμα. (βλ. την συλλαβή «φως»), όπου υπάρχει Γορθμός. Δηλαδή, εδώ στο θέμα,⁴⁸ γίνεται επέκταση στην τελευταία συλλαβή του κώλου. Το θέμα δεν είναι προωθούν στοιχείο.

⁴⁶ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:215-219 , τόμος Α΄

⁴⁷ Περισσότερες πληροφορίες για το απόδεμα και για τον λόγο που δεν το θεωρήσαμε προωθούν στοιχείο (στην παρούσα εργασία), βλ. παραπάνω στην ανάλυση που κάναμε για το απόδεσμα. 3.2.

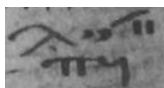
⁴⁸ Βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:276, τόμος Α΄

3^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Σὲ Κύριε τὸν ὄντα(//) ἐν πάσῃ τῇ κτίσει// ἁμαρτωλοὶ ποῦ φύγωμεν// ἐν τῷ οὐρανῷ αὐτὸς κατοικεῖς// ἐν τῷ Ἄδῃ/ ἐπάτησας θάνατον// εἰς τὰ βάθη τὰ τῆς θαλάσσης/ ἐκεῖ ἡ χεὶρ σου Δέσποτα// Πρὸς σὲ καταφεύγομεν/ σοὶ προσπίπτοντες ἱκετεύομεν// Ὁ ἀναστὰς ἐκ τῶν νεκρῶν/ ἐλέησον ἡμᾶς.

Ἡ βάση του στιχηροῦ εἶναι ὁ φθόγγος ΜΙ:Ε (BOY= Ὁ Πλάγιος Β΄ ἦχος στα **παλαιὰ κομμάτια**, εἶχε βάση BOY).

Στην ἀρχή, ὑπάρχει ἡ μαρτυρία τοῦ Πλαγίου Β΄ ἤχου με Δίφωνη Ἀνάβαση «γιατί ἡ μαρτυρία ἔχει οἰξία (ὄχι ολίγον, ἡ γραμμὴ δὲν εἶναι ευθεῖα) καὶ κεντήματα».

Επομένως, τὸ στιχηρὸ ἀρχίζει με τὸν φθόγγο: **G** (γιατί στὴν ἀρχή τοῦ στιχηροῦ ὑπάρχει **τὸ Ἰσον** ποῦ ἐπιβεβαιώνει τὸν φθόγγο G.)

Ἡ κατάληξη τοῦ στιχηροῦ γίνεται στὴν βάση τοῦ τότε ἤχου τὸ **E**.

Ἡ ἑκταση τοῦ στιχηροῦ εἶναι: **D-d**.

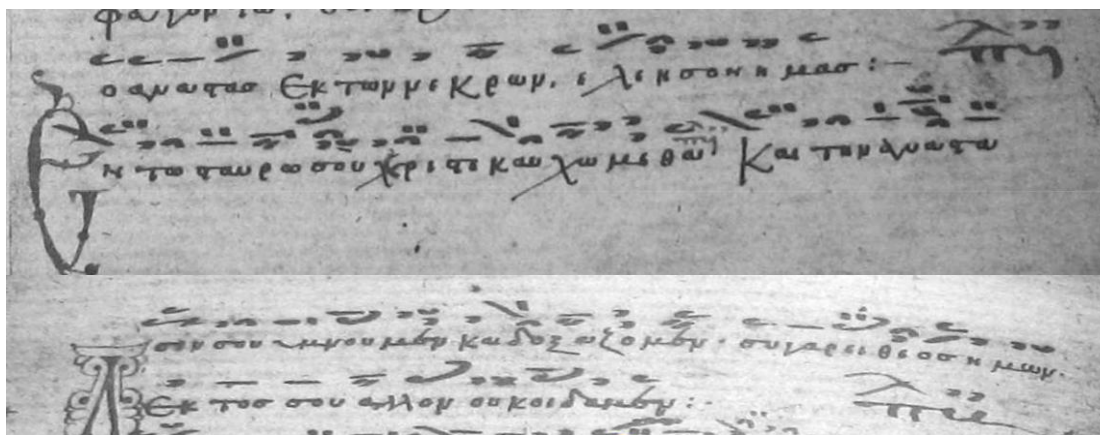
Προωθούν στοιχεῖο στο παρακάτω κώλον: «**Σὲ Κύριε τὸν ὄντα**», στὴ λέξη: «**ὄντα**», Ὑπάρχει τὸ **Ξηρόν Κλάσμα**. Ἡ μουσικὴ κίνησι ποῦ γίνεται πάνω στο Ξηρόν Κλάσμα εἶναι: **a** (ἡ πρώτη ἀπόστροφος), **G** (ἡ δευτέρη ἀπόστροφος ποῦ ἔχει καὶ τὸ **κλάσμα**). Ἀν δούμε καὶ λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ Ξηρόν Κλάσμα, ὑπάρχουν δύο Ἀπόστροφοι: **G**, καὶ

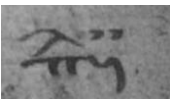
μια Οξεία μαζί με τα Κεντήματα (**ah**). Επομένως, στην λέξη: «όντα»: **G ah a G**. Το συγκεκριμένο προωθούν στοιχείο, μας εισάγει στο επόμενο κώλον «**ἐν πάσῃ τῇ κτίσει**», το οποίο ξεκινάει με Απόστροφο + Ελαφρόν στον φθόγγο **E**, και συνεχίζει με κεντήματα (**F**).

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**ἐπάτησας θάνατον**». Στη λέξη «**θάνατον**» υπάρχει **το ομαλόν**. Πάνω από το ομαλόν υπάρχουν: Ίσον (**G**), Οξεία (**a**), 2 απόστροφοι (**G F**). Αν δούμε πριν από το ομαλόν, υπάρχει μια πεταστή (**a**) και μια απόστροφος (**G**). Επομένως, η μελωδική κίνηση που γίνεται πάνω στην λέξη «**θάνατον**» είναι: **a G G a G F**. Και πάνω στο ομαλόν, γίνεται ποίκιλμα πάνω στο **G**, για να κατέβει στη συνέχεια βηματικά, από το **GF** προς το **E** του επόμενου κώλου, «**εις τα βάθη τα της θαλάσσης**».

Ἔτερα στιχηρά Ανατολικά.

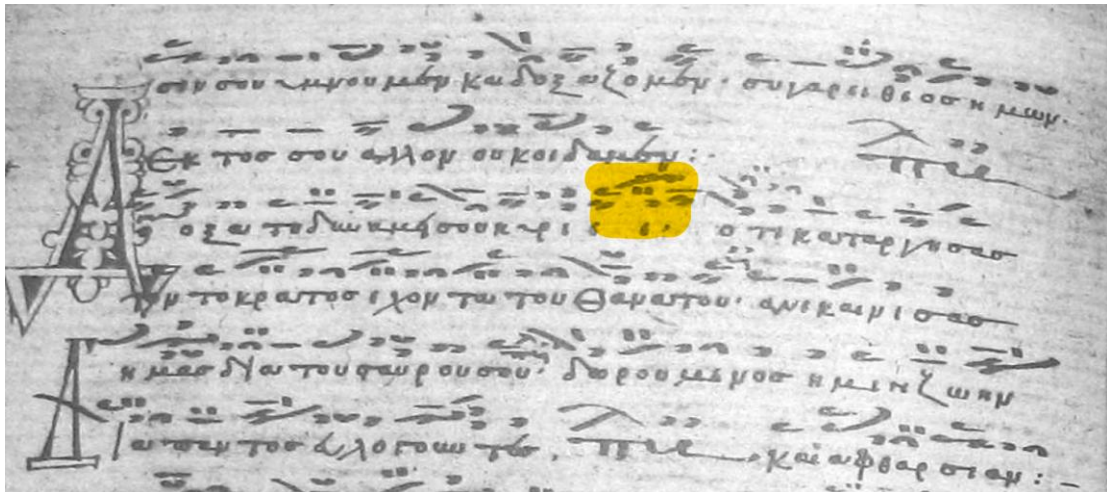
1^ο Ανατολικό στιχηρό: Ἐν τῷ Σταυρῷ σου Χριστέ καυχώμεθα// καὶ τὴν Ἀνάστασίν σου ὑμνοῦμεν καὶ δοξάζομεν// σὺ γὰρ εἶ Θεὸς ἡμῶν// ἐκτός σου ἄλλον οὐκ οἶδαμεν.

- ❖ Στο παραπάνω στιχηρό **δεν υπάρχουν προωθόντα στοιχεία**
- ❖ Η βάση του στιχηρού είναι ο φθόγγος **MI:E** (**BOY=** Ο Πλάγιος Β΄ ήχος στα παλαιά κομμάτια, είχε βάση **BOY**).
- ❖ Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του **Πλαγίου Β΄ ήχου (E)** ήχου:

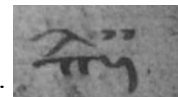
- ❖ Το μέλος ξεκινάει με **Ίσον** στον φθόγγο **Ε** και καταλήγει στον φθόγγο της βάσης του **Πλαγίου Β'** ήχου: **Ε**.
- ❖ Η έκταση του στιχηρού είναι: D-d.

2ο Ανατολικό στιχηρό: Δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε/ ὅτι κατήργησας τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου// ἀνεκαίνισας ἡμᾶς διὰ τοῦ Σταυροῦ σου// δωροῦμενος ἡμῖν ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν.

- ❖ Η βάση του στιχηρού είναι ο φθόγγος ΜΙ:Ε (BOY= Ο Πλάγιος Β' ήχος στα παλαιά κομμάτια, είχε βάση BOY).

- ❖ Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του **Πλαγίου Β'** ήχου (**Ε**) ήχου:

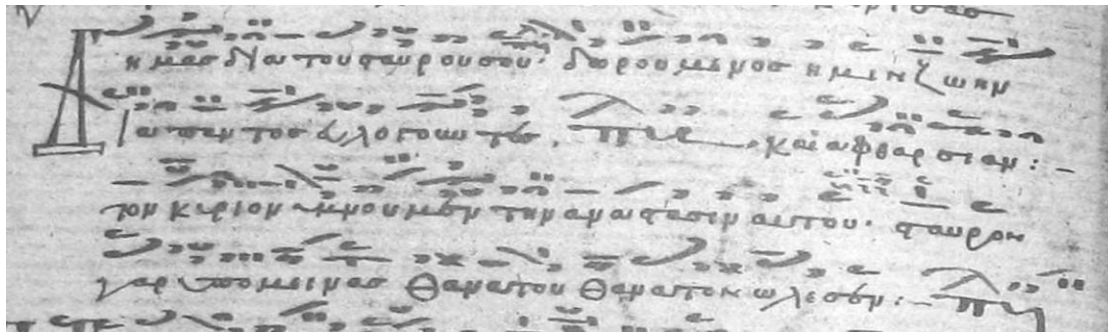

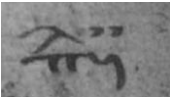
- ❖ Το μέλος ξεκινάει με **Ίσον** στον φθόγγο **Ε** και καταλήγει στον φθόγγο της βάσης του **Πλαγίου Β'** ήχου: **Ε**.

- ❖ Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «Δόξα τῇ δυνάμει σου Κύριε» όπου στην λέξη «Κύριε», υπάρχει το **θες και απαθές** (Ίσον με διπλή, οξεία με κεντήματα και απόστροφος) που καταλήγει στον φθόγγο **Γ**, ενώ, θα μπορούσε να καταλήξει στον φθόγγο **Ε**. Μας εισάγει στο επόμενο κώλον που ξεκινάει με τους φθόγγους **Γ Ε**, «ὅτι κατήργησας τὸν τὸ κράτος ἔχοντα τοῦ θανάτου».

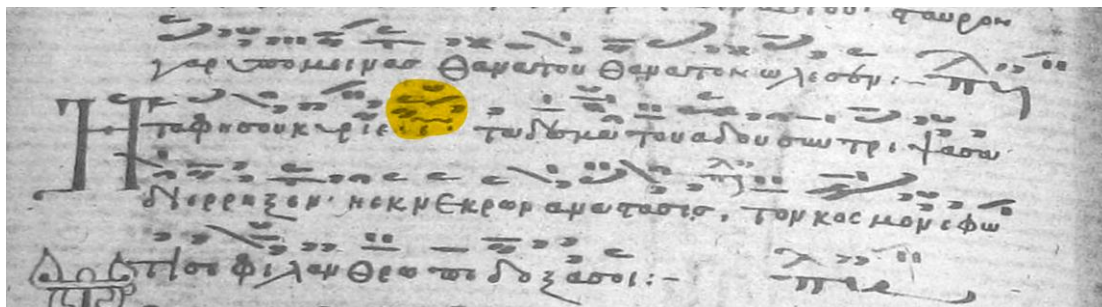
- ❖ Η έκταση του στιχηρού είναι: D-c.

3ο Ανατολικό στιχηρό: Διὰ παντὸς εὐλογοῦντες/ τὸν Κύριον ὑμνοῦμεν τὴν
ἀνάστασιν αὐτοῦ// σταυρὸν γὰρ ὑπομείνας(//) θανάτῳ θάνατον ὤλεσε.

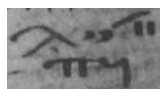
- ❖ Στο παραπάνω στιχηρό δεν υπάρχουν Προωθούντα Στοιχεία.
- ❖ Η βάση του στιχηρού είναι ο φθόγγος MI:E (BOY= Ο Πλάγιος Β΄ ήχος στα παλαιά κομμάτια, είχε βάση BOY).
- ❖ Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Πλαγίου Β΄ ήχου (E) ήχου:
- ❖ Το μέλος ξεκινάει με Ίσον στον φθόγγο E και καταλήγει στον φθόγγο της βάσης του Πλαγίου Β΄ ήχου: E.
- ❖ Έκταση: D-h.

4ο Ανατολικό: Ἡ ταφή σου Κύριε// τὰ δεσμὰ τοῦ Ἰδοῦ συντρίψασα διέρρηξεν// ἡ
ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις/ τὸν κόσμον ἐφώτισε(//) Κύριε δόξα σοί.

Ἡ βάση του στιχηροῦ εἶναι ὁ φθόγγος **Ε** (BOY= Ὁ Πλάγιος Β΄ ἤχος στα **παλαιά κομμάτια**, εἶχε βάση BOY).

Στην ἀρχή, ὑπάρχει ἡ μαρτυρία τοῦ Πλαγίου Β΄ ἤχου με **Δίφωνη Ανάβαση**

«γιατί ἡ μαρτυρία ἔχει οἰεῖα καὶ κεντήματα».

Επομένως, τὸ συγκεκριμένο στιχηρό, ἀρχίζει ἀπὸ τὸν φθόγγο **Γ** καὶ αὐτὸ **επιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὸ Ἰσον** στὴν ἀρχή τοῦ στιχηροῦ.

Ἡ **τελική κατάληξη** τοῦ στιχηροῦ εἶναι στὸν φθόγγο **Ε** (που εἶναι καὶ ἡ βάση τοῦ Πλ. Β΄ ἤχου ἐκείνης τῆς ἐποχῆς)

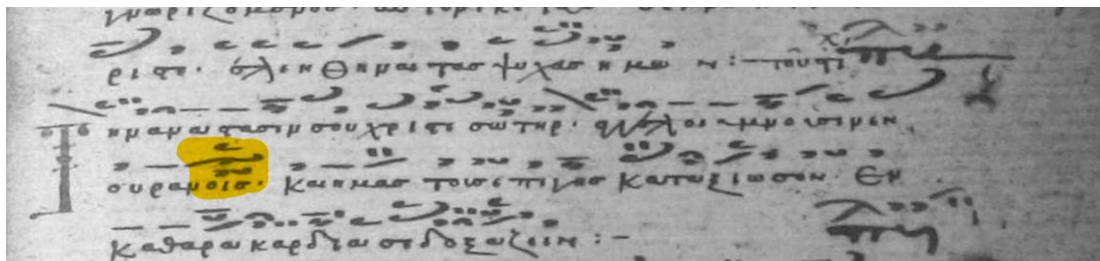
Ἡ ἑκταση τοῦ στιχηροῦ εἶναι: **D-d**.

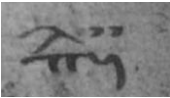
Προωθοῦν στοιχείο στο παρακάτω κῶλον: «**Ἡ ταφή σου Κύριε**», ἀκριβῶς **στην λέξη «Κύριε**», στὴν κατάληξη τοῦ κῶλου. Αὐτὸ τὸ κῶλον, ἀρχίζει στὴν Μεσότητα - Μέσο Β΄ (Γ), καὶ καταλήγει με προωθοῦν στοιχείο, με **κύλισμα** στοὺς φθόγγους: **Ε Ε Ε**. Καὶ τὸ κύλισμα ἀν δὲν εἶχε, πάλι στὸν φθόγγο **Ε** θὰ κατέληγε. Τὸ **κύλισμα** εἶναι ἓνα **ιδιαιτέρο μουσικὸ στολίδι** που σὲ αὐτὴ τὴν περίπτωση κάνει μὴ ποικιλιατικὴ μουσικὴ κίνηση πάνω στὸν φθόγγο **Ε**, που εἶναι καὶ ἡ βάση τοῦ πλ. Β΄ ἤχου.

Στιχηρά Απόστιχα Πλαγίου Β' ήχου

Το Αναστάσιμον

1^ο Απόστιχο: Τὴν Ἀνάστασίν σου Χριστέ Σωτήρ// Ἄγγελοι ὑμνοῦσιν ἐν οὐρανοῖς//
καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς καταξιώσον// ἐν καθαρᾷ καρδίᾳ σὲ δοξάζειν.

- ❖ Ἡ βάση του στιχηροῦ εἶναι ὁ φθόγγος **E**, (BOY= Ὁ Πλάγιος Β' ήχος στα **παλαιὰ κομμάτια**, εἶχε βάση BOY).
- ❖ Στην ἀρχή, ὑπάρχει ἡ μαρτυρία **του Πλαγίου Β' ήχου (E) ήχου:**
- ❖ Το μέλος ξεκινάει με ἴσον στον φθόγγο **E** καὶ καταλήγει στον φθόγγο τῆς βάσης του **Πλαγίου Β' ήχου: E. Έκταση: D-c.**
- ❖ Προωθούν στοιχείο στο κώλον: «Ἄγγελοι ὑμνοῦσιν ἐν οὐρανοῖς», ἀκριβῶς στην κατάληξη τῆς λέξης «ουρανοῖς». Εκεί, ὑπάρχει τὸ **Ξηρόν Κλάσμα**.

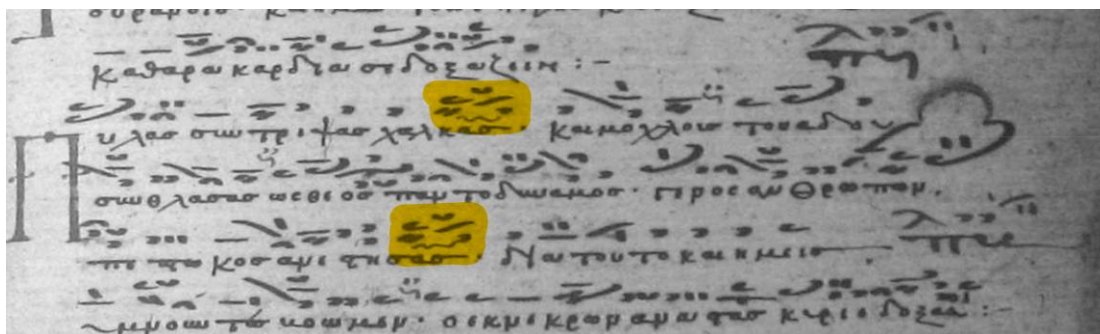
Ἡ μουσικὴ κίνηση ποὺ γίνεται πάνω στο Ξηρόν Κλάσμα εἶναι: **h** (ἴσον), **a** (ἡ ἀπόστροφος ποὺ ἔχει καὶ **κλάσμα**). Ἄν δούμε καὶ λίγο πρὶν ἀπὸ τὸ Ξηρόν Κλάσμα, ὑπάρχει ποικιλιματικὴ κίνηση με πεταστή, ἀπόστροφο καὶ ολίγον:

h a h. Το συγκεκριμένο προωθούν στοιχείο, μας εἰσάγει στο ἐπόμενο κώλον «**καὶ ἡμᾶς τοὺς ἐπὶ γῆς καταξιώσον**», τὸ ὁποῖο ξεκινάει με Ἀπόστροφο στον φθόγγο **G**.

Τὸ ξηρόν κλάσμα, εἶναι ἓνα μουσικὸ στολίδι ποὺ στο παραπάνω στιχηρὸ ἔχει θέση προωθούντος στοιχείου.

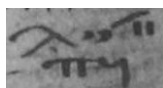
**Τα κατ'αλφάβητον.
Ιωάννου του Δαμασκηνού.**

2^ο Απόστιχο: Πύλας συντρίψας χαλκᾶς// καὶ μοχλοῦς τοῦ Ἰδοῦ συνθλάσας(//) ὡς
Θεὸς παντοδύναμος// γένος ἀνθρώπων/ πεπτωκὸς ἀνέστησας// Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς//
συμφώνως βοῶμεν// Ὁ ἐκ τῶν νεκρῶν ἀναστὰς(//) Κύριε δόξα σοί.

Η βάση του στιχηροῦ εἶναι ὁ φθόγγος **Ε** (BOY= Ὁ Πλάγιος Β' ἦχος στα **παλαιὰ κομμάτια**, εἶχε βάση BOY).

Στην ἀρχή, ὑπάρχει ἡ μαρτυρία τοῦ Πλαγίου Β' ἤχου με **Δίφωνη Ἀνάβαση**
«γιατί ἡ μαρτυρία ἔχει οἰξεία (ὄχι ὀλίγον, ἡ γραμμὴ δὲν εἶναι εὐθεῖα) καὶ κεντήματα».

Επομένως, τὸ συγκεκριμένο στιχηρό, ἀρχίζει ἀπὸ τὸν φθόγγο **Γ** καὶ αὐτὸ **επιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τὸ ἴσον** στὴν ἀρχή τοῦ στιχηροῦ.

Ἡ **τελική κατάληξη** τοῦ στιχηροῦ εἶναι στὸν φθόγγο **Ε** (που εἶναι καὶ ἡ βάση τοῦ Πλ. Β' ἤχου ἐκείνης τῆς ἐποχῆς)

Ἡ ἑκταση τοῦ στιχηροῦ εἶναι: **D-c**.

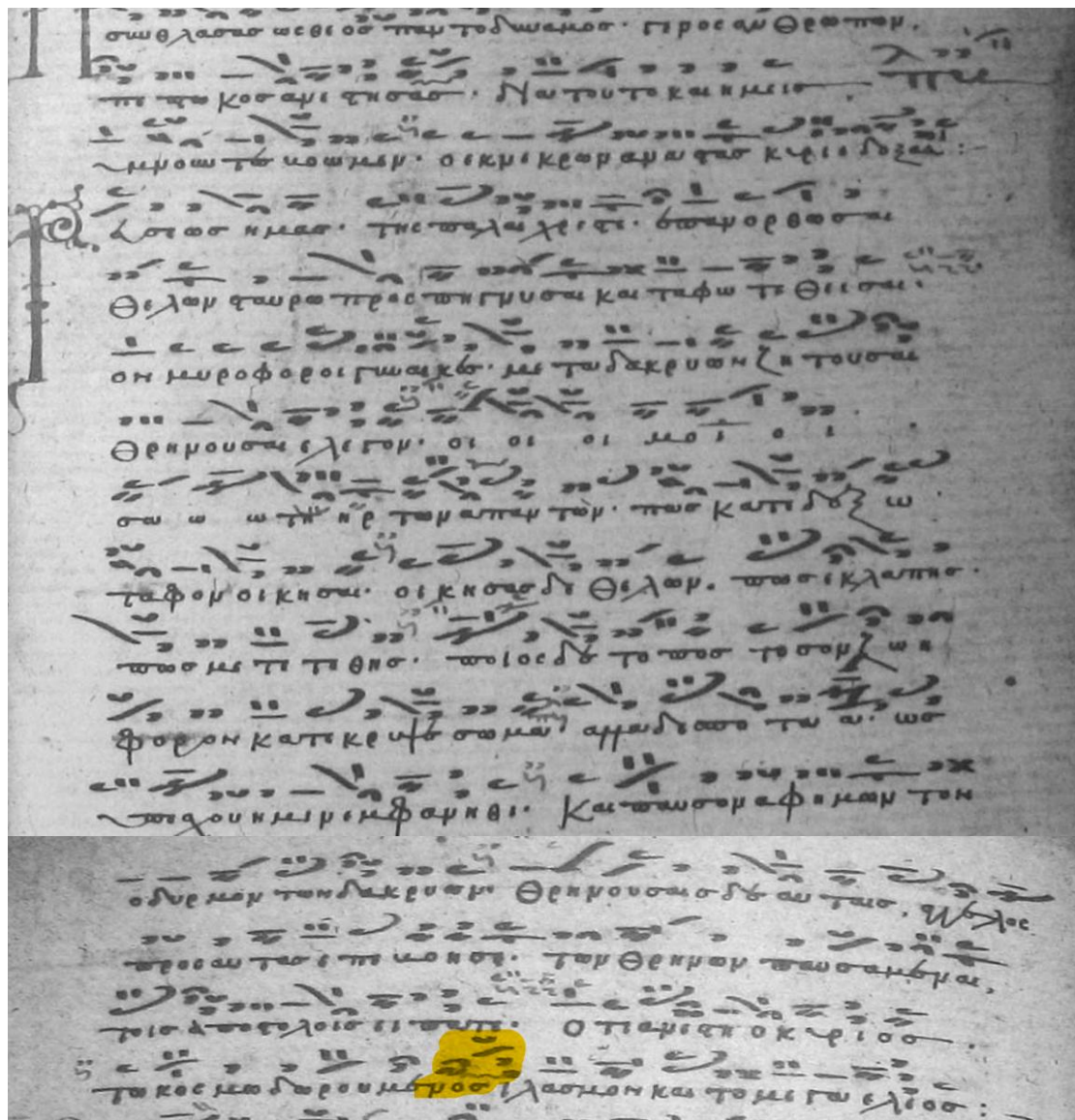
Προωθοῦν στοιχείο στὸ παρακάτω κῶλον: «**Πύλας συντρίψας χαλκᾶς**», ἀκριβῶς
στὴν κατάληξη τῆς λέξης «**χαλκᾶς**». Εκεί, ὑπάρχει τὸ **Κύλισμα**. Τὸ συγκεκριμένο
κῶλον καταλήγει στὸν φθόγγο **Ε**. Τὸ **κύλισμα** εἶναι ἓνα **ιδιαίτερο μουσικὸ στολίδι**

που σε αυτή την περίπτωση, γίνεται μια ποικιλιματική μουσική κίνηση πάνω στον φθόγγο **E** που είναι και η βάση του πλ. Β' ήχου.

Συγκεκριμένα, η μουσική κίνηση που γίνεται πάνω στο κύλισμα είναι η εξής: Ίσον με διπλή, οξεία με κλάσμα και απόστροφος. Οι φθόγγοι με την σειρά αυτή είναι: **E-F-E**. Το κύλισμα λοιπόν, μας 'προωθεί' στην αρχή του επόμενου κώλου: **«καὶ μοχλοῦς τοῦ Ἰδοῦ συνθλάσας»**, το οποίο ξεκινάει με απόστροφο στον φθόγγο **D**.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: **«πεπτωκὸς ἀνέστησας»**, ακριβώς στην κατάληξη της λέξης **«ἀνέστησας»**. Και εδώ, όπως και παραπάνω, υπάρχει **το κύλισμα**. Γίνεται και εδώ πάνω στους φθόγγους: **E-F-E** και μας συνδέει με το επόμενο κώλον που ξεκινάει από **D**, **«Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς»**.

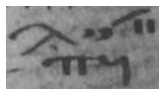
3ο Απόστιχο: ῥεύσεως ἡμᾶς τῆς πάλαι Χριστὸς// ἐπανορθῶσαι θέλων σταυρῷ
 προσπήγνυται καὶ τάφῳ τέθεται// ὃν Μυροφόροι Γυναῖκες// μετὰ δακρύων
 ζητοῦσαι(//) θρηνοῦσαι ἔλεγον// Οἶμοι Σωτὴρ τῶν ἀπάντων// πῶς κατεδέξω τάφων
 οἰκήσαι// οἰκήσας δὲ θέλων// πῶς ἐκλάπη// πῶς μετετέθη// ποῖος δὲ τόπος τὸ σὸν
 ζωηφόρον κατέκρυψε σῶμα// Ἀλλὰ Δέσποτα// ὥς ὑπέσχου ἡμῖν ἐμφάνηθι// καὶ
 παῦσον ἀφ' ἡμῶν τὸν ὀδυρμὸν τῶν δακρύων// θρηνοῦσαις δὲ αὐταῖς// Ἄγγελος πρὸς
 αὐτὰς ἀπεβόησε// Τὸν θρῆνον παυσάμεναι/ τοῖς Ἀποστόλοις εἶπατε// Ὅτι ἀνέστη ὁ
 Κύριος// τῷ κόσμῳ δωρούμενος ἰλασμόν(//) καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Ἡ βάση τοῦ στιχηροῦ εἶναι ὁ φθόγγος Ε (BOY= Ὁ Πλάγιος Β΄ ἦχος στα παλαιὰ κομμάτια, εἶχε βάση BOY).

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Πλαγίου Β' ήχου με **Δίφωνη Ανάβαση**

«γιατί η μαρτυρία έχει οξεία και κεντήματα».

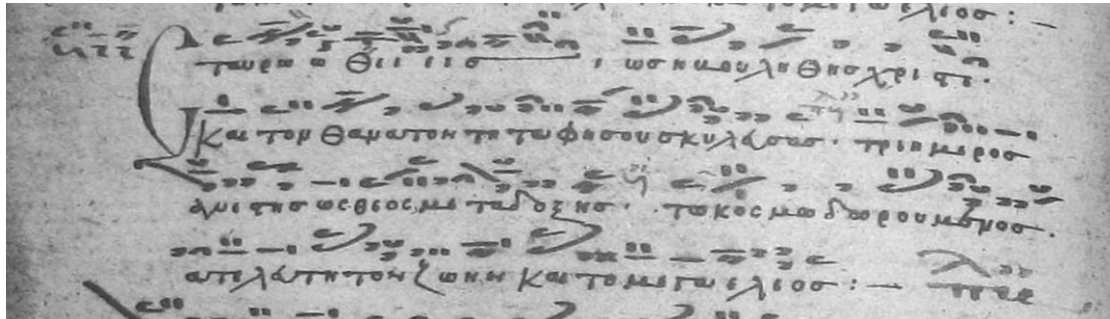
Επομένως, το συγκεκριμένο στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο **G** και αυτό **επιβεβαιώνεται και από το Ίσον** στην αρχή του στιχηρού. Η **τελική κατάληξη** του στιχηρού είναι στον φθόγγο **E** (που είναι και η βάση του Πλ. Β' Ήχου εκείνης της εποχής)

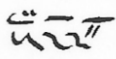
Η έκταση του στιχηρού είναι: **D-d**.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «τῷ κόσμῳ δωρούμενος ἰλασμόν».

Στην κατάληξη του κώλου αυτού, έχουμε **προωθούν στοιχείο**. Υπάρχει το **κύλισμα** στην εξής μουσική κίνηση: **E F E D**. Ενώ, θα μπορούσε να τελειώσει το κώλον στον **φθόγγο: G** (ελαφρόν + απόστροφος = τρίφωνη κατάβαση), τελικά με το κύλισμα, καταλήγει στον **φθόγγο D**. Το επόμενο κώλον: «ἰλασμόν», αρχίζει από τον φθόγγο: **E**.

4^ο Απόστιχο: Σταυρωθείς/ ὡς ἡβουλήθης Χριστέ// καὶ τὸν θάνατον τῇ ταφῇ σου
σκυλεύσας// τριήμερος ἀνέστης(//) ὡς Θεὸς μετὰ δόξης// τῷ κόσμῳ δωρούμενος//
ἀτελεύτητον ζωὴν(//) καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του NENANΩ:

(Γνωρίζουμε πως το NENANΩ έχει βάση: α ‘Κε’). Επομένως, το στιχηρό αρχίζει με α
(Ισον) και κάνει τελική κατάληξη στην βάση του τότε ήχου: Ε.

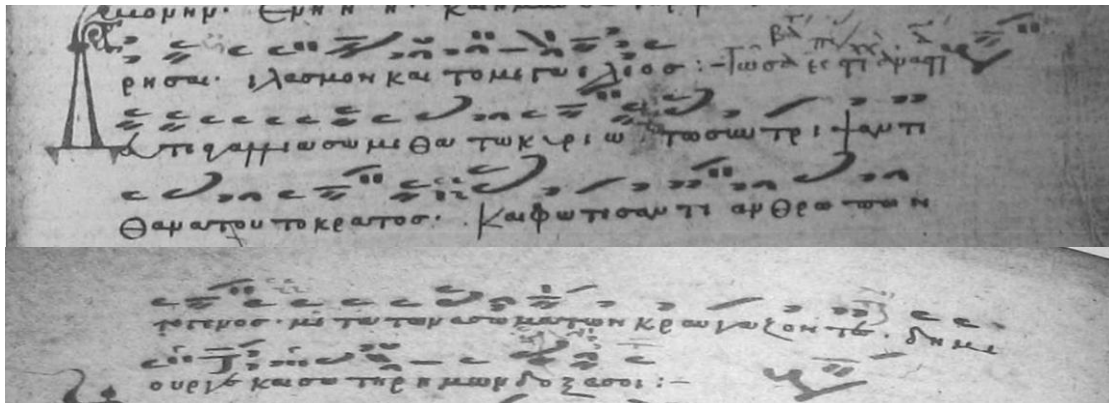
Προωθούντα στοιχεία στο παραπάνω στιχηρό δεν υπάρχουν

7.7. Προωθούνται στοιχεία.

Βαρύς Ήχος.

Αναστάσιμα Στιχηρά

1ο Αναστάσιμο: Δεῦτε ἀγαλλιασώμεθα τῷ Κυρίῳ/ τῷ συντρίψαντι θανάτου τὸ κράτος// καὶ φωτίσαντι ἀνθρώπων τὸ γένος// μετὰ τῶν Ἀσωμάτων κραυγάζοντες// Δημιουργὲ καὶ Σωτὴρ ἡμῶν(//) δόξα σοι.

Στην αρχή υπάρχει η παρακάτω μαρτυρία:

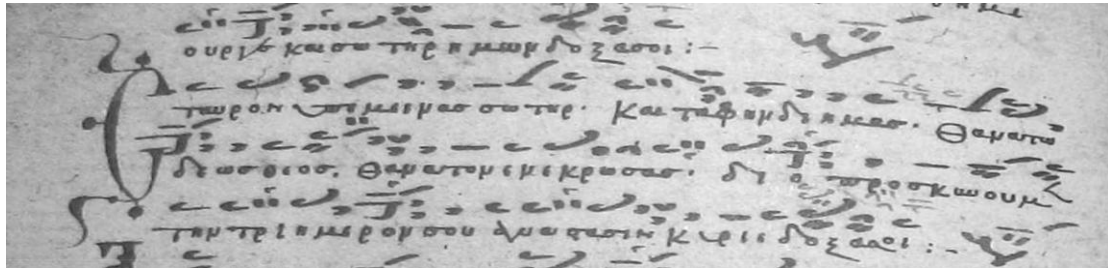

Βάση: a

✓ Αρχή μέλους: a(ίσον)

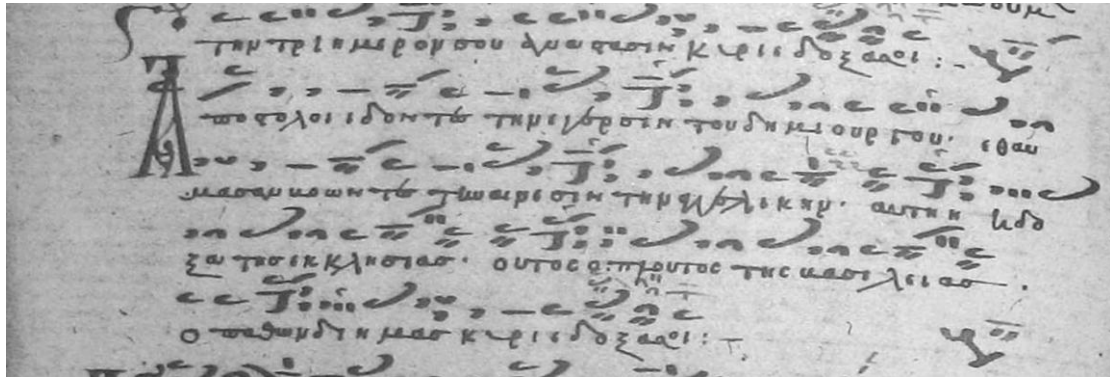
Το συγκεκριμένο στιχηρό δεν έχει προωθούνται στοιχεία.

2^ο Αναστάσιμο στιγηρό: Σταυρὸν ὑπέμεινας Σωτήρ// καὶ ταφὴν δι' ἡμᾶς(//) θανάτῳ
δὲ ὡς Θεός/ θάνατον ἐνέκρωσας// διὸ προσκυνοῦμεν(//) τὴν τριήμερόν σου
ἀνάστασιν(//) Κύριε δόξα σοι.

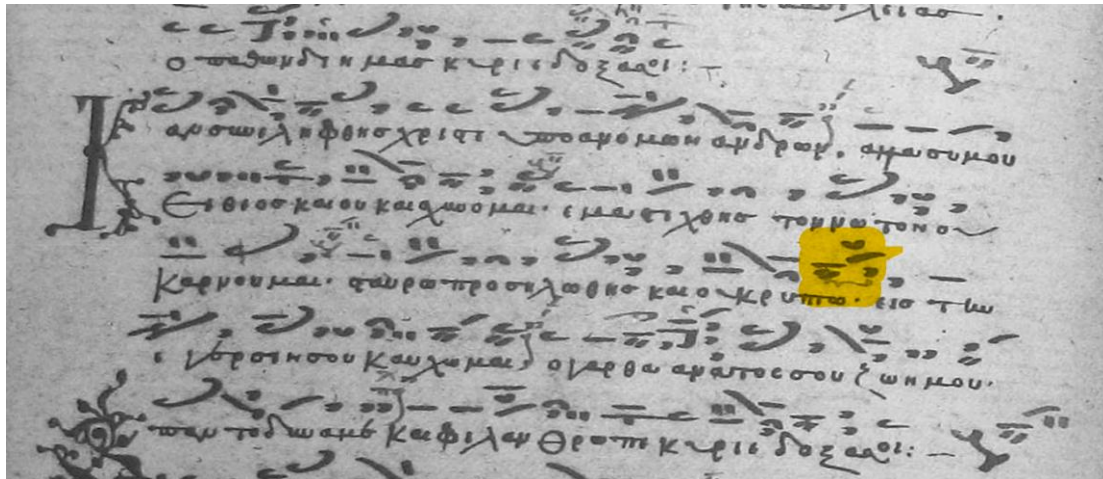
- ✓ Στην αρχή υπάρχει η παρακάτω μαρτυρία:
- ✓ Βαρύς ήχος με βάση: **F**
- ✓ Το μέλος, αρχίζει από τον φθόγγο: **G (ΔΙ)**, γιατί η μαρτυρία έχει και μια οξεία, η οποία ανεβαίνει έναν φθόγγο πάνω. Στην αρχή του μέλους υπάρχει το Ίσον.
- ✓ Το συγκεκριμένο στιγηρό δεν έχει προωθούντα στοιχεία.

3^ο Αναστάσιμο: Απόστολοι ιδόντες(//) τὴν Ἑγερσιν τοῦ Δημιουργοῦ// ἐθαύμασαν
βοῶντες(//) τὴν αἶνεσιν τὴν Ἀγγελικὴν// Αὕτη ἡ δόξα τῆς Ἐκκλησίας// οὗτος ὁ
πλοῦτος τῆς Βασιλείας// ὁ παθὼν δι' ἡμᾶς(//) Κύριε δόξα σοι.

- ✓ Στην αρχή υπάρχει η παρακάτω μαρτυρία:
- ✓ Βαρὺς ἦχος με βάση: F
- ✓ Το μέλος, αρχίζει από τον φθόγγο: **G (ΔΙ)**, γιατί η μαρτυρία έχει και μια οξεία, η οποία ανεβαίνει έναν φθόγγο πάνω. Στην αρχή του μέλους υπάρχει το Ἰσον.
- ✓ Το συγκεκριμένο στιχηρό δεν έχει προωθούμενα στοιχεία.

1^ο Ανατολικό στιγηρό: Κἄν συνελήφθης Χριστέ(//) ὑπὸ ἀνόμων ἀνδρῶν/ ἀλλὰ σύ μου εἶ Θεός καὶ οὐκ αἰσχύνομαι// ἐμαστίχθης τὸν νῶτον οὐκ ἄρνοῦμαι// Σταυρῷ προσηλώθης καὶ οὐ κρύπτω// εἰς τὴν Ἑγερσίν σου καυχῶμαι(//) ὁ γὰρ θάνατος σου ζωὴ μου// Παντοδύναμε καὶ φιλόανθρωπε (//) Κύριε δόξα σοι.

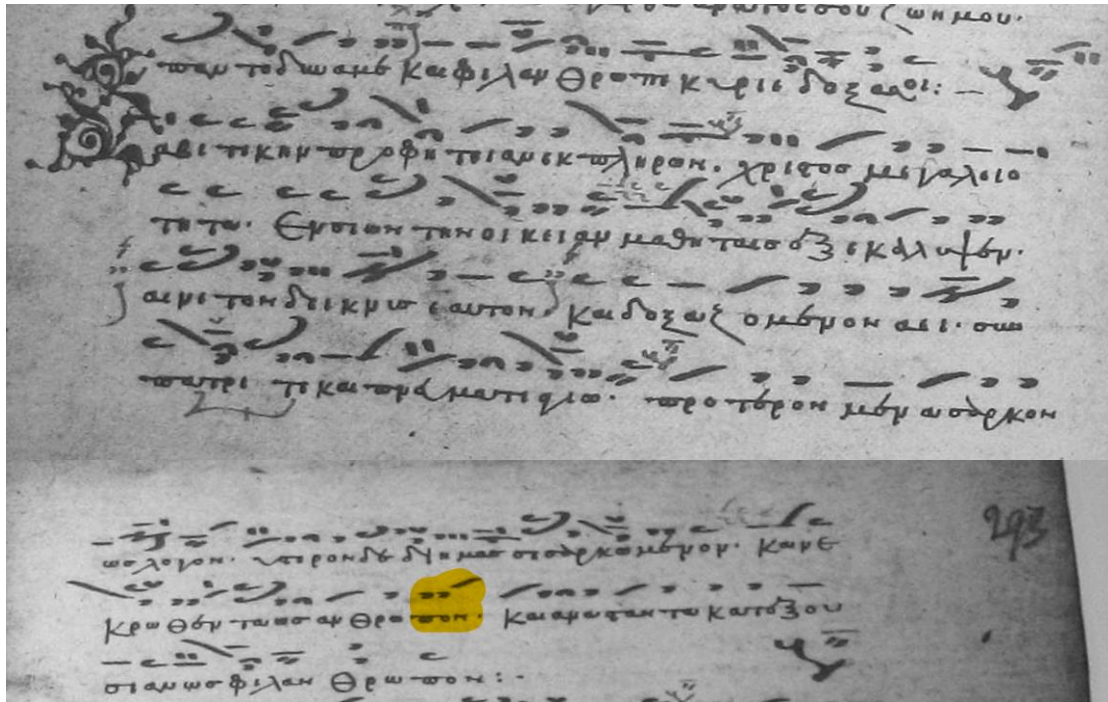
Αρχική μαρτυρία:

Βαρύς ήχος, βάση: F

- ✓ Αρχή μέλους: **F (ίσον)**
- ✓ Τελική κατάληξη: **F**
- ✓ Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**Σταυρῷ προσηλώθης καὶ οὐ κρύπτω**». Υπάρχει το **Κύλισμα** στους εξής φθόγγους: **F G F**. Το επόμενο κώλον: «**εἰς τὴν Ἑγερσίν σου καυχῶμαι**», αρχίζει από τον φθόγγο: **E**, (βηματικά από το προηγούμενο κώλον).

2^ο Ανατολικό: Δαυϊτικὴν προφητείαν ἐκπληρῶν/ Χριστὸς μεγαλειότητα// ἐν Σιών τὴν οἰκίαν Μαθηταῖς ἐξεκάλυψεν// αἰνετὸν δεικνὺς ἑαυτόν// καὶ δοξαζόμενον αἰεῖ// σὺν Πατρὶ τε καὶ Πνεύματι ἁγίῳ// πρότερον μὲν ἄσαρκον ὡς Λόγον// ὕστερον δὲ δι' ἡμᾶς σεσαρκωμένον// καὶ νεκρωθέντα ὡς ἄνθρωπον/ καὶ ἀναστάντα κατ' ἐξουσίαν ὡς φιλόανθρωπον.

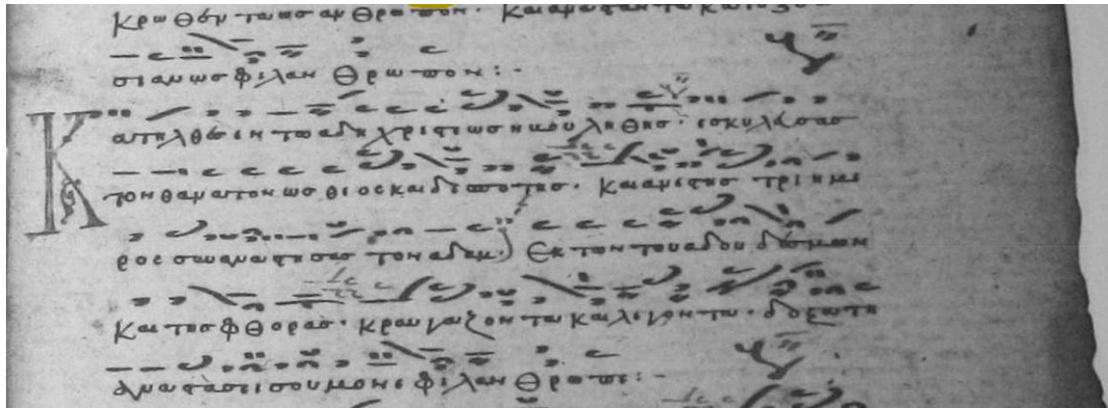

✓ Αρχική μαρτυρία: Βάση: a

✓ Τελική κατάληξη μέλους: F

Πρωθούν ν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «καὶ νεκρωθέντα ὡς ἄνθρωπον». Υπάρχει το **Απέσω Έξω** στους ἐξῆς φθόγγους: **a h**. Το ἐπόμενο κώλον: ἀρχίζει ἀπὸ τον φθόγγο **c**. «καὶ ἀναστάντα κατ' ἐξουσίαν ὡς φιλόανθρωπον» με βηματικὴ κίνηση ἀπὸ το προηγούμενο κώλον.

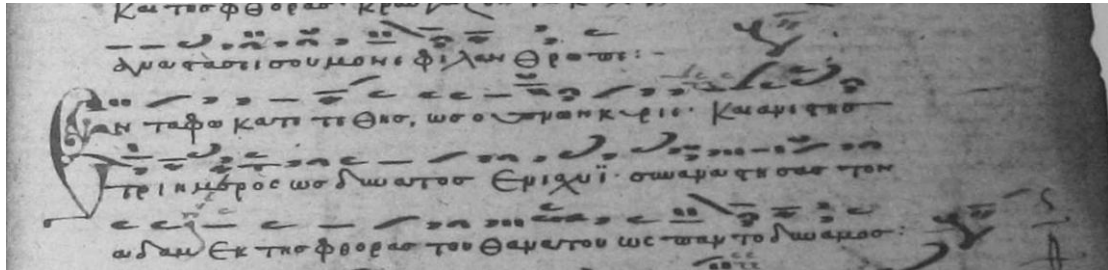
3^ο Ανατολικό: Κατῆλθες ἐν τῷ Ἄδῃ Χριστέ ὡς ἡβουλήθης// ἐσκύλευσας τὸν θάνατον(//) ὡς Θεὸς καὶ Δεσπότης// καὶ ἀνέστης τριήμερος(//) συναναστήσας τὸν Ἀδάμ// ἐκ τῶν τοῦ Ἄδου δεσμῶν(//) καὶ τῆς φθορᾶς// κραυγάζοντα καὶ λέγοντα// Δόξα τῇ Ἀναστάσει σου(//) μόνε φιλόανθρωπε.

- ✓ Αρχική μαρτυρία:
- ✓ Βαρύς ήχος με βάση: F
- ✓ Αρχή μέλους: E (απόστροφος)
- ✓ Τελική κατάληξη: F (βάση ήχου)

Το παραπάνω στιχηρό δεν έχει προωθούντα στοιχεία

4^ο Ανατολικό: Ἐν τάφῳ κατετέθης(//) ὡς ὁ ὑπνῶν Κύριε// καὶ ἀνέστης τριήμερος(//)
ὡς δυνατὸς ἐν ἰσχύϊ// συναναστήσας τὸν Ἀδάμ(//) ἐκ τῆς φθορᾶς τοῦ θανάτου(//) ὡς
παντοδύναμος.

✓ Αρχική μαρτυρία:

✓ Βαρὺς ἦχος με βάση: **F**

✓ Αρχὴ μέλους: **E** (ἀπόστροφος)

✓ Τελικὴ κατάληξη στιχηροῦ: **F** (βάση ἤχου)

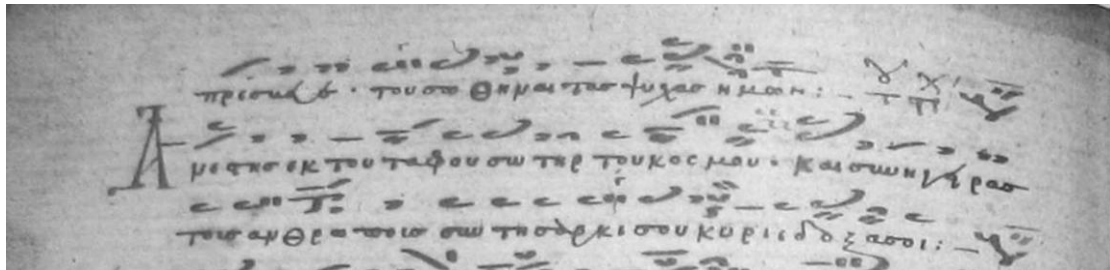
Το παραπάνω στιχηρό δεν ἔχει προωθούμενα στοιχεία

Απόστιχα.

Βαρύς Ήχος

Το Αναστάσιμον.

1^ο απόστιχο: Ἀνέστης ἐκ τοῦ τάφου(//) Σωτὴρ τοῦ κόσμου// καὶ συνήγειρας τοὺς ἀνθρώπους (//) σὺν τῇ σαρκί σου(//) Κύριε δόξα σοι.

✓ Αρχική μαρτυρία με βάση: F

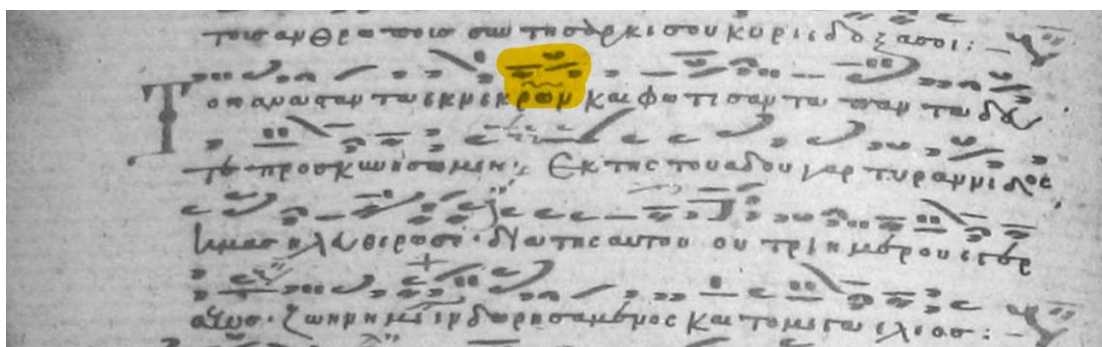

✓ Τελική κατάληξη: F στην βάση του Ήχου

✓ Προωθούντα στοιχεία δεν βρέθηκαν στο παραπάνω στιχηρό

**Τα κατ' Αλφάβητον.
Ιωάννου του Δαμασκηνοῦ.**

2^ο απόστιχο: Τὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν(//) καὶ φωτίσαντα τὰ πάντα(//) δεῦτε προσκυνήσωμεν// ἐκ τῆς τοῦ Ἰδοῦ γὰρ τυραννίδος(//) ἡμᾶς ἡλευθέρωσε// διὰ τῆς αὐτοῦ τριημέρου Ἐγέρσεως// ζῶν ἡμῖν δωρησάμενος(//) καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

✓ Αρχική μαρτυρία:

✓ Βαρύς ήχος βάση: F

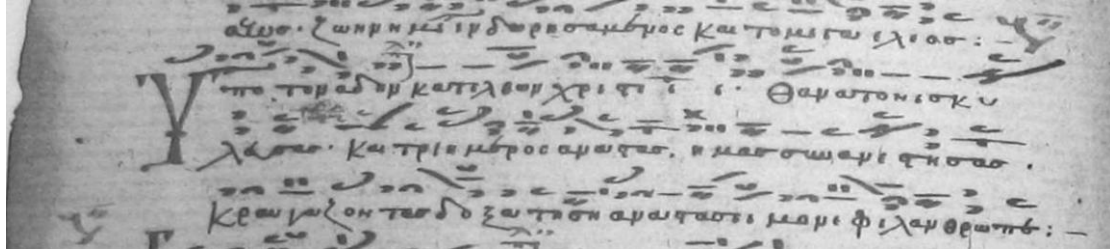
✓ Αρχή μέλους: E F (απόστροφος + κεντήματα)

✓ Τελική κατάληξη: F στην βάση του ήχου

✓ **Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον:** «Τὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν».

Υπάρχει το **Κύλισμα** στους φθόγγους: **F G F**. Εδώ, γίνεται μια ποικιλιματική κίνηση πάνω στον φθόγγο **F** και στην συνέχεια, η γραμμή αυτή κατεβαίνει βηματικά προς τον επόμενο φθόγγο: **E**, από όπου αρχίζει και το επόμενο κώλον: «καὶ φωτίσαντα τὰ πάντα».

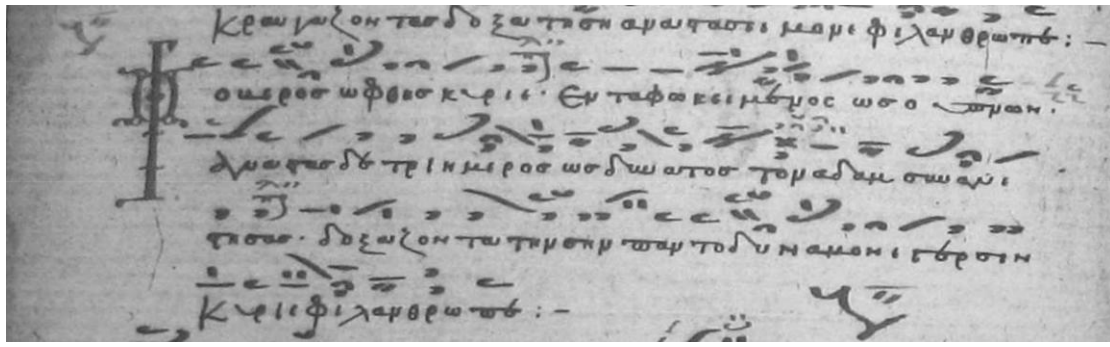
3^ο απόστιγο: Ὑπὸ τὸν Ἄδην κατελθὼν Χριστέ// θάνατον ἐσκύλευσας// καὶ τριήμερος ἀναστάς/ ἡμᾶς συνανέστησας// κραυγάζοντας(//) Δόξα τῇ σὴ Ἀναστάσει(//) μόνε φιλάνθρωπε.

- ✓ Αρχική μαρτυρία:
- ✓ Βαρύς ήχος βάση: F
- ✓ Αρχή μέλους: G (πεταστή)
- ✓ Τελική κατάληξη: F στην βάση του ήχου

Δεν υπάρχουν προωθούμενα στοιχεία στο παραπάνω στιχηρό

4^ο απόστιχο: Φοβερός ὤφθης Κύριε// ἐν τάφῳ κείμενος ὡς ὁ ὑπνῶν// ἀναστὰς δὲ
 τριήμερος ὡς δυνατός(//) τὸν Ἀδὰμ συνανέστησας// δοξάζοντας τὴν σὴν
 παντοδύναμον Ἐγερσιν(//) Κύριε φιλάνθρωπε.

✓ Αρχική μαρτυρία:

✓ Βαρύς ήχος βάση: F

✓ Αρχή μέλους: F (Ισον)

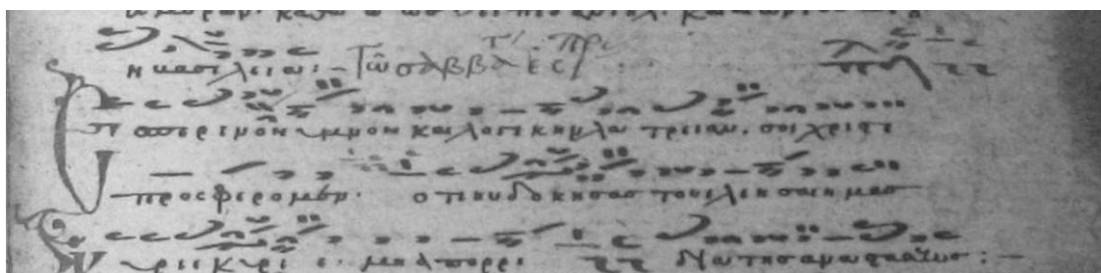
✓ Τελική κατάληξη: F στην βάση του ήχου

Δεν υπάρχουν προωθούντα στοιχεία στο παραπάνω στιχηρό

7.8. Προωθούνται στοιχεία του Πλαγίου Δ' Ήχου

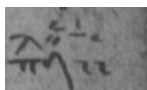
Αναστάσιμα Στιχηρά

1^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Ἐσπερινὸν ὕμνον καὶ λογικὴν λατρείαν/ σοὶ Χριστέ
προσφέρομεν// ὅτι ηὐδόκησας τοῦ ἐλεῆσαι ἡμᾶς διὰ τῆς Ἀναστάσεως.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του Πλαγίου Δ' ήχου με τρίφωνη ανάβαση: ολίγον +

κέντημα.

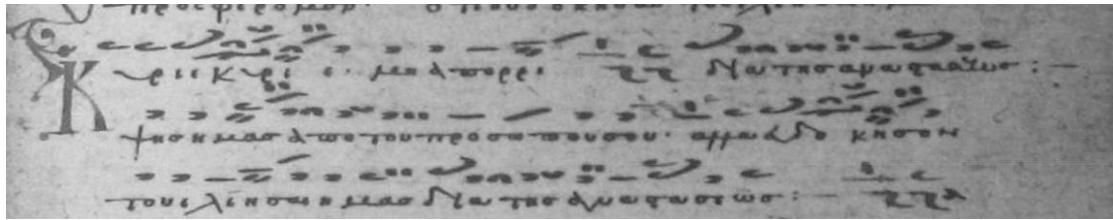
Η βάση του Πλαγίου Δ' ήχου είναι το: **Σόλ (G)**.

Το συγκεκριμένο στιχηρό αρχίζει από τον φθόγγο: **c (ίσον)**

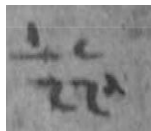
Τελική κατάληξη κάνει στο φθόγγο: **G (βάση ήχου)**

Το παραπάνω στιχηρό δεν έχει προωθούνται στοιχεία.

2^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Κύριε Κύριε/ μὴ ἀπορρίψῃς ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ προσώπου σου//
ἀλλὰ εὐδόκησον(//) τοῦ ἐλεῆσαι ἡμᾶς(//) διὰ τῆς Ἀναστάσεως.

Εδώ, υπάρχει η μαρτυρία του **Νανα** (όπως και παραπάνω), που έχει ως βάση τον
φθόγγο: c

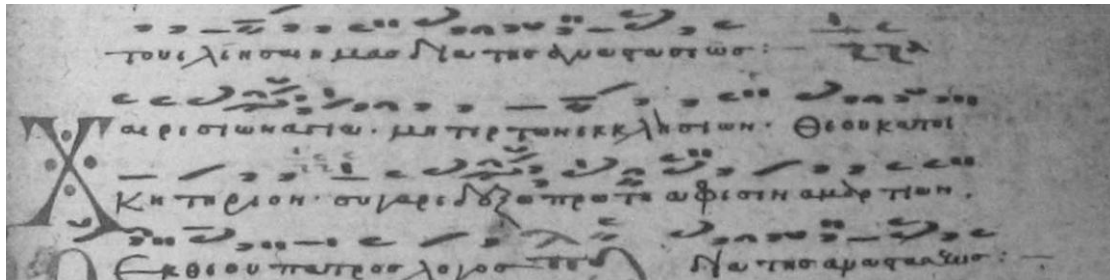

Το στιχηρό αρχίζει από τον φθόγγο: c (ίσον)

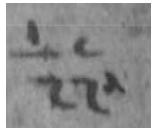
Τελική κατάληξη κάνει στον φθόγγο: G (Βάση πλ. Δ'ήχου).

Το συγκεκριμένο στιχηρό δεν έχει προωθούντα στοιχεία.

3^ο Αναστάσιμο στιχηρό: Χαῖρε Σιών ἁγία// Μήτηρ τῶν Ἐκκλησιῶν// Θεοῦ
κατοικητήριον// σὺ γὰρ ἐδέξω πρώτη ἄφεσιν ἁμαρτιῶν/ διὰ τῆς Ἀναστάσεως.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του **Nana** που έχει ως βάση τον φθόγγο: c

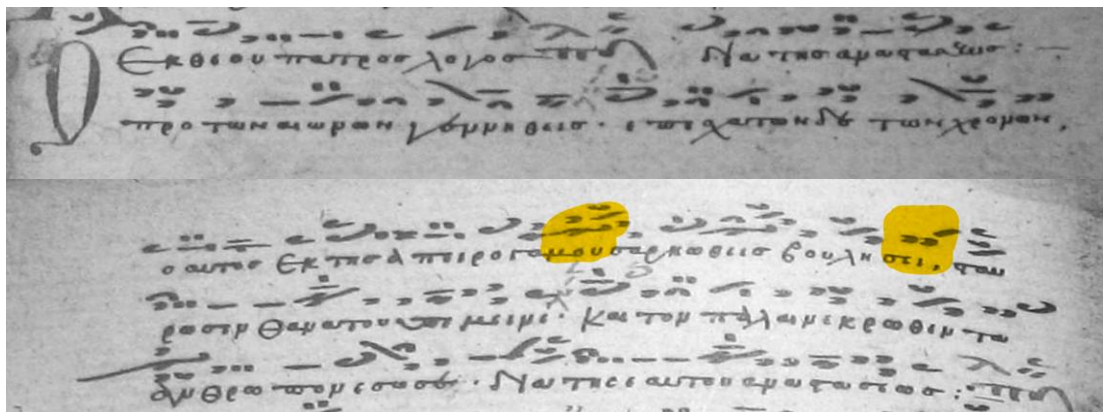
Το στιχηρό αρχίζει από τον φθόγγο: c (ίσον)

Τελική κατάληξη κάνει στον φθόγγο: G (Βάση πλ. Δ'ήχου).

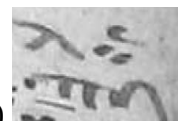
Το συγκεκριμένο στιχηρό δεν έχει προωθούντα στοιχεία.

Ἔτερα Στιχηρά Ανατολικά

1^ο Ανατολικό: Ὁ ἐκ Θεοῦ Πατὴρὸς Λόγος(//) πρὸ τῶν αἰώνων γεννηθεῖς// ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν χρόνων/ ὁ αὐτὸς ἐκ τῆς Ἀπειρογάμου(//) σαρκωθεὶς βουλήσει/ σταύρωσιν θανάτου ὑπέμεινε// καὶ τὸν πάλαι νεκρωθέντα(//) ἄνθρωπον ἔσωσε// διὰ τῆς ἑαυτοῦ ἀναστάσεως.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του πλαγίου Δ' ήχου (βάση: G)

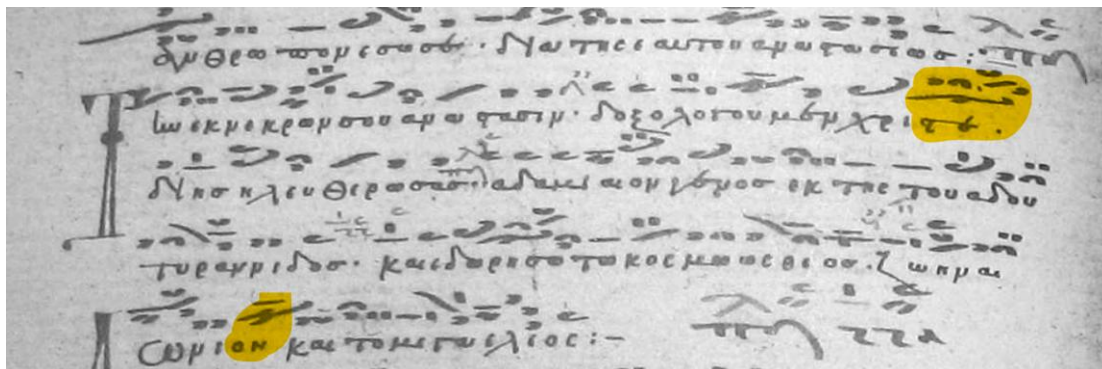
Το στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο: **a** (οξεῖα)

Τελική κατάληξη στην βάση του ήχου: **G** (βάση πλ. Δ' ήχου)

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «ὁ αὐτὸς ἐκ τῆς Ἀπειρογάμου». Στο τέλος του κώλου, υπάρχει το **Ξηρόν Κλάσμα** στους φθόγγους: **h c h**. Το επόμενο κώλον: «σαρκωθεὶς βουλήσει», αρχίζει από τον φθόγγο: **a**

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «σαρκωθεὶς βουλήσει». Στην κατάληξη υπάρχει το **Απέσω έξω** στους φθόγγους: **G a**. Το επόμενο κώλον αρχίζει από: **a** (ίσον)

2^ο Ανατολικό στιχηρό: Τὴν ἐκ νεκρῶν σου Ἀνάστασιν// δοξολογοῦμεν Χριστέ/ δι' ἧς
ἠλευθέρωσας// Ἀδαμιαῖον γένος(//) ἐκ τῆς τοῦ ἄδου τυραννίδος// καὶ ἐδώρῃσω τῷ
κόσμῳ ὡς Θεός// ζωὴν αἰώνιον(//) καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία του πλαγίου Δ' ήχου (βάση: G)

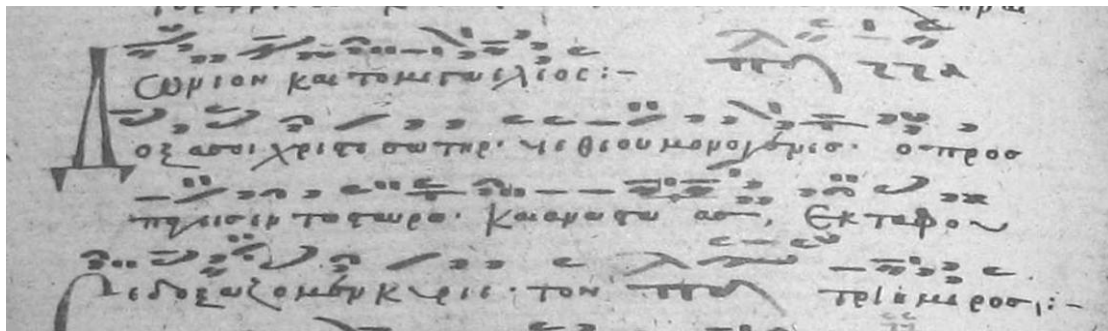
Το στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο: **a** (οξεία)

Τελική κατάληξη στην βάση του ήχου: **G** (βάση πλ. Δ' ήχου)

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «δοξολογοῦμεν Χριστέ». Στην κατάληξη της λέξης: «χριστέ», υπάρχει **το Ξηρόν Κλάσμα** στους φθόγγους: **h c h**. Υπάρχει ποικιλματική κίνηση στον φθόγγο: **h** και στην συνέχεια, βηματική κίνηση προς την αρχή του επόμενου κώλου: «δι' ἧς ἠλευθέρωσας», το οποίο αρχίζει από τον φθόγγο: **a**.

Προωθούν στοιχείο στο επόμενο κώλον: «ζωὴν αἰώνιον». Στην κατάληξη της λέξης: «αἰώνιον», υπάρχει **το κράτημα**. Στην περίπτωση αυτή, **το κράτημα** μπορούμε να το θεωρήσουμε **προωθούν στοιχείο**, διότι το συγκεκριμένο κώλον, κανονικά θα τελείωνε **στον φθόγγο Λα (a)**, όμως βάζει την τελευταία συλλαβή σε άλλο φθόγγο: **(h)** για να δεθεί με το επόμενο κώλον.

3^ο Ανατολικό στιχηρό: Δόξα σοι Χριστέ Σωτήρ// Υιέ Θεοῦ μονογενές// ὁ προσπαγεῖς ἐν τῷ Σταυρῷ// καὶ ἀναστὰς/ ἐκ τάφου τριήμερος.

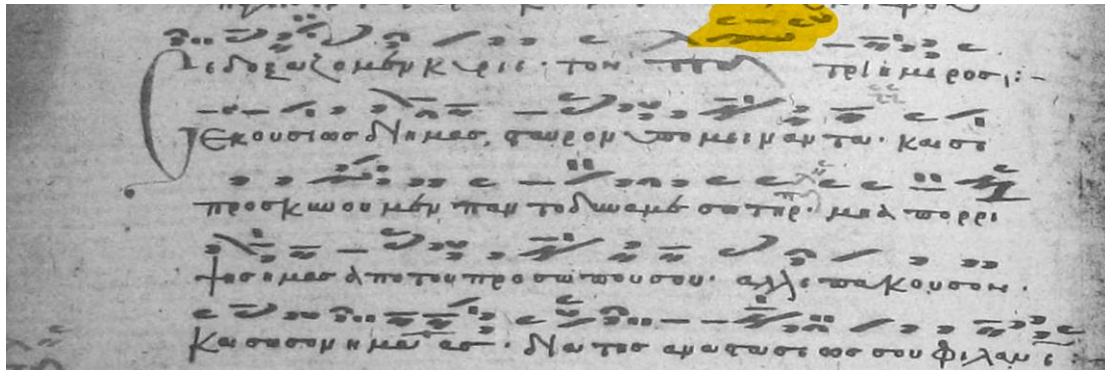
Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία: **Νανα** με βάση: **с**

Το στιχηρό, αρχίζει με τον φθόγγο: **Ε**

Τελική κατάληξη κάνει στον φθόγγο: **Г** (Βάση πλ. Δ'ήχου)

Στο συγκεκριμένο στιχηρό δεν έχουμε προωθούμενα στοιχεία

4^ο Ανατολικό στιχηρό: Σε δοξάζομεν Κύριε// τὸν ἐκουσίως δι' ἡμᾶς/ Σταυρὸν
 ὑπομείναντα// καὶ σὲ προσκυνοῦμεν παντοδύναμε Σωτήρ// μὴ ἀπορρίψῃς ἡμᾶς ἀπὸ
 τοῦ προσώπου σου// ἀλλ' ἐπάκουσον// καὶ σῶσον ἡμᾶς// διὰ τῆς Ἀναστάσεώς σου
 Φιλάνθρωπε.

Αυτό το σημείο που έχω σημειώσει με κίτρινο χρώμα, είναι η ουρά του απηχήματος για το συγκεκριμένο στιχηρό: «σε δοξάζομεν...φιλάνθρωπε», το οποίο αρχίζει με τους φθόγγους: **E F**. Αυτό το **EF** συνήθως προετοιμάζεται με ένα **Λα (a)**, στην αρχή του μέλους μέσω του απηχήματος, αλλά και ενδιάμεσα στο μέλος με κάποιο **a** στην προηγούμενη συλλαβή.

Αρχή στιχηρού: **E F**

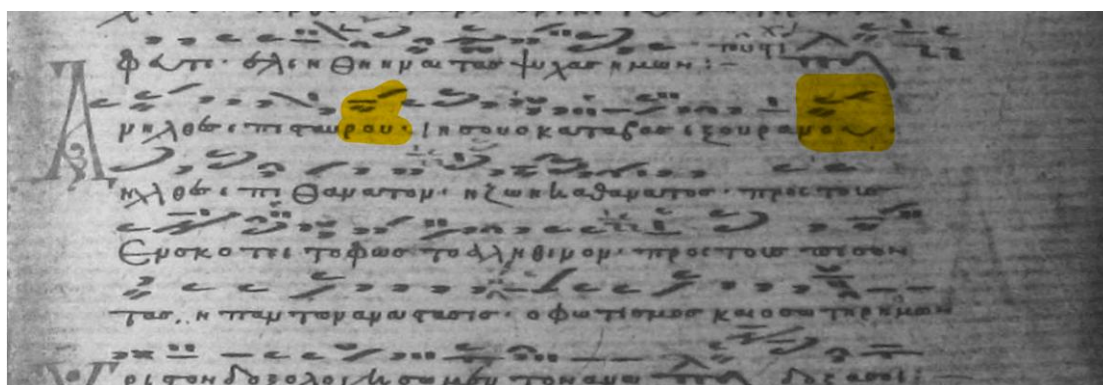
Τελική κατάληξη: **c Nana**

Προωθούνται στοιχεία δεν υπάρχουν στο συγκεκριμένο στιχηρό.

Απόστιχα Πλαγίου Δ΄ Ἦχου

Αναστάσιμον

1ο απόστιχο: Ἀνήλθες ἐπὶ Σταυροῦ// Ἰησοῦ ὁ καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ// ἦλθες ἐπὶ θάνατον// ἡ ζωὴ ἡ ἀθάνατος// πρὸς τοὺς ἐν σκότει(//) τὸ φῶς τὸ ἀληθινόν// πρὸς τοὺς πεσόντας/ ἡ πάντων ἀνάστασις// Ὁ φωτισμὸς καὶ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν(//) δόξα σοι.

Στην αρχή, υπάρχει η μαρτυρία: **Nana** με βάση: c

Το στιχηρό, αρχίζει από τον φθόγγο: **c** (γιατί έχει ἴσον)

Τελική κατάληξη κάνει στον φθόγγο: c

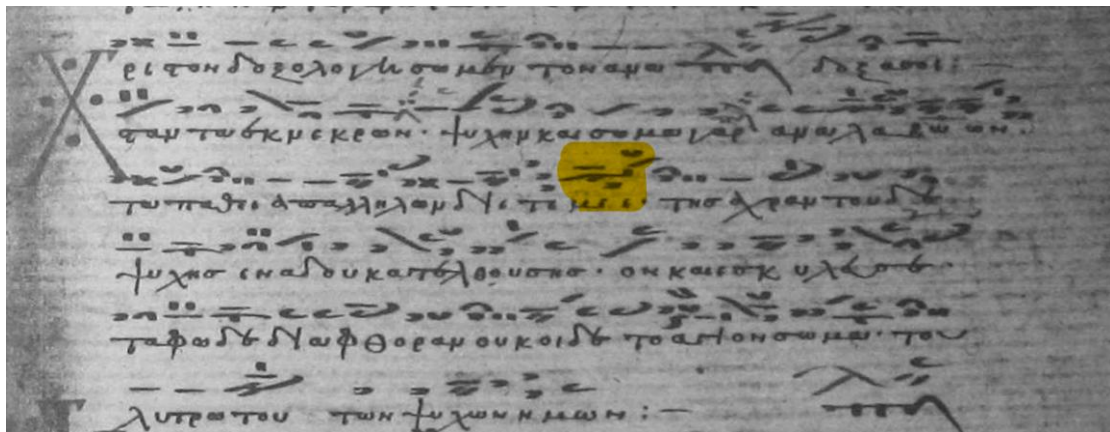
Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**ανήλθες ἐπὶ σταυροῦ**». Υπάρχει το **Μελώδημα II**, στην κατάληξη του κώλου. Ενώ, η φράση θα μπορούσε να σταματήσει στον φθόγγο: **h** τώρα, κάνει βηματική κίνηση προς τα επάνω στους φθόγγους: **c D** για να 'δεθεί' με το επόμενο κώλον: «**Ἰησοῦ ὁ καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ**», που αρχίζει και αυτό από **D** γιατί έχει ἴσον.

Προωθούν στοιχείο στο παρακάτω κώλον: «**Ἰησοῦ ὁ καταβὰς ἐξ οὐρανοῦ**». Και εδώ όπως και παραπάνω, υπάρχει προωθούν στοιχείο στην **κατάληξη του κώλου**, (**Μελώδημα II**). Γίνεται μια βηματική κίνηση (πάλι στους ίδιους φθόγγους): **c D**,

(όπως στο προηγούμενο κώλον) έτσι και εδώ, οδηγούμαστε στο επόμενο κώλον:
«ἤλθες ἐπὶ θάνατον», το οποίο ξεκινά από τον φθόγγο: **Ε**.

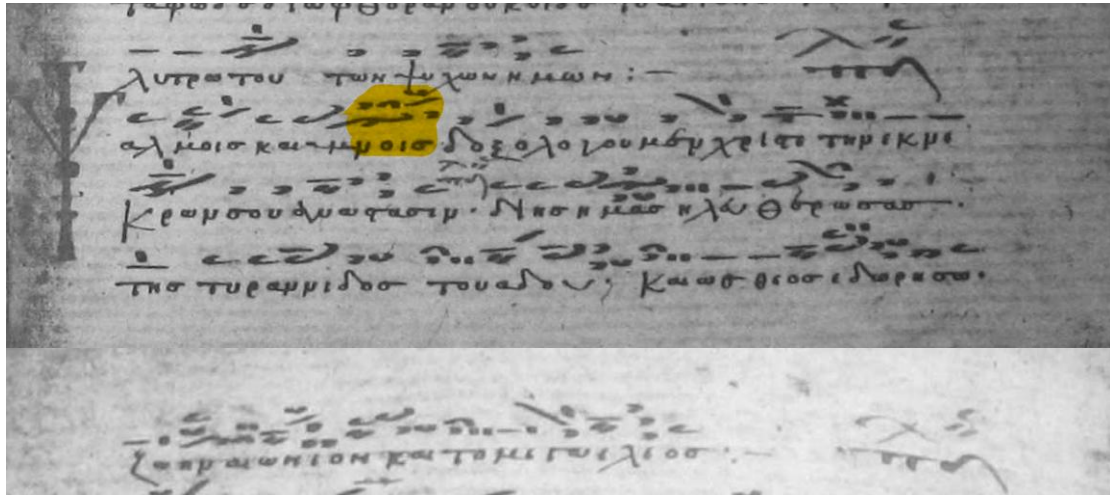
Τα κατ' Αλφάβητον.

2^ο απόστιχο: Χριστὸν δοξολογήσωμεν(//) τὸν ἀναστάντα ἐκ νεκρῶν// ψυχὴν καὶ
σῶμα γὰρ ἀναλαβὼν// τῷ πάθει ἀπ' ἀλλήλων διέτεμε// τῆς ἀχράντου μὲν ψυχῆς(//) ἐν
ἄδη κατελθούσης// ὃν καὶ ἐσκύλευσε// τάφῳ δὲ διαφθοράν(//) οὐκ οἶδε τὸ ἅγιον
σῶμα// τοῦ Λυτρωτοῦ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.

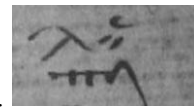

- ✓ Το συγκεκριμένο στιχηρό κάνει τελική κατάληξη στην βάση του ήχου: **G**
- ✓ Προωθούν στοιχείο πάνω στους φθόγγους: **a G a**, εκεί που είναι το **Ξηρόν Κλάσμα**.
- ✓ Το επόμενο κώλον αρχίζει από τον φθόγγο: **Ε**.

3^ο Απόστιχο: Ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις(//) δοξολογοῦμεν Χριστέ(//) τὴν ἐκ νεκρῶν σου ἀνάστασιν// δι' ἧς ἡμᾶς ἠλευθέρωσας// τῆς τυραννίδος τοῦ ἄδου// καὶ ὡς Θεὸς ἐδωρήσω// ζωὴν αἰώνιον(//) καὶ τὸ μέγα ἔλεος.

Ἡ ἀρχικὴ μαρτυρία τοῦ στιχηροῦ εἶναι αὐτὴ τοῦ πλ. Δ' ἤχου.
πλαγίου Δ' ἤχου: **G**

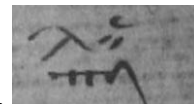
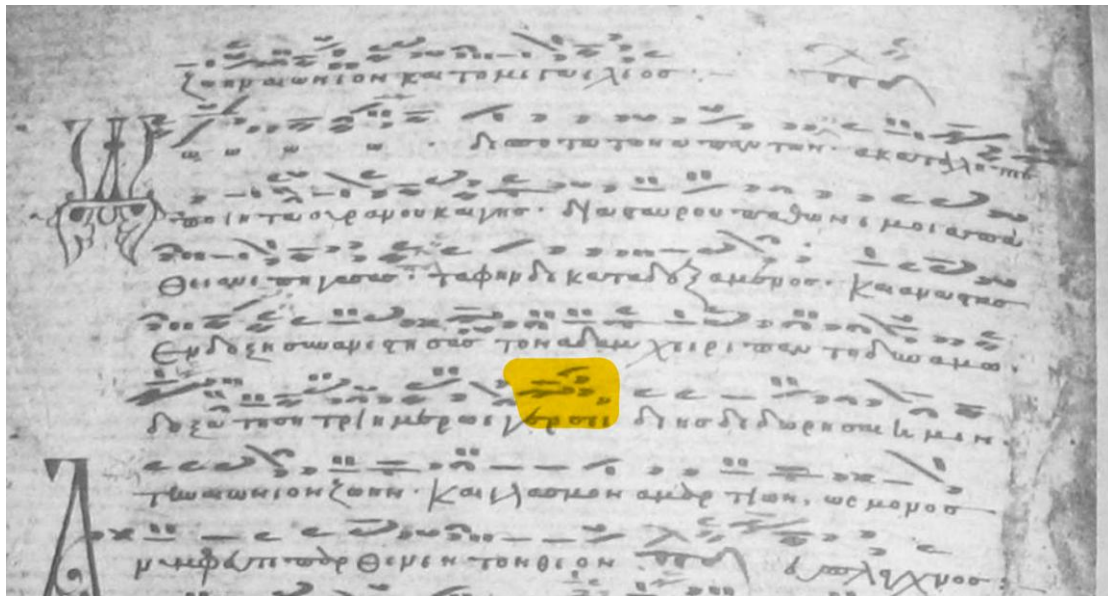

Βάση

Το στιχηρὸ ἀρχίζει ἀπὸ τον φθόγγο: **G** (με ἴσον)

- ✓ Προωθοῦν στοιχεῖο πάνω στους φθόγγους: **h c h**, ἐκεῖ που εἶναι το **Ξηρόν Κλάσμα**, στο κώλον: «Ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις»
- ✓ Το ἐπόμενο κώλον ἀρχίζει ἀπὸ τον φθόγγο: **a**, «τὴν ἐκ νεκρῶν σου ἀνάστασιν»

4^ο Απόστιχο: Ὡ// Δέσποτα τῶν ἀπάντων// ἀκατάληπτε Ποιητά(//) οὐρανοῦ καὶ γῆς//
διὰ Σταυροῦ παθόν(//) ἐμοὶ ἀπάθειαν ἐπήγασας// ταφὴν δὲ καταδεξάμενος// καὶ
ἀναστὰς ἐν δόξῃ(//) συνανέστησας τὸν Ἀδάμ(//) χειρὶ παντοδυνάμω// Δόξα τῇ σῇ
τριμέρῳ ἐγέρσει(//) δι' ἧς δεδώρησαι ἡμῖν// τὴν αἰώνιον ζωὴν// καὶ ἰλασμόν
ἁμαρτιῶν/ ὥς μόνος Εὐσπλαγχνος.

Ἡ ἀρχικὴ μαρτυρία τοῦ στιχηροῦ εἶναι αὐτὴ τοῦ πλ. Δ' ἤχου. Βάση
πλαγίου Δ' ἤχου: **G**

Το στιχηρό ἀρχίζει ἀπὸ τὸν φθόγγο: **G** (με ἴσον)

- ✓ Το συγκεκριμένο στιχηρό κάνει **τελική κατάληξη** στὴν βάση τοῦ ἤχου: **G**
- ✓ Προωθοῦν στοιχεῖο πάνω στους φθόγγους: **a h a G**, ἐκεῖ που εἶναι τὸ **Ξηρόν**
Κλάσμα στο κώλον: «Δόξα τῇ σῇ τριμέρῳ ἐγέρσει»
- ✓ Το ἐπόμενο κώλον ἀρχίζει ἀπὸ τὸν φθόγγο: **G** (γιατί ἔχει ἴσον) «δι' ἧς
δεδώρησαι ἡμῖν».

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Σύμφωνα με την εκτενή ανάλυση που πραγματοποιήθηκε παραπάνω, προκύπτουν τα εξής συμπεράσματα για τα προωθούντα στοιχεία:

- Τον όρο «προωθούντα στοιχεία» τον συναντούμε για πρώτη φορά στην διατριβή του Αρβανίτη, όπου εκεί, δίνει διάφορα παραδείγματα και εξηγεί την σημασία του όρου αυτού. Μας λέει πως ο όρος «**προωθούν στοιχείο**», είναι μια δικιά του προσέγγιση και μια δικιά του μετάφραση, απέναντι στον όρο «**Leading-on Ornament**», που χρησιμοποιεί ο **Raasted**.
- Η δικιά μας προσέγγιση για το τί είναι τελικά προωθούντα στοιχεία είναι η εξής:

Τα προωθούντα στοιχεία (σύμφωνα και με την ανάλυση που έγινε παραπάνω), είναι **μουσικές θέσεις**, οι οποίες συνδέουν δύο φράσεις μεταξύ τους. Τα συναντάμε στο **τέλος του κώλου** και ποτέ ενδιάμεσα σε αυτό. Άλλωστε, η λογική των προωθούντων στοιχείων είναι να καταφέρουν να ενώσουν αρμονικά δυο κώλα, δίνοντας έμφαση, τόσο στους φθόγγους που εντοπίζονται πάνω από το προωθούν στοιχείο, όσο και γύρω από αυτό.

Συγκεκριμένα, στα στιχηρά -που περιγράψαμε παραπάνω- σε όσα κώλα συναντήσαμε προωθούντα στοιχεία γινόταν συνήθως μια ποικιλματική κίνηση πάνω σε έναν φθόγγο, και στην συνέχεια, μια βηματική κίνηση είτε προς τα επάνω είτε προς τα κάτω, δίνοντας περισσότερο μουσικό ενδιαφέρον για τον φθόγγο που θα ακολουθούσε στο επόμενο κώλον.

- Όσα κώλα είχαν προωθούντα στοιχεία, η μελωδία τους ήταν πιο ενδιαφέρουσα, διότι στις καταλήξεις των κώλων είχαμε την αίσθηση ότι δεν θα διακοπή η μουσικότητα του ενός κώλου (που είχε το προωθούν στοιχείο), προς το επόμενο που θα ακολουθούσε. Θα μπορούσαμε να πούμε πως τα προωθούντα στοιχεία κάνουν τις ‘καταληκτικές’ μουσικές φράσεις των κώλων, πιο μελωδικές και πιο ‘legato’, δηλαδή πιο δεμένες μεταξύ τους.

Έτσι, σαφώς έχουμε μια μουσική κίνηση πολύ πιο μελωδική από ότι θα είχαμε αν δεν υπήρχαν τα προωθούμενα στοιχεία.

- Σε πολλές περιπτώσεις στιχηρών, συναντήσαμε **το κλάσμα**. Βρισκόταν πάνω σε κάποιο από **τα μουσικά σημάδια**, στο τέλος των κώλων, όπου είχαμε και **τα προωθούμενα στοιχεία**. Το **Κλάσμα**, θεωρήθηκε από πολλούς ερευνητές μουσικολόγους, ότι αυξάνει λίγο την διάρκεια του φθόγγου στον οποίο γράφεται. Ο **Αρβανίτης Ι.** όμως στην διατριβή του, έδειξε ότι **το κλάσμα** (που παλαιότερα δεν κατατασσόταν στις Αργίες, αλλά στα «Ημίφωνα») **δεν σήμαινε**, τουλάχιστον για **τα στιχηρά** και τους ειρμούς μέχρι τον 14^ο-15^ο αι., **κάποια χρονική επέκταση**, αλλά παρίστανε ένα **μικρό στολίδι** σε φθόγγο ενός χρόνου. Το σημάδι ή η συλλαβή δηλαδή που είχε το **κλάσμα**, εξακολουθούσε **να διαρκεί ένα χρόνο**. Με λίγα λόγια, το κλάσμα δεν **διαφοροποιεί τον ρυθμό** που προκύπτει από τα άλλα σημάδια. Επομένως, το κλάσμα ως έν **απλό στολίδι** και **μη απαραίτητο για τον ρυθμό**, θα μπορούσε και να λείπει από μια μουσική γραμμή. Δηλαδή οι ίδιες γραμμές (π.χ. μια πτώση με βαρεία), παρουσιάζονται και με **το κλάσμα** και **χωρίς αυτό**, διαφέροντας μόνο στην ύπαρξη ή μη του στολιδιού.⁴⁹ Άρα, -με αυτή την λογική- στα παραπάνω στιχηρά που περιγράψαμε, όσες φορές βρήκαμε το **κλάσμα** δεν το περιλάβαμε ως ένα **σημάδι χρόνου**, αλλά ως ένα **απλό μουσικό στολίδι**.
- Σε κάποιες περιπτώσεις στιχηρών, συναντήσαμε και **το Γοργό**. Και μάλιστα, (στις λίγες φορές που το συναντήσαμε) υπήρχε και ενδιάμεσα στα κώλα και στο τέλος αυτών, όπου μάλιστα υπήρχε **προωθούν στοιχείο**. Ένα παράδειγμα στιχηρού με **Γοργά** είναι το 1^ο Απόστιχο του Δ' ήχου στην σελ. 85. Σύμφωνα με τον **Αρβανίτη Ι.**, το **Γοργό**, περιλαμβάνεται στα **χρονικά σημάδια**, διότι κάνει κάποια σημάδια **ταχύτερα**. Συγκεκριμένα, το **Γοργό** 'παίρνει' δύο σημάδια, για παράδειγμα μια Απόστροφο και μια Οξεία, τα οποία συνολικά

⁴⁹ Περισσότερες πληροφορίες για το κλάσμα στα παλαιά στιχηρά, και για αυτά που αναλύσαμε για το κλάσμα παραπάνω, βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:145 & 169, τόμος Α'

θα κρατούσαν 2 χρόνους, και τα ‘επιταχύνει’, ώστε να κρατήσουν **συνολικά 1 χρόνο**. Επομένως, το καθένα από αυτά ½ χρόνο.⁵⁰ Προφανώς, κάτι ανάλογο συμβαίνει και στις παραπάνω -περιπτώσεις στιχηρών- όπου συναντήσαμε Γοργό πάνω σε προωθούν στοιχείο.

- Τα προωθούντα στοιχεία, μπορούμε να πούμε ότι μας ‘προωθούν’ κατά κάποιο τρόπο (με μια διαφορετική μελωδικότητα από αυτή που θα περιμέναμε), στο επόμενο κώλον. Μας δημιουργούν ένα ‘**μουσικό ξάφνιασμα**’, διότι εκεί που θα περιμέναμε στο τέλος του κώλου μια διακοπή της μελωδίας, μια παύση ή μια πτώση στον φθόγγο που κινείται η γραμμή αυτή, ξαφνικά το μελωδικό τελείωμα γίνεται σε **άλλον φθόγγο** από αυτόν που θα περιμέναμε. Αυτό γίνεται για να προετοιμαστούμε μουσικά, για αυτό που θα ακολουθήσει στο επόμενο κώλον. **Τα προωθούντα στοιχεία** λοιπόν, μας οδηγούν στο επόμενο κώλον με πιο αρμονικό και μελωδικό τρόπο.

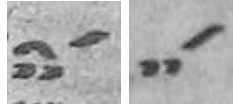
Αν πρέπει να δώσουμε έναν ορισμό για τα προωθούντα στοιχεία είναι ο εξής:

Προωθούντα στοιχεία ονομάζουμε εκείνες τις μουσικές θέσεις που μπαίνουν στο τέλος των κώλων. Τα προωθούντα στοιχεία, τα συναντούμε εκεί, όπου τα λόγια ή και το μέλος, μας αποδεικνύουν πως στην ‘θέση’ αυτή, θα μπορούσε να υπάρξει κατάληξη. Στο σημείο αυτό, πρέπει να αναφέρουμε ποιά μελωδήματα (όπως τα ονομάζει ο Αρβανίτης), χρησιμοποιήθηκαν **ως προωθούντα στοιχεία μέσα στα στιχηρά**.

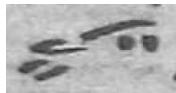
⁵⁰ Περισσότερες πληροφορίες για το Γοργόν, και για το ότι αυτό περιλαμβάνεται στα χρονικά σημάδια, επειδή κάνει κάποια σημάδια **ταχύτερα** βλ. Αρβανίτης, Ι., 2010:203, τόμος Α’

Παρακάτω παραθέτω όσα μελωδήματα συναντήσαμε (στα στιγηρά) σε θέση προωθούντων στοιχείων.

✓ Απέσω Έξω

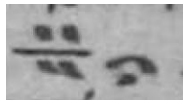
✓ Ανατρίχισμα

✓ Ξηρόν Κλάσμα

✓ Πιάσμα

✓ Κύλισμα

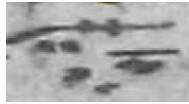
✓ Κράτημα

✓ Ομαλόν

✓ Θεσ και Απόθεσ

✓ Μελώδημα II

Απόδεσμα:

Το Απόδεσμα το συναντήσαμε πολλές φορές μέσα στα στιχηρά ωστόσο, δεν το θεωρήσαμε ως προωθούν στοιχείο στην παρούσα έρευνα.⁵¹

Τα αποτελέσματα που βρήκαμε **για τα προωθούμενα στοιχεία**, προέκυψαν από την ανάλυση των **παλαιών στιχηρών (και των 8 ήχων)**, που ψάλλονται στον **Μεγάλο Εσπερινό του Σαββάτου**. Συνολικά, αναλύθηκαν τα προωθούμενα στοιχεία **88 στιχηρών**. Παρακάτω, περιγράφονται με τα αποτελέσματα με περισσότερες λεπτομέρειες.

- Τα Ανατολικά στιχηρά είχαν **πιο αναλυτικές θέσεις** από ότι τα Αναστάσιμα στιχηρά. Επίσης, τα Ανατολικά στιχηρά είχαν **περισσότερα μελίσματα**.
- Ως προς τον ρυθμό, τα **Ανατολικά στιχηρά** ήταν πιο αργά μέλη σε σχέση με τα Αναστάσιμα. Είχαν περισσότερα **άφωνα σημάδια** όπως: Ξηρόν Κλάσμα, κυλίσματα, κρατήματα κ.α.

Τα απόστιχα ήταν σχετικά μικρά σε έκταση σε σχέση με τα άλλα είδη στιχηρών και επομένως, σε κάποιες περιπτώσεις είχαν πιο λίγα προωθούμενα στοιχεία.

⁵¹ Περισσότερες πληροφορίες για το απόδεμα και για τον λόγο που δεν το θεωρήσαμε προωθούν στοιχείο (στην παρούσα εργασία), Βλ. παραπάνω, στην ανάλυση που κάναμε για το απόδεσμα. 3.2. σ. 27

Στα στιχηρά, εκτός από την ‘βασική’ μαρτυρία που είχε ο κάθε ήχος, συναντήσαμε και μαρτυρίες της Μεσότητάς.

Για παράδειγμα:

Στον Α΄ ήχο βρήκαμε την μαρτυρία του Μέσου Α΄ ήχου, που όριζε ως βάση μέλους τον φθόγγο: D

Στον Β΄ ήχο βρήκαμε την μαρτυρία του Μέσου Β΄ ήχου, που όριζε ως βάση μέλους τον φθόγγο: G

Στον Γ΄ ήχο βρήκαμε την μαρτυρία του Μέσου Γ΄ ήχου, που όριζε ως βάση μέλους τον φθόγγο: a

Στον Δ΄ ήχο βρήκαμε την μαρτυρία του Μέσου Δ΄ ήχου, που όριζε ως βάση μέλους τον φθόγγο: G

Στον Πλάγιο Α΄ ήχο βρήκαμε την μαρτυρία του Μέσου αυτού ήχου, που όριζε ως βάση μέλους τον φθόγγο: G

Στον Πλάγιο Β΄ ήχο βρήκαμε την μαρτυρία Νενανώ που όριζε ως βάση μέλους τον φθόγγο: a

Στον Βαρύ ήχο βρήκαμε και την μαρτυρία του Μέσου του, που όριζε ως βάση μέλους τον φθόγγο: a

Στον Πλάγιο Δ΄ ήχο βρήκαμε την μαρτυρία του Νανά με βάση μέλους: c

- Τα στιχηρά, **δεν κάνανε τελικές καταλήξεις μόνο** στην βάση του ήχου τους, αλλά πολλές φορές και στην Μεσότητα του ήχου.
- Επίσης, στα στιχηρά **του Γ' ήχου** για παράδειγμα, σε κάποιες περιπτώσεις στιχηρών, οι **τελικές καταλήξεις** γινόταν στον φθόγγο: **F = Βαρύς ήχος**. Αυτό είναι ένα πολύ συχνό φαινόμενο για όσα στιχηρά Γ' ήχου έχουν **παλαιό μέλος** όπως είναι **τα Ανατολικά** στιχηρά. **Τα Αναστάσιμα** έχουν **νεώτερο μέλος** και για αυτό, τελειώνουν στον φθόγγο: **c (στην βάση δηλαδή του Γ' ήχου)**.
- Οι **ενδιάμεσες μαρτυρίες που εντοπίσαμε στα στιχηρά όλων των ήχων, είναι συντομογραφία απηχημάτων**.
- Η περιγραφή των στιχηρών έγινε με την **λατινική αλφαβητική σημειογραφία**. Αξίζει, να σταθούμε στο σημείο αυτό και να αναφέρουμε πως όλα τα διαστήματα των στιχηρών ήταν Διατονικά και όχι χρωματικά. Ακόμη και στον Πλ Β' ήχο ή στον Β', τα διαστήματα ήταν **Διατονικά** και όχι χρωματικά. Δηλαδή, μείζονες τόνοι και ημιτόνια.
- Επίσης, Τα παλαιά στιχηρά δεν είχαν φθορές όπως έχουν τα σημερινά μέλη.
- Κόκκινα σημάδια δεν εντοπίστηκαν στα στιχηρά

Παρακάτω, έχουν **σχεδιαστεί κάποιοι σημαντικοί πίνακες**, οι οποίοι αναφέρουν με λεπτομέρεια ποιά μελωδήματα χρησιμοποιήθηκαν ως προωθούντα στοιχεία μέσα στα στιχηρά και σε ποιούς φθόγγους. Συγκεκριμένα, οι πίνακες αυτοί, αποτυπώνουν τον τελικό φθόγγο του προωθούντος στοιχείου σε κάθε ήχο.

- Όπου υπάρχει γραμμή: ----- (σημαίνει ότι δεν βρέθηκαν τέτοια μελωδήματα ως προωθούντα στοιχεία στους αντίστοιχους ήχους)

Ξηρόν Κλάσμα:

Α΄ ΗΧΟΣ	Β΄ ΗΧΟΣ	Γ΄ ΗΧΟΣ	Δ΄ ΗΧΟΣ	ΠΛ. Α΄ ΗΧΟΣ	ΠΛ. Β΄ ΗΧΟΣ	ΒΑΡΥΣ ΗΧΟΣ	ΠΛ. Δ΄ ΗΧΟΣ
Ξηρόν Κλάσμα	Ξηρόν Κλάσμα	Ξηρόν Κλάσμα	Ξηρόν Κλάσμα	Ξηρόν Κλάσμα	Ξηρόν Κλάσμα	Ξηρόν Κλάσμα	Ξηρόν Κλάσμα
Στους φθόγγους: F, G, a	Στους φθόγγους: G, a	Στους φθόγγους: G, h, c	Στους φθόγγους: h, c, D	Στον φθόγγο: G	Στους φθόγγους: G, a	-----	Στους φθόγγους: G, a, h

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, **το ξηρόν κλάσμα** το βρήκαμε σε **θέση προωθούντος στοιχείου** (στους παραπάνω φθόγγους) στα στιχηρά όλων των ήχων. Στον **Βαρύ ήχο** όμως, **δεν συναντήσαμε** το Ξηρόν Κλάσμα ως προωθούν στοιχείο σε κάποιο κώλον.

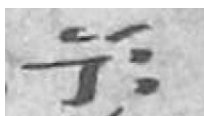
Κύλισμα:

Α ΉΧΟΣ	Β΄ ΉΧΟΣ	Γ΄ ΉΧΟΣ	Δ΄ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Α ΉΧΟΣ	ΠΛ. Β΄ ΉΧΟΣ	ΒΑΡΥΣ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Δ΄ ΉΧΟΣ
Κύλισμα	Κύλισμα	Κύλισμα	Κύλισμα	Κύλισμα	Κύλισμα	Κύλισμα	Κύλισμα
Στους φθόγγους: F, D	Στον φθόγγο: a	-----	Στον φθόγγο: D	Στον φθόγγο: D, F, E	Στους φθόγγους: D, E	Στους φθόγγους: F	-----

- ❖ Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, **το Κύλισμα** το συναντήσαμε σε θέση **προωθούντος στοιχείου** στα στιχηρά όλων των ήχων, εκτός από τα στιχηρά του Γ΄ ήχου και του Πλαγίου Δ΄.

Ομαλόν:

Α ΉΧΟΣ	Β΄ ΉΧΟΣ	Γ΄ ΉΧΟΣ	Δ΄ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Α ΉΧΟΣ	ΠΛ. Β΄ ΉΧΟΣ	ΒΑΡΥΣ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Δ΄ ΉΧΟΣ
Ομαλόν	Ομαλόν	Ομαλόν	Ομαλόν	Ομαλόν	Ομαλόν	Ομαλόν	Ομαλόν
-----	-----	Στον φθόγγο: E	Στον φθόγγο: D	Στον φθόγγο: F	Στον φθόγγο: F	-----	-----

Όπως φαίνεται από τον παραπάνω πίνακα, **Το Ομαλόν** το βρήκαμε σε θέση προωθούντος στοιχείου, μόνο σε 4 ήχους: **στον Γ΄ ήχο, στον Δ΄ ήχο, στον Πλάγιο Α΄ ήχο και στον Πλάγιος Β΄ ήχο.**

Απέσω έξω:

Α ΉΧΟΣ	Β΄ ΉΧΟΣ	Γ΄ ΉΧΟΣ	Δ΄ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Α ΉΧΟΣ	ΠΛ.Β΄ ΉΧΟΣ	ΒΑΡΥΣ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Δ΄ ΉΧΟΣ
Απέσω Έξω	Απέσω Έξω	Απέσω Έξω	Απέσω Έξω	Απέσω Έξω	Απέσω Έξω	Απέσω Έξω	Απέσω Έξω
Στον φθόγγο: F	-----	-----	Στον φθόγγο: E	-----	-----	Στον φθόγγο: h	Στον φθόγγο: a

Το Απέσω Έξω το συναντήσαμε σε θέση προωθούντος στοιχείου μόνο στους παρακάτω ήχους: Α΄ήχος, Δ΄ήχος, Βαρύς ήχος, Πλάγιος Δ΄ήχος.

Θες και απόθες:

Α ΉΧΟΣ	Β΄ ΉΧΟΣ	Γ΄ ΉΧΟΣ	Δ΄ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Α ΉΧΟΣ	ΠΛ.Β΄ ΉΧΟΣ	ΒΑΡΥΣ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Δ΄ ΉΧΟΣ
Θες και Απόθες	Θες και Απόθες	Θες και Απόθες	Θες και Απόθες	Θες και Απόθες	Θες και Απόθες	Θες και Απόθες	Θες και Απόθες
-----	-----	-----	-----	-----	Στον φθόγγο: G	-----	-----

Το Θες και Απόθες το συναντήσαμε σε θέση προωθούντος στοιχείου Μόνο στα στιχηρά του Πλαγίου Β΄ήχου και συγκεκριμένα σε 3 στιχηρά: στο 1^ο Αναστάσιμο, στο 2^ο Αναστάσιμο και στο 2^ο Ανατολικό.

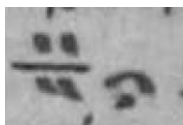
Ανατρίχισμα Π, Απλό:

Α΄ ΉΧΟΣ	Β΄ ΉΧΟΣ	Γ΄ ΉΧΟΣ	Δ΄ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Α΄ ΉΧΟΣ	ΠΛ.Β΄ ΉΧΟΣ	ΒΑΡΥΣ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Δ΄ ΉΧΟΣ
Ανατρίχισμα	Ανατρίχισμα	Ανατρίχισμα	Ανατρίχισμα	Ανατρίχισμα	Ανατρίχισμα	Ανατρίχισμα	Ανατρίχισμα
Στους φθόγγους: G, a	Στους φθόγγους: h, D	-----	Στον φθόγγο: F	Στον φθόγγο: G	-----	-----	-----

Το Ανατρίχισμα το βρήκαμε σε θέση προωθώντας στοιχείου μόνο σε 4 ήχους:

Α΄ ήχος, Β΄ ήχος, Δ΄ ήχος, Πλάγιος Α΄ ήχος.

Πιάσμα:

Α΄ ΉΧΟΣ	Β΄ ΉΧΟΣ	Γ΄ ΉΧΟΣ	Δ΄ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Α΄ ΉΧΟΣ	ΠΛ.Β΄ ΉΧΟΣ	ΒΑΡΥΣ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Δ΄ ΉΧΟΣ
Πιάσμα	Πιάσμα	Πιάσμα	Πιάσμα	Πιάσμα	Πιάσμα	Πιάσμα	Πιάσμα
Στον φθόγγο: c	-----	-----	-----	Στον φθόγγο: c	-----	-----	-----

Όπως προκύπτει και από τον παραπάνω πίνακα, **Πιάσμα σε θέση προωθώντας στοιχείου** δεν συναντήσαμε πολλές φορές. Μόνο σε 2 περιπτώσεις ήχων. **Στον Α΄ Ήχο και στον Πλάγιό του.** Το Πιάσμα στους δυο αυτούς ήχουν, θεμελιώνεται στον φθόγγο: c.

✓ **Κράτημα**

Α΄ΗΧΟΣ	Β΄ΗΧΟΣ	Γ΄ΗΧΟΣ	Δ΄ΗΧΟΣ	ΠΛ. Α΄ΗΧΟΣ	ΠΛ.Β΄ΗΧΟΣ	ΒΑΡΥΣ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Δ΄ΗΧΟΣ
Κράτημα	Κράτημα	Κράτημα	Κράτημα	Κράτημα	Κράτημα	Κράτημα	Κράτημα
-----	Στον φθόγγο: Α	-----	-----	Στον φθόγγο: Γ	-----	-----	Στον φθόγγο: h

- ❖ **Κράτημα:** Κάποιες φορές θεωρήσαμε και το κράτημα ως προωθούν στοιχείο μέσα στα στιχηρά, ωστόσο, (όπως φαίνεται και από τις αναλύσεις των στιχηρών) δεν ήταν πολλές οι φορές αυτές. Μόνο σε 3 ήχους: **Β΄ήχος**, **Πλάγιος Α΄ ήχος** και **πλάγιος Δ΄ήχος**.
- ❖ Το θεωρήσαμε ως προωθούν στοιχείο με την εξής λογική: Για παράδειγμα, στο 3^ο Ανατολικό στιχηρό του Πλ. Α΄ήχου (σελ 93-94): «Οί τῆς κουστωδίας ἐνηχοῦντο ὑπὸ τὴν παρανόμων... καί παντοδύναμος». Το κράτημα που είναι στον φθόγγο: **Γ**, είναι προωθούν στοιχείο, διότι η γραμμή στο ««μὴ πλανᾷσθε Ἰουδαῖοι», κανονικά θα τελείωνε στο **Ρε (D)**, όμως βάζει την τελευταία συλλαβή σε άλλο φθόγγο (**G**), για να δεθεί με το επόμενο κώλον.

✓ **Μελώδημα II**

Α ΉΧΟΣ	Β΄ ΉΧΟΣ	Γ΄ ΉΧΟΣ	Δ΄ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Α ΉΧΟΣ	ΠΛ.Β΄ ΉΧΟΣ	ΒΑΡΥΣ ΉΧΟΣ	ΠΛ. Δ΄ ΉΧΟΣ
Μελώδη μα II	Μελώδη μα II	Μελώδη μα II	Μελώδη μα II	Μελώδη μα II	Μελώδη μα II	Μελώδη μα II	Μελώδη μα II
Στον φθόγγο: Η	-----	Στον φθόγγο: D	-----	-----	-----	-----	Στον φθόγγο: D

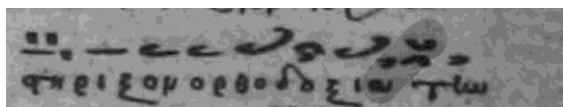
Συναντήσαμε σε **θέση προωθόντος στοιχείου** το Μελώδημα II. Στους παρακάτω ήχους: Α΄ήχος, Γ΄ήχος, Πλάγιος Δ΄ήχος

- Τέλος, από ότι είδαμε, οι παραπάνω πίνακες μας δείχνουν με λεπτομέρεια την μουσική κίνηση των προωθόντων στοιχείων μέσα στα παλαιά στιχηρά. Συγκεκριμένα, απεικονίζουν τον **τελικό φθόγγο του κώλου**, όπου γίνεται το **προωθούν στοιχείο**.
- Τα αποτελέσματα των παραπάνω πινάκων, προέκυψαν από την συνολική ανάλυση **88 στιχηρών όλων των ήχων που ψάλλονται στον Μεγάλο Εσπερινό του Σαββάτου**. Συγκεκριμένα, ανάμεσα στις παρακάτω ομάδες στιχηρών:
 - στα **3** Αναστάσιμα (κάθε ήχου)
 - στα **4** Ανατολικά (κάθε ήχου)
 - στα **4** Απόστιχα (κάθε ήχου)

Σε αυτό το σημείο ας δούμε αναλυτικότερα τί ακριβώς γίνεται σε κάθε ήχο με τα προωθούντα στοιχεία

Στον Α΄ ήχο:

- Στα **Αναστάσιμα στιχηρά του Α΄ ήχου**, δεν υπήρχαν πολλά προωθούντα στοιχεία. Βρέθηκε μόνο ένα προωθούν στοιχείο (το **Ξηρόν Κλάσμα** σε θέση προωθούντος στοιχείου) στο **1^ο Αναστάσιμο Στιχηρό**. Το 2^ο Αναστάσιμο και το 3^ο, δεν είχαν προωθούντα στοιχεία.
- Στα **Ανατολικά του Α΄ ήχου** είχαμε **περισσότερα** προωθούντα στοιχεία από ότι στην ομάδα των Αναστάσιμων. Συγκεκριμένα, βρέθηκαν τα παρακάτω μελωδήματα που ήταν σε ‘θέση’ προωθούντων στοιχείων: **Απέσω Έξω, Ξηρόν Κλάσμα, Μελώδημα II, Ανατρίχισμα, Πιάσμα, Κύλισμα**. Στα Ανατολικά του Α΄ ήχου, βρέθηκε και μια διαφορετική περίπτωση.
- Στην σελίδα 43 στο 2^ο Ανατολικό στιχηρό: «Τὸ σαρκὶ ἐκουσίως σταυρωθέντα δι’ ἡμᾶς... ὡς ἀγαθὸς καὶ φιλόανθρωπος». Υπάρχει Προωθούν στοιχείο στο κώλον: «στήριζον ὀρθοδοξίᾱ», πάνω στο Κλάσμα. Στο τέλος του κώλου, στους φθόγγους: E F D (το D με κλάσμα). Στην περίπτωση αυτή, έχουμε προωθούν στοιχείο, γιατί έχουμε **το Κλάσμα**, το οποίο **ερμηνεύεται** και η μελωδία δεν σταματάει.
- Το **Κλάσμα** -στην παραπάνω περίπτωση- εκτελείται ως **ΠαΒου (1 χρόνος)** και έτσι η φράση τελειώνει σε **φθόγγο ½ χρόνου** και φαίνεται σαν να μην τελειώνει και έτσι συνδέεται με την επόμενη φράση.

- Στα **Απόστιχα του Α΄ ήχου** έχουμε και εδώ αρκετά προωθούντα στοιχεία. Συγκεκριμένα, μόνο το 1^ο Απόστιχο δεν έχει προωθούντα στοιχεία, τα υπόλοιπα 3 έχουν. Βρέθηκαν τα παρακάτω μελωδήματα σε θέση προωθούντων στοιχείων: **Απέσω Έξω, Κύλισμα, Ξηρόν Κλάσμα, Πιάσμα**.

- Από ότι προκύπτει, **τα περισσότερα προωθούντα στοιχεία στον Α΄ήχο**, ήταν στα στιχηρά των **Ανατολικών και Αποστίχων**. Τα Αναστάσιμα δεν είχαν πολλά προωθούντα στοιχεία.

Στον Β΄ήχο:

- Στα **Αναστάσιμα στιχηρά του Β΄ήχου**, δεν υπήρχαν πολλά προωθούντα στοιχεία. Συγκεκριμένα, τα πιο πολλά προωθούντα στην ομάδα των Αναστάσιμων στιχηρών **τα είχε το 1^ο Αναστάσιμο** που είχε τα παρακάτω μελωδήματα σε θέση προωθούντων στοιχείων: **Ξηρόν Κλάσμα, Ανατρίχισμα**. Το 2^ο Αναστάσιμο στιχηρό είχε μόνο το Ανατρίχισμα σε θέση προωθούντος στοιχείου. Το 3^ο Αναστάσιμο στιχηρό δεν είχε κανένα προωθούν στοιχείο.
- Στα **Ανατολικά στιχηρά του Β΄ήχου**, υπήρχαν **περισσότερα προωθούντα στοιχεία**. Και τα **4 Ανατολικά** είχαν από κάποιο προωθούν στοιχείο. Τα μελωδήματα που βρέθηκαν σε θέση προωθούντων στοιχείων ήταν τα παρακάτω: **Ξηρόν Κλάσμα, Κύλισμα, Κράτημα**.
- Στα **Απόστιχα στιχηρά του Β΄ήχου** είχαμε αρκετά προωθούντα στοιχεία. Και τα **4 Απόστιχα** είχαν κάποιο προωθούν στοιχείο. Τα μελωδήματα που βρέθηκαν σε θέση κάποιου προωθούντος στοιχείου ήταν: **το Ανατρίχισμα, το Κράτημα και το Ξηρόν Κλάσμα**.
- Από ότι προκύπτει, και **στον Β΄ήχο**, **τα περισσότερα προωθούντα στοιχεία** ήταν στα στιχηρά των **Ανατολικών και Αποστίχων**. Τα Αναστάσιμα δεν είχαν πολλά προωθούντα στοιχεία.

Στον Γ΄ ήχο:

- Όλα τα **Αναστάσιμα στιχηρά** του Γ΄ ήχου είχαν από ένα προωθούν στοιχείο. Συγκεκριμένα, **στο 1^ο Αναστάσιμο και στο 2^ο** υπήρχε σε θέση προωθούντος στοιχείου το **Μελώδημα II**. Οι μουσικές γραμμές αυτών των δύο στιχηρών έμοιαζαν πολύ. Στο **3^ο Αναστάσιμο στιχηρό** υπήρχε το **Ομαλόν** σε θέση προωθούντος στοιχείου.
- Τα **Ανατολικά στιχηρά** του Γ΄ ήχου, δεν είχαν όλα προωθούντα στοιχεία. Το **1^ο Ανατολικό** δεν είχε προωθούν στοιχείο. Το **2^ο Ανατολικό** είχε ένα προωθούν στοιχείο που ήταν πάνω στους φθόγγους του Ξηρού Κλάσματος. Το **3^ο Ανατολικό** στιχηρό δεν είχε προωθούντα στοιχεία. Το **4^ο Ανατολικό** είχε το **Ξηρόν Κλάσμα** σε θέση προωθούντος στοιχείου.
- Στα **Απόστιχα στιχηρά** του Γ΄ ήχου εντοπίστηκαν τα παρακάτω μελωδήματα που ήταν στο τέλος κάποιου κώλου και είχαν την θέση προωθούντος στοιχείου: **Μελώδημα II και Ξηρόν Κλάσμα**. Όλα είχαν από ένα προωθούν στοιχείο εκτός από το **3^ο Απόστιχο** που δεν είχε κανένα.
- Επομένως, στην περίπτωση του Γ΄ ήχου, τα **Αναστάσιμα στιχηρά** είχαν όλα προωθούντα στοιχεία. Όμως, στα **Ανατολικά και στα Απόστιχα**, υπήρχαν στιχηρά που δεν είχαν κάποιο προωθούν στοιχείο. Συγκριτικά όμως, με τους ήχους: **Α΄ και Β΄**, ο Γ΄ ήχος είχε πιο λίγα προωθούντα στοιχεία.

Στον Δ΄ ήχο:

- Τα **Αναστάσιμα στιχηρά** του Δ΄ ήχου, είχαν όλα από κάποιο προωθούν στοιχείο. Σε θέση προωθούντων στοιχείων βρέθηκαν τα παρακάτω μελωδήματα: **Ανατρίσμα, Πιάσμα, Κύλισμα, Ομαλόν, Απέσω έξω.**
- Τα **Ανατολικά στιχηρά** του Δ΄ ήχου, είχαν όλα προωθούντα στοιχεία εκτός από το 3^ο **στιχηρό** που δεν είχε κάποιο προωθούν στοιχείο. Στα **Ανατολικά** στιχηρά μόνο το **Ξηρόν Κλάσμα** και το **Ανατρίσμα** ήταν σε θέση προωθούντος στοιχείου.
- Τα **Απόστιχα στιχηρά** του Δ΄ ήχου, είχαν όλα από κάποιο προωθούν στοιχείο εκτός από το 4^ο **Απόστιχο** που δεν είχε κανένα. Στα **Απόστιχα** στιχηρά μόνο το **Ομαλόν** και το **Κύλισμα** ήταν σε θέση προωθούντος στοιχείου.
- Γενικά, **στα στιχηρά** του Δ΄ ήχου, εντοπίστηκαν αρκετά προωθούντα στοιχεία από ότι προκύπτει και από την παραπάνω ανάλυση. Μπορούμε να πούμε πως και οι τρεις ομάδες στιχηρών (Αναστάσιμα, Ανατολικά, Απόστιχα) είχαν αρκετά προωθούντα στοιχεία.

Στον Πλάγιο Α΄ήχο:

- Τα **Αναστάσιμα στιχηρά του πλ. Α΄ήχου** είχαν όλα από κάποιο προωθούν στοιχείο. Τα μελωδήματα που ήταν στο τέλος κάποιου κώλου και ήταν σε θέση προωθούντος στοιχείου ήταν: **Το Ξηρόν Κλάσμα, το Κύλισμα και το Ομαλόν.**
- Τα **Ανατολικά στιχηρά του πλ. Α΄ήχου** είχαν όλα από κάποιο προωθούν στοιχείο, εκτός από το 2^ο **Ανατολικό που δεν είχε κανένα.** Το **Πιάσμα, το Κύλισμα, το Ανατρίχισμα και το Κράτημα** ήταν σε θέση προωθούντων στοιχείων μέσα στα Ανατολικά στιχηρά.
- Τα **Απόστιχα στιχηρά του πλ. Α΄ήχου, δεν είχαν** πολλά προωθούντα στοιχεία. Συγκεκριμένα, το 1^ο **Απόστιχο και το 2^ο δεν είχαν** προωθούντα στοιχεία. Το 3^ο **Απόστιχο και το 4^ο είχαν το Κύλισμα** σε θέση προωθούντος στοιχείου.
- Συμπερασματικά, **στον Πλάγιο Α΄ήχο**, η ομάδα των **Ανατολικών** και των **Αναστάσιμων στιχηρών** είχαν περισσότερα προωθούντα στοιχεία σε σχέση με την ομάδα των Απόστιχων στιχηρών.

Στον Πλάγιο Β΄ ήχο:

- Τα Αναστάσιμα στιχηρά του πλ. Β΄ ήχου είχαν όλα προωθούντα στοιχεία. Τα μελωδήματα που ήταν σε θέση προωθούντων στοιχείων ήταν: **το Θεός και Απόθες, το Ομαλόν και το Ξηρόν Κλάσμα.**
- Τα Ανατολικά στιχηρά του πλαγίου Β΄ ήχου δεν είχαν όλα προωθούντα στοιχεία. Το 1^ο Ανατολικό και το 2^ο δεν είχαν προωθούντα στοιχεία. Τα παρακάτω μελωδήματα ήταν σε θέση προωθούντων στοιχείων στα Ανατολικά στιχηρά: **Θεός και Απόθες, Κύλισμα.**
- Τα Απόστιχα στιχηρά του πλ. Β΄ ήχου είχαν όλα προωθούντα στοιχεία εκτός από το 4^ο Απόστιχο που δεν είχε κανένα. Τα μελωδήματα που ήταν στο τέλος κάποιου κώλου και ήταν σε θέση προωθούντος στοιχείου ήταν: **το Ξηρόν Κλάσμα και το Κύλισμα.**
- Συμπερασματικά, σύμφωνα με την παραπάνω περιγραφή, τα **περισσότερα προωθούντα στοιχεία στον Πλ. Β΄ ήχο, ήταν στην ομάδα των Αναστάσιμων στιχηρών.** Συγκριτικά με τους άλλους ήχους, μόνο στον Πλάγιο Β΄ ήχο συναντήσαμε το **Θεός και Απόθες** σε θέση προωθούντος στοιχείου. **Κανένας άλλος ήχος** δεν είχε το Θεός και Απόθες.

Στον Βαρύ ήχο:

- Τα Αναστάσιμα στιχηρά αυτού του ήχου δεν είχαν προωθούντα στοιχεία.
- Στα Ανατολικά στιχηρά υπήρχαν προωθούντα στοιχεία μόνο στο 1^ο Ανατολικό και στο 2^ο. Στο 3^ο και στο 4^ο δεν υπήρχαν προωθούντα στοιχεία. Τα μελωδήματα που ήταν στο τέλος κάποιου κώλου και ήταν σε θέση προωθούντος στοιχείου ήταν: το Κύλισμα και το Απέσω Έξω.
- Τα Απόστιχα στιχηρά δεν είχαν πολλά προωθούντα στοιχεία. Το μόνο στιχηρό -στην ομάδα αυτή- που είχε κάποιο προωθούν στοιχείο, ήταν το 2^ο Απόστιχο που είχε το Κύλισμα. Στα άλλα στιχηρά δεν βρέθηκαν προωθούντα στοιχεία.
- Συμπερασματικά, τα πιο πολλά προωθούντα στοιχεία στον Βαρύ ήχο, ήταν στην ομάδα των Ανατολικών στιχηρών. Συγκριτικά με τους άλλους ήχους, ο Βαρύς ήχος, είχε τα πιο λίγα προωθούντα στοιχεία.

Στον Πλάγιο Δ΄ ήχο:

- Τα Αναστάσιμα στιχηρά του Πλ. Δ΄ ήχου, δεν είχαν προωθούντα στοιχεία.
- Τα Ανατολικά στιχηρά του πλ. Δ΄ ήχου είχαν προωθούντα στοιχεία. Το 1ο Ανατολικό είχε το Ξηρόν Κλάσμα και το Κράτημα σε θέση προωθούντος στοιχείου. Το 2ο Ανατολικό και το 4ο δεν είχαν προωθούντα στοιχεία.
- Τα Απόστιχα του Πλ. Δ΄ ήχου, είχαν όλα από κάποιο προωθούν στοιχείο. Τα Απόστιχα: 2, 3, 4, είχαν το Ξηρόν Κλάσμα και το 1ο Απόστιχο είχε το Μελώδημα Π.
- Συμπερασματικά, στην περίπτωση του Πλαγίου Δ΄ ήχου τα περισσότερα προωθούντα στοιχεία τα είχε η ομάδα των Αποστίχων. Συγκριτικά, και με τους άλλους ήχους ο Πλάγιος Δ΄, δεν είχε πολλά προωθούντα στοιχεία.

Εν κατακλείδι, σύμφωνα με την παραπάνω λεπτομερή ανάλυση (του κάθε ήχου) προκύπτουν τα εξής:

- Σε όλους τους ήχους βρέθηκαν Προωθούντα στοιχεία. Ο κάθε ήχος όμως είχε τις δικές του διαφοροποιήσεις.
- Ανάλογα με την περίπτωση, κάποιος ήχος μπορεί να είχε περισσότερα προωθούντα στοιχεία στην ομάδα των Ανατολικών στιχηρών, κάποιος άλλος, περισσότερα στην ομάδα των Αναστάσιμων στιχηρών και κάποιος άλλος περισσότερα στην ομάδα των Αποστίχων στιχηρών.
- **Η μοναδική περίπτωση όπου τα Απόστιχα** είχαν τα περισσότερα προωθούντα στοιχεία, ήταν αυτή του Πλαγίου Δ΄ ήχου.
- Το Θεσ και Απόθες βρέθηκε **μόνο** στον Πλάγιο Β΄ ήχο
- Συγκριτικά με τους άλλους ήχους, **ο Βαρύς, ο Γ΄, και ο Πλάγιος Δ΄**, είχαν τα πιο **λίγα** προωθούντα στοιχεία.